

Літаратура і Мастацтва

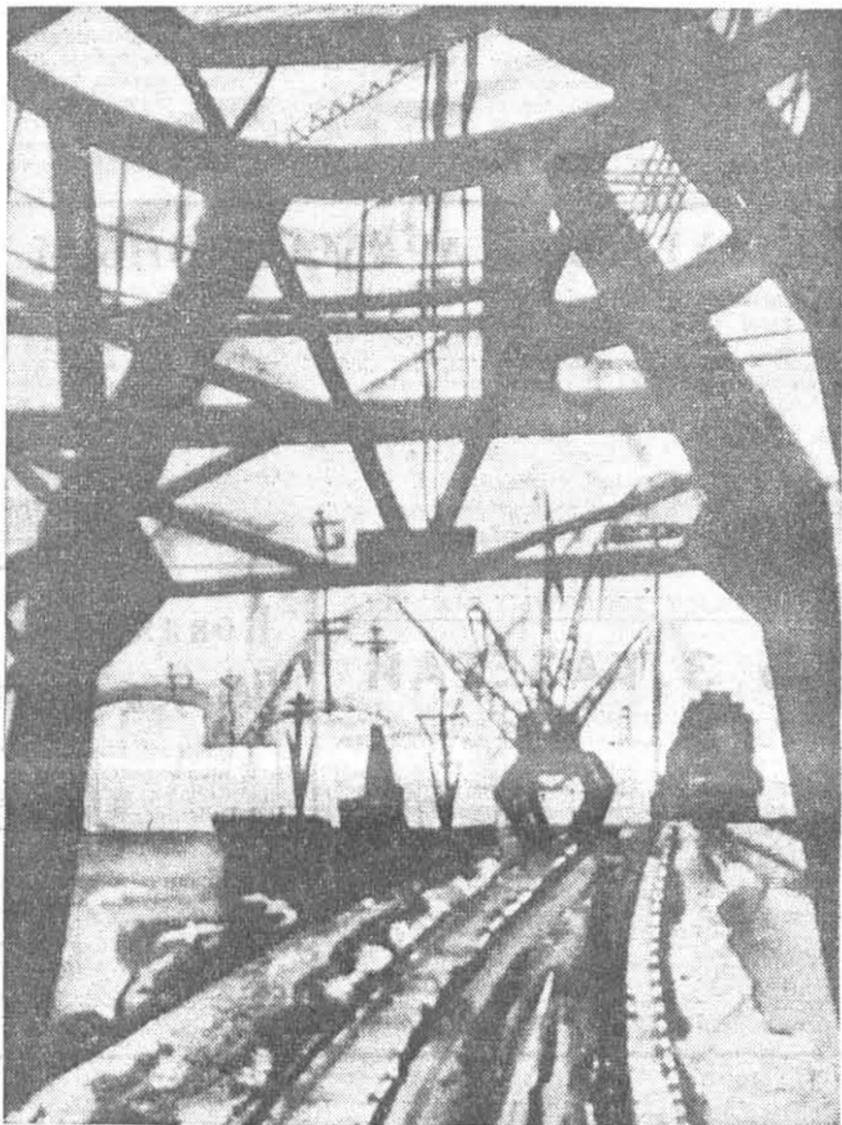
ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 23 (2757)

Пятніца, 6 чэрвеня 1975 г.

Цана 8 кап.

Р. Хабіраў (Краснаводск). Марскі порт.

Д. Бароўскі (Ленінград). Партрэт дырыжора Ю. Цеміркінава.

В. Дзянісаў (Масква). Снежны Кунашар. (З серыі «Курылы»).

Больш чым тысяча работ мастакоў з усіх савецкіх рэспублік экспануецца на ўсесаюзнай выставе акварэлі, якая адкрылася 3 чэрвеня ў Мінскім Палацы мастацтва. Вялікі Кастрычнік, подзвіг савецкага народа ў гады Айчынай вайны і мірнага будаўніцтва, багаты духоўны свет нашых сучаснікаў — вось галоўныя тэмы большасці прадстаўленых у экспазіцыі твораў.

Прыцягваюць увагу глядачоў акварэлі беларускіх майстроў — мяккія, лірычныя пейзажы народнага мастака рэспублікі В. Цвіркi, дакладныя, багатыя дэталямі замалёўкі А. Паслядовіч з жыцця калгаснай вёскі, паэтычныя лісты Г. Вашчанкі аб палескай зямлі і яе людзях.

Характэрная асаблівасць гэтай выставкі ў тым, што на ёй паказана нямала цікавых акварэлей мастакоў іншых жанраў. Так, вядомы скульптар У. Цыгаль экспануе вялікую серыю партрэтаў, беларускі графік, лаўрэат прэміі імя Д. Нэру Г. Паплаўскі выставіў некалькі маляўнічых пейзажаў, папулярны кніжны ілюстратар масквіч Ю. Каровін вынес на суд глядачоў серыю лістоў аб памятных месцах сталіцы.

Экспазіцыя дае яснае ўяўленне аб узроўні савецкай акварэлі. У Мінску яна працягнецца каля месяца.

Пленум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР

На праішоўшым 2 чэрвеня пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў БССР заслухана наведвальнае намесніка старшыні праўлення І. П. Шамякіна аб рабоце прэзідыума за перыяд паміж пленумамі, разгледжаны арганізацыйныя пытанні. Намеснікам старшыні праўлення і членам прэзідыума Саюза пісьменнікаў выбраны І. Г. Чыгрынаў. У сувязі з выбраннем сакратаром партыйнага бюро вызвалены ад абавязкаў адказнага сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў БССР А. М. Кулакоўскі. Адказным сакратаром і членам прэзідыума затверджаны А. І. Вярцінскі.

БЕЛТА.

У гонар ветэранаў

Свята ўшаноўваюць памяць аб героях Вялікай Айчыннай вайны, былых партызанах і падпольшчыках жыхары мікра-раёна «Зялёны Луг-3» горада Мінска. Немалы ўклад у гэту пачэсную справу ўносяць настаўнікі і вучні трох сярэдніх школ, навучэнцы ГПТВ.

На рахунку піянеркіх і камсамольскіх арганізацый пошукі і знаходкі чырвоных следчатаў, вялікая работа па ваенна-патрыятычнаму выхаванню моладзі, сустрэчы з героямі вайны і працы, паходы па месцах баявой славы. А самае галоў-

нае — стварэнне школьных музеяў.

З якою любоўю, напрыклад, арганізаваны музей імя Героя Савецкага Саюза Васіля Іванавіча Казлова ў 122-й сярэдняй школе пры непасрэдным удзеле завуча школы па выхавальчай рабоце Е. Васлаўнак і старшай піянеркай Г. Кулеш. Летась у гонар 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў быў створаны музей «Беларусь партызанская» ў 31-й СШ. Напярэдні юбілею Перамогі ён напоўніўся новым раздзелам — «Уклад усіх рэспублік краіны ў разгром ворага» (кіраўнік — завуч па выхавальчай рабоце Н. Шабанова). Слаўна працавалі камсамольцы і піянеры 66-й СШ. Работы зрабілі 80 падарункаў для ветэранаў вайны, прысвяцілі ім 12 выступленняў мастацкай самадзейнасці.

Г. РОЗЕНФЕЛЬД.

КУЛЬТУРУ ГОРАДА—ВЕСЦЫ

Зарад бадзёрасці, працоўнага энтузіязму на доўга застаецца ў гледачоў пасля канцэрта праслаўленага ансамбля «Малодосць» Палаца культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва г. Віцебска. І калектыву шчодрэ дорыць яго не толькі работнікам сферы абслугоўвання і гараджанам, але і працаўнікам вёскі. У мінулым годзе на выступленнях ансамбля пабывала звыш 300 тысяч калгаснікаў Дубровенскага, Браслаўскага, Чашніцкага і іншых раёнаў, куды пастаянна вядуць «Малодосць» яе шэфскія маршруты.

У саўгасе «Стайкаўскі» Гарадоцкага раёна ў гэтым палаце ёсць клуб-спадарожнік, разам з ім шэфы праводзяць святы «Першай барані», «Сярпа і молата», «Ураджая», «Снежныя фестывалі», цікавыя тэматычныя вечары.

Па выніках мінулага года за лепшыя паказчыкі ў культурна-шэфскай рабоце ў вёсцы калектыву Палаца культуры заваяваў пераходны Чырвоны сцяг Бельсаўпрофа

і Міністэрства культуры БССР.

Дзейнасць устаноў культуры і мастацтва Віцебшчыны каардынуе і накіроўвае абласная камісія па культурына-шэфскай рабоце ў вёсцы, якую ўзначальвае народная артыстка БССР З. І. Канапелька. Ёй дапамагаюць многія актывісты тэатра імя Якуба Коласа, педагогі музычных і культурна-асветна-адукацыйных устаноў абласных дамоў народнай творчасці і мастацкай самадзейнасці, бібліятэк, музеяў, музычных школ.

Такія камісіі створаны ў кожным горадзе і раёне. У Полацку і Оршы па іх ініцыятыве праводзяцца тыдні гарадской культуры ў вёсцы, у час якіх шэфы не толькі выступаюць перад хлебарабамі з канцэртамі і лекцыямі, але і аказваюць метадычную і практычную дапамогу сельскай самадзейнасці, абнаўляюць наглядную агітацыю ў клубах і чырвоных кутках, навуковую сельскіх бібліятэкараў, кіраўнікоў аматарскіх аркестраў.

БЕЛТА.

НА КІНАФЕСТЫВАЛЬ У ІНДЫЮ

На працягу дзесяці дзён на экраны індыйскага штата Карнатак будуць дэманстраваны беларускія фільмы. Фестываль твораў кінематаграфіі нашай рэспублікі, які адкрыўся ў канцы мая, прысвячаецца 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

У праграме фестывалю — мастацкія фільмы «Альпійская малада», «Паланез Агінскага», «Дзяўчынка шукае баньку», дакументальныя — «Мінск — горад-герой», «Я — крэпасць, вяду бой» і іншыя кінастужкі. Яны раскажуч жыхарам Карнатака аб мужнай барацьбе савецкіх людзей супраць фашысцкіх захопнікаў, укладзе сыноў і дачок беларускага народа ў вялікую перамогу.

Савецкая Беларусь і індыйскі штат Карнатак ужо шмат гадоў падтрымліваюць сяброўскія сувязі. Сталі добрай традыцыяй узаемныя паездкі, абмен выстаўкамі. Гэты фестываль праводзіцца ў адказ на такі ж паказ у нашай рэспубліцы індыйскіх кінафільмаў, які адбыўся ў 1971 годзе.

На адкрыццё фестывалю з Мінска ў Карнатак выехала дэлегацыя Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі. Работнікі мастацтваў, якія ўваходзяць у яе састаў, азнаёмяць індыйскіх сяброў з развіццём кінематаграфіі рэспублікі.

БЕЛТА.

ГОМЕЛЬ НА СТЭНДАХ ЧЭШСКАГА МУЗЕЯ

Даўняя дружба звязвае гарады-пабрацімы Гомель і Чэске-Будзёевице — цэнтр Паўднёва-Чэшскай вобласці. Нядаўна там з вялікім поспехам прайшла выстаўка прыкладнага мастацтва гомельскіх умельцаў.

А гэтымі днямі адкрылася экспазіцыя твораў беларускіх мастакоў «Беларусь непакароная», арганізаваная Гомельскім краязнаўчым музеем і абласной арганізацыяй Саюза мастакоў БССР.

На выстаўцы экспануюцца звыш сарака жывапісных палотнаў і графічных лістоў.

Адкрыццё вернісажа супала з 30-годдзем вызвалення Чэхаславакіі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Да гэтай даты ў горадзе расчыніў дзверы музей рэвалюцыйнага руху ў Паўднёвай Чэхіі. Дзве залы ў ім займае настаянная экспазіцыя, якая раскажвае аб Гомельшчыне.

БЕЛТА.

АДЗІН З ЛЕПШЫХ ПУШКІНСКІХ

Журы Усесаюзнага агляду лепшых спектакляў, пастаўленых тэатрамі краіны да знамянальнай даты — 175-годдзя з дня нараджэння вялікага рускага паэта Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна, абвясціла сваё рашэнне. У галіне музычнага тэатра першым названы Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР. Яму прысуджаны дыплом першай ступені і грашовая прэмія за пастаўнку «Барыса Годунова». Оперу М. Мусаргскага калектыву выконвае пад кіраўніцтвам народнага артыста Украінскай ССР дырыжора Я. Вашчака, у рэжысёрскай тэатраўскай заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР С. Штэйна. Сцэнаграфія спектакля — народнага мастака БССР Я. Чамадурава. Балетмайстар — В. Бутрымовіч, хормайстары — народны артыст БССР А. Кагадзеў і Г. Луцэнка.

І. ПАЖОГА.

Слова пра Міншчыну

У выдавецтве «Беларусь» выйшла кніга Рыгора Няхая, прысвечаная доўгім арднаснаснай Мінскай вобласці. Гэта — другое, дапрацаванае і дапоўненае выданне. На багатым фактычным матэрыяле аўтар раскажвае аб мінулым і сённяшнім дні гэтай часткі рэспублікі, пра горад-герой Мінск.

Шмат старонак адведзена паказу культурнага жыцця, развіццю літаратуры і мастацтва. Прыемна, што кніга выйшла ў палепшаным афармленні і паліграфічным выкананні. У ёй змешчана 80 каляровых і чорна-белых здымкаў.

І. ПАЖОГА.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯЎ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«МОВАЙ ВОСТРАЙ САТЫРЫ...»

Так называўся артыкул І. Чарнаса, змешчаны на старонках «ЛіМ» ў № 8 за 21 тагата. Галоўная рэдакцыя літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачання на сваім пасяджэнні абмеркавала выступленне штодзённа і прыняла рашэнне з большай адназначнасцю ставіцца да падбору аўтараў і матэрыялаў, шукаць новыя формы тэлевізійных прадач. Так, напрыклад, акрамя сатырычнага фотааэлье «Асцярожна, здымаем!», якое і ў далейшым бу-

дзе з'яўляцца ў эфіры адзін раз у квартал, рыхтуюцца гумарыстычныя прадачы «Карнавал усмешак», дзе будзе прадстаўлены гумар нашых замежных сяброў.

«Дзякуй за ўвагу да нашых прадач, — піша ў рэдакцыю галоўны рэдактар літаратурна-драматычных праграм Беларускага тэлебачання Р. Алесандровіч, — за ацэнку першых трох нумароў сатырычнага фотааэлье і вызначаныя парады, якія мы абавязкова выкарыстаем у далейшай рабоце».

У ШКОЛЬНЫМ ДРАМАТЫЧНЫМ

Пры Рычоўскай сярэдняй школе ўжо некалькі гадоў запар існуе драматычны тэатр. Яго вядомы кіраўнік — выкладчык роднай мовы і літаратуры Іван Раманавіч Гапанайка. Ён і абнаўляе рэпертуар, і рыхтуе змену выканаўцаў ролей.

Юныя артысты ставілі спектаклі па п'есе Душана Марцінкевіча «Пінская шляхта», па

камедыі Янкі Купалы «Паўнічка». А нядаўна яны з'явіліся на сцэне з новым твораў — камедыяй В. Вольскага «Несцерка». З гэтым спектаклем самадзейныя артысты пабывалі ў навакольных вёсках — Хачэні, Хільчыцах, Азяранах. І дзе толькі яны з'яўляліся, іх заўсёды гледачы ўзнагароджвалі шчодрымі апладысмантамі.

Асабліва запомніліся выканаўцы ролей Люба Кірыловіч, Міша Дрынеўскі, Коля Талаян — вучні старэйшых класаў.

Поспехам у рабоце тэатра спадарожнічае тое, што ўсе яго артысты заўсёды ў бясплодным пошуку, імкненні авалодаць сакрэтамі драматычнай сцэны.

І. БАРКОВ,
супрацоўнік жытніцкай райгазеты «Новая Палессе».

У АБЛАСНЫХ АДДЗЯЛЕННЯХ ТВОРЧЫХ САЮЗАУ

СУВЯЗЬ З ГАЗЕТАЙ

Гэтае пытанне было на парадку дня чарговага сходу Магілёўскай абласной пісьменніцкай арганізацыі. Докладчык, намеснік рэдактара абласной газеты «Магілёўская праўда», старшыня абласнога аддзялення Саюза журналістаў БССР Яўген Крыскавец засяродзіў увагу пісьменнікаў на сувязі з газетай. Падыраўтана да друку кніга нарысаў пра Герояў Сацыялістычнай Працы, якія жывуць на Магілёўшчыне. З дапамогай абласной пісьменніцкай

арганізацыі ажыццявілася дзейнасць аб'яднання «Прыдняпроўе».

Былі выказаны і некаторыя заўвагі. У прыватнасці, гаварылася, каб аўтарамі рубрыкі «Герой п'яцігодкі», што змяшчаецца ў абласной газеце, часцей былі пісьменнікі.

У абмеркаванні даклада ўдзельнічалі Аляксей Пысін, Іван Аношкін, Якуб Усікаў, Надзея Зверава, Пётр Шасцерыкаў, Аркадзь Кандрусевіч.

А. НОВІК.

«Горад-герой Мінск»

Так называецца стэрэафанічны гігант, выпушчаны Усесаюзнай фірмай грамплацінак «Мелодыя» да вялікага свята — 30-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй.

Яшчэ да таго, як слухачы пазнаёмяцца з песнямі, прысвечанымі сталіцы Беларусі — гораду-герою Мінску, яны зробяць невялікую прагулку па вуліцах і плошчах нашага цудоўнага горада. Гэтаму садзейнічаюць каляровыя фотаздымкі Уладзіміра Бараноўскага. На вонкавым баку святлога канверта — плошча Перамогі і фронтальнае адлюстраванне Ленінскага праспекта. На адваротным — восем каляровых здымкаў знаёмых прыхільнікаў беларускай музыкі з памятнымі мясцамі — плошчаю імя У. І. Леніна, Домам-музеем І з'езда РСДРП, бульварам Талбухіна, Беларускам дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, помнікам народнаму песняру Янку Купалу, Курганам Славы.

На самім жа дыску запісаныя песні А. Багатырова,

М. Шуміліна, Я. Глебава, І. Лучанка, Ю. Семянякі, Ул. Алоўнікава, Я. Грышмана, Л. Абелівіча, якія ўслаўляюць ратны і працоўны подзвіг горада-героя Мінска. Іх выконваюць вядомыя эстрадныя спевакі Анатоль Падгайскі, Наталля Гаіда, Віктар Вуячыч, Юрый Смірноў, Тамара Раеўская і Валерый Кучынскі.

Праграму юбілейнага дыска адкрывае песня А. Багатырова «Мінск — мой любімы горад», у мужнай манеры выкананая А. Падгайскім. У яго ж выкананні прагучаць «Балада пра горад-герой» Ю. Семянякі, «Пасля салота» Я. Глебава і «Песня пра Мінск» Ул. Алоўнікава. Разам з салісткай тэатра музычнай камедыі БССР Н. Гаіда А. Падгайскі спявае песню Я. Глебава «Дом мой, сталіца».

Дэбютантка фірмы «Мелодыя» Наталля Гаіда цудоўна спявае песні «Зоркі над Мінскам» Л. Абелівіча і «Сонечны вальс» Я. Грышмана.

З іншых выканаўцаў хочацца адзначыць Тамару Ра-

Новая кніга Петруся Броўкі

Усесаюзнае чытач нядаўна зноў атрымаў магчымасць пазнаёміцца з творчасцю лаўрэата Ленінскай прэміі, народнага паэта Беларусі Петруся Броўкі. У выдавецтве «Савецкі пісцель» выйшла з друку яго кніга «І ўдзень і ўночы», змест якой склалі вершы, што напісаны ў апошнія гады. На рускую мову іх пераклалі Я. Хелемскі і В. Карчагін.

еўскую («Люблю цябе, Белая Русь» Ю. Семянякі), Валерыя Кучынскага («Есць у горада слава гордая» І. Лучанка), Віктара Вуячыча («Прызнанне» І. Лучанка).

Своеасаблівае гэтай плацінкі ў тым, што ўсю праграму песень аб Мінску суправаджае эстрадна-сімфанічны аркестр Беларускага радыё і тэлебачання. Ім тэмпераментна і з захапленнем дырыжыруе Барыс Райскі. Гэта першы манюграфічны дыск аркестра, выкананы ў стэрэафанічным гучанні.

Новы беларускі стэрэагант працягвае вядомаму сёрыму грамплацінак «Гарады-герой». У мінулым годзе ў гэтай серыі выйшаў дыск «Брэсцкая крэпасць-герой». Цяпер шматлікія аматары беларускай музыкі могуць павесці з сабою не толькі ў розныя куткі нашай Радзімы, але і далёка за яе межы свосасаблівыя сувеніры, якія раскажваюць пра Мінск і Брэст, пра гарады-герой, чыя слава заваявана і ў баі, і ў працы.

В. ВЯДЗЕРКА.

Савета БССР, народнага паэта рэспублікі Пімена Емяльянавіча Панчанкі з выбаршчыкамі саўгаса «Ленінскі» тэма 30-годдзя слаўнай Перамогі над фашыскай Германіяй гучала амаль у кожным выступленні.

Першым на сустрэчы выступіў бібліятэкар Васілій

Квітнее шчаслівае жыццё

Мікалаевіч Майсееў — давераная асоба кандыдата ў дэпутаты. Ён раскажаў пра біяграфію народнага паэта, якая была неаддзельнай ад біяграфіі краіны — яе грозных гадоў барацьбы з фа-

шыскай наваляй, мірнай стваральнай працы.

— Сёння мы сустракаемся з нашым кандыдатам у дэпутаты, вядомым беларускім паэтам Піменам Панчанкам, — сказаў у сваім выступленні рабочы - жывёлавод Мікалай Іванавіч Горбат. — Мне асабліва падабаюцца яго вершы, прысвечаныя ратнаму подзвігу народа ў барацьбе з ворагамі. Сёння ён сваёй паэзіяй дапамагае мацаваць мір на зямлі. Дзякуй яму за гэта.

Пра творчасць Пімена Панчанкі — паэта-байца, паэта-змагара сардэчна гаварылі палывод Пётр Барысавіч Бакуновіч, жывёлавод Васілій Мацвеевіч Нікановіч, настаўніца Раіса Пракопаўна Лахвіч.

Цёпла сустрэлі прысутныя выступленне П. Е. Панчанкі. Кандыдат у дэпутаты раскажаў пра поспехі беларускага народа, якіх ён дамогся пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі ў пасляваенныя гады. Пімен Емяльянавіч запэўніў прысутных, што апраўдае аказанае давер'е, будзе высока несці ганаровае званне народнага выбранныка.

Пімен Емяльянавіч Панчанка сустрэўся таксама з калектывам Людзяневіцкай сярэдняй школы, рабочымі рыбгаса «Белае возера» - І саўгаса «Случ».

Выбаршчыкі, што выступалі на гэтых сходах, аднадушна падтрымалі яго кандыдатуру, заклікалі ў дзень выбараў прагаласаваць за дастойнага кандыдата ў дэпутаты Пімена Емяльянавіча Панчанку.

М. МИХАЙЛАУ.

ВЫСОКАЯ АКТЫЎНАСЦЬ

Імя народнага паэта Беларусі Аркадзія Куляшова шырока вядома аматарам літаратуры не толькі нашай рэспублікі, але і ўсёй краіны. Працоўныя Талачынскага раёна назвалі яго сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Нядаўна вядомы паэт прыехаў на сустрэчу са сваімі выбаршчыкамі.

Больш як 400 чалавек — рабочых, калгаснікаў, прадаўнікоў інтэлігенцыі сабралася ў раённым ДOME культуры на гэтую ўрачыстасць.

Сход адкрыў старшыня райвыканкома Мікалай Іванавіч Хадасевіч. Затым слова атрымлівае давераная асоба кандыдата ў дэпутаты, сакратар парткома племзавада «Рэканструктар» Анатолій Сцяпанавіч Дутчык. Ён ахарактарызаваў жыццёвы і творчы шлях Аркадзія Куляшова — паэта-грамадзяніна, патрыёта, змагара, які сваёй творчасцю ўслаўляе савецкага чалавека, наш са-

цыялістычны лад.

На сходах выступілі таксама загадчык вытворчага ўчастка калгаса Імя Энгельса Сяргей Іванавіч Пасееў, сакратар партыйнай арганізацыі Талачынскай сярэдняй школы № 2 Ларыса Паўлаўна Скроба, старшы эканаміст калгаса Імя Якуба Коласа Любоў Макараўна Жураўлёва, слесар раённага аддзялення «Сельгастэхнікі» Яўгеній Пятровіч Бароўскі і іншыя.

Усе яны гаварылі пра Аркадзія Куляшова, як пра дастойнага кандыдата ў дэпутаты, чулага чалавека, таленавітага літаратара.

Аркадзія Аляксандравіч у сваім слове да прысутных запэўніў іх, што не пакадае сіл, энергіі, каб апраўдаць давер выбаршчыкаў. У заканчэнне ён прачытаў свае вершы.

Цёпла прайшлі сустрэчы кандыдата ў дэпутаты А. Куляшова з хлебаробамі калгасаў Імя Энгельса і «Перамога».

СЛОВА ПАДЗЯКІ

Сардэчна вітаў калектыв Случкай сярэдняй школы № 9 кандыдата ў дэпутаты абласнога Савета дэпутатаў працоўных па Савецкай выбарчай акрузе № 230 беларускага пісьменніка, дырэктара Інстытута літаратуры АН БССР Івана Якаўлевіча Навуменку.

Сустрэчу адкрыў дырэктар школы У. Ф. Праневіч. Ён перадаў слова даверанай асобе кандыдата настаўніцы П. В. Маргун, якая раскажала пра жыццёвы і творчы шлях І. Я. Навуменкі.

Выступілі таксама настаўніца Н. І. Сысоў і сакра-

тар партыйнай арганізацыі школы Т. С. Яфрэмава.

З цёплым словам падзякі за аказанае давер'е перад прысутнымі выступіў Іван Якаўлевіч Навуменка.

У той жа дзень ён сустрэўся з рабочымі, інжынерна-тэхнічнымі работнікамі і служачымі Случкага льнозавода.

Адбыліся таксама сустрэчы І. Я. Навуменкі з рабочымі жывёлагадоўчага комплексу саўгаса «Белічы», саўгаса «Танежыцы», хлебаробамі калгасаў Імя Энгельса і Імя Карла Маркса.

А. РАМАНОВІЧ.

Хлебам-соллю сустракалі Пімена Панчанку ў рыбгасе «Белае возера».

Сустрэча з народным мастаком

Саўгас «Каплічы» — адзін з лепшых у Калінкавіцкім раёне. З году ў год тут дамагаюцца добрых ураджаяў, высокай прадуктыўнасці жывёлагадоўлі.

На перадвыбарным сходзе калектыву гэтай гаспадаркі вылучыў сваім кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Азарыцкай выбарчай акрузе народнага мастака СССР Заіра Ісакавіча Азгура.

Нядаўна тут адбылася сустрэча з кандыдатам у дэпутаты. Давераная асоба — дырэктар саўгаса Іван Аляксеевіч Сяркоў пазнаёміў прысутных з біяграфіяй вядомага беларускага скульптара, яго творчым шляхам.

— Усё сваё жыццё, — сказаў ён, — Заір Ісакавіч Азгур прысвяціў служэнню беларускаму мастацтву. Шырока вядомы яго скульптурныя партрэты К. Маркса, Ф. Энгельса, У. І. Леніна, Герояў Савецкага Саюза М. Гастэлы, В. Талаліхіна, Ф. Смалячкова, М. Шмыро-

ва, скульптурная кампазіцыя, прысвечаная Якубу Коласу ў Мінску, і многія іншыя выдатныя работы.

Цёпла гаварылі пра Заіра Ісакавіча старшыня сельскага Савета Мікалай Сямёнавіч Салавянчык, рабочы Міхаіл Мацвеевіч Пархоменка, настаўнік мясцовай школы Міхаіл Ясёнавіч Сянько.

М. Пархоменка заклікаў аднавяскоўцаў у дзень выбараў аднадушна прагаласаваць за свайго кандыдата ў дэпутаты.

У сваім выступленні З. І. Азгур пазнаёміў прысутных з дасягненнямі беларускага выяўленчага мастацтва, у прыватнасці з тым, як беларускія мастакі і скульптары працуюць над увекавечаннем гераічнага подзвігу савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Сустрэчы кандыдата ў дэпутаты З. І. Азгура з выбаршчыкамі адбыліся таксама ў гарадскім пасёлку Азарычы і ў калгасе Імя Гастэлы.

ПАЧЭСНЫ АБАВ'ЯЗАК

Пасля працоўнага дня ў зале Чарнелскай сярэдняй школы сабраліся рабочыя саўгаса «Чарнелі» і вучні Іўеўскага раёна. Тут адбылася сустрэча з кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Юрацішкаўскай выбарчай акрузе № 340 з пісьменнікам Аляксандрам Амвросьевічам Лужаніным-Каратаем (Максімам Лужаніным).

Сустрэчу адкрыў старшыня акруговай выбарчай камісіі, дырэктар саўгаса «Чарнелі» А. С. Станулевіч. Ён адзначыў, што сёлетнія выбары праходзяць у абстаноўцы вялікага працоўнага і палітычнага ўздыху, выкліка-

нага падрыхтоўкай да дастойнай сустрэчы XXV з'езда партыі.

На трыбуне — давераная асоба кандыдата ў дэпутаты, бухгалтар саўгаса «Чарнелі» А. І. Рыжак. Яна раскажала прысутным аб творчым шляху і грамадскай дзейнасці пісьменніка, заклікала прысутных у дзень выбараў дружна аддаць свае галасы за дастойнага кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Юрацішкаўскай выбарчай акрузе № 340 Максіма Лужаніна.

Цёпла гаварылі аб кандыдаце ў дэпутаты сакратар камсамольскай арганізацыі

С. С. Марчык, настаўніца мясцовай школы Е. М. Галавач і іншыя.

Максім Лужанін, які выступіў на сустрэчы, сардэчна падзякаваў выбаршчыкам за высокі гонар. Ён запэўніў прысутных, што пастараецца апраўдаць аказанае яму давер'е, верным служэннем партыі і народу.

Сустрэча з кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР па Юрацішкаўскай выбарчай акрузе № 340 Максімам Лужаніным адбылася таксама з хлебаробамі калгаса «Сцяг камунізму».

Я. МАКОЎСКІ.

МЕЛОДЫІ «РЫТМУ»

Некалькі дзён у Брэсцкай вобласці гастраліраваў Харкаўскі вакальна-інструментальны ансамбль «Рытм» — лаўрэат

Усесаюзнага фестывалю савецкай моладзі. У Брэсце, Кобрыве, Баранавічах — усюды, дзе адбыліся яго канцэрты, глядачы цёпла і сардэчна прымалі пасланцоў брацкай рэспублікі.

НА ГАСТРОЛЬНЫХ МАРШРУТАХ

Гродзенскі абласны драматычны тэатр пачаў свае трады-

цыйныя летнія гастролі. У раёны вобласці выехалі тры творчыя брыгады, якія пакажуць спектаклі «Мядовы месяц», «Адпомсці за мяне» і «Калі кахаш...»

Рэжысёры і вядучыя артысты тэатра сустрэнуцца з энтузіястамі мастацкай самадзейнасці, акажуць ім метадычную і кансультацыйную дапамогу, правядуць рэпетыцыі ў драматычных калектывах.

АРТЫСТЫ — НАВУЧЭНЦЫ ГПТВ

У Мінску вялікім заключным канцэртам завяршыўся рэспуб-

ліканскі агляд-конкурс калектываў мастацкай самадзейнасці прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў, прысвечаны 30-годдзю вялікай Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

Пераможцамі конкурсу названы народны ансамбль танца і вакальна-інструментальны ансамбль «Чырвоныя зоркі» Рэспубліканскага Дома культуры прафтэхдукацыі, хор Гомельскага прафтэхвучылішча № 130 і танцавальны калектыв Гродзенскага ГПТВ-49.

БЕЛТА.

КУЛЬТУРНАЕ ЖЫЦЦЁ: ПАДЗЕІ, ФАКТЫ

КРОК У ТАЙНУ

Аб адным з самых старажытных мастацтваў раскажае кніга І. Н. Паньшынай «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва», якая выйшла ў выдавецтве «Народная асвета».

Аўтар вядзе цікавую размову аб зараджэнні і развіцці дэкаратыўна-прыкладнага мас-

тацтва, аб лепшых яго творах дакастрычніцкага і савецкага перыядаў у нашай краіне.

Чытачам прыдкрыецца тайна слущкіх паясоў і венецыянскага шкла, лукуцінскіх лакаў і рускага фарфору і іншых незвычайных твораў рук чалавечых.

Апавяданне

Іван НАВУМЕНКА

АСФАЛТЫ

ТАПОЛІ па-летняму задуменныя, ціхія, сям-там на асфальце перона шасціцы пад нагамі жаўтлявае-скручанае лісце. Да восені далёка яшчэ, лісце падае ад гарачыні. Выпетраныя палыны, якія густа падняліся між журавельных куч, на ўзбочыне пуцей, забываюць гаркотай астатнія станцыйныя пахі.

Спякотна, млосна, хоць час надвечоркавы. У буфэце мужчыны п'юць піва. Жызнеўскі, як толькі з'явіўся на станцыі, па даўняй трывалай звычцы таксама памінуўся туды, але, дайшоўшы да дзвярэй чакальнай залы, рашуча спыніўся. Ён злавіў сябе на адчуванні, што яму зусім не хочацца ў буфет. Гэта нечаканае адчуванне было як адкрыццё самога сябе, як выяўленне нейкіх патайных, глыбока схаваных сіл душы, якія, падсвядома збіраючыся, прыводзяць да зусім свядомых вынікаў.

Жызнеўскі, абгануўшы рог вакзала, зайшоў у скверку, пад ценёў таполяў, прысеў на лаўцы. Ва ўсім, што ён толькі што адчуў, трэба было разабрацца. Але яму не ўдалося пабыць на адзіноце, бо аднекуль выплыў інжынер з «Сельгастэхнікі» Місіньскі, похапкам абдёр насоўкай узмакрэлы азызлы твар, плюхнуўся побач, кінуўшы на лаўку туга напакаваны партфель.

— Едзеш куды? — нудна спытаў, як заўсёды гугнявачы.
 — Група ад'язджае.
 — Тыя, што шашу выбіраюць?
 — Тыя самыя.
 — Ну і як? Будзе што-небудзь?
 — Будзе асфальт. Гладзі, як яйка. Прывязалі да мясцовасці.

Твар у Місіньскага круглы, ацеслівы, нос загнуты кручком, але ўсё адно ёсць у выразе гэтага твару штосьці такое, што робіць яго падобным да трусінай мордачкі.

— Я не пра праекты пытаю, — цягне Місіньскі. — Праектаў хапае. Грошы хто дае і фонды?

— Нафтахімбуд. Пятая частка — з абласнога бюджэту.

— З абласнога? — інжынер загугнявіў больш звычайнага. — Сто гадоў будзеце пракладваць шашу на абласным бюджэце.

Жызнеўскі пачынаў злавяцца.
 — Заяц хваліцца не любіць — з выклікам прамовіў ён. — Праз год паедзеш ва ўпраўленне па асфальту. Гэта абсалютна точна.

Місіньскі з недаверам зірнуў на субяседніка.

— Скажы ты! Драўляных мастоў адрамантаваць не можаце, а тут — асфальт. Хоць пры чым тут вы? Бензінам завахла, таму даюць шашу.

У адпрасаванай беласнежнай сарочцы, пагойдаваючы шырокімі круглымі плячамі, падышоў Зянчук, і Жызнеўскі ўпершыню зусім спакойна на яго зірнуў. Не было да начальніка пагрузачнай канторы ніякіх пачуццяў — ні добрых, ні дрэнных.

— Карасцялёва з Бабінавіч чакаю, — як бы скардзіцца Місіньскі. — Дамовіліся сустрэцца на станцыі. І ў іх трактар стаў. Ні к чорту новы харкаўскі трактар. Восем узятлі, і ўсе стаіць. У адным — масла, у другім — шмасла. Сем нянек, а дзіця без носу...

— Чаму сем? — стоячы перад мужчынамі, падрыгваючы нагой, ляніва пераняўтае Зянчук.

— Таму што матор робіць адзін завод, трактар збірае — другі. Няма на яго скардзіцца.

Зянчук раз-пораз кідае непрыметныя позіркы на Жызнеўскага.

— Трэба каню ў зубы глядзець, як купляеш, — гаворыць ён. — Але ж вы не купцы-перакупшчыкі. Вам абы прадаць...

— Гаворыш глуства. Вот вязы партфель рэкламацый. Хто іх возьме?

Дзіўна, што знайшла Зіна ў Зянчуку, разглядаючы ў сваю чаргу начальніка пагрузачнай канторы, без ніякай узрушанасці думае Жызнеўскі. Нават як мужчына ён не надта. Чым яна магла ў ім захапіцца? Вядома, дастане, што захоча. Жонка павінна быць задаволеная. Але што Зіна да гэтага?

Я люблю апавяданне за магчымасць выявіць у ім нейкі імгненны настрой, які прыходзіць у пэўны час і болей не паўтараецца. Данапраю сябе, што ў звычайнай, будзённай мітусні не заўважаў безліч такіх настрояў — яны наплывалі і знікалі, нібы хмурыні на блакіце летняга неба.

Апавяданне можна напісаць хутка, адгукнуцца на праўду часу, увасобіўшы ў ім штосьці значнае, што толькі наспявае ў жыцці і не мае яшчэ выразнай назвы. Ідэю апавядання могуць даць выпадкова пачутая размова, які-небудзь убачаны эпізод, успамін, навеяны чытаннем кнігі, напісанай другім аўтарам, нават пачуццё, якое ўзнікае ад сузірання якой-небудзь мясціны, калі яно захавалася ў памяці, бо ёсць і пачуццёвая памяць.

Я люблю апавяданне яшчэ і за тое, што яно можа стаць як бы сціслым наанспектам будучай больш разгорнутай рэчы, першай апрабачкай. На аповесць, раман трэба патраціць месяцы і гады, але думку, якая пазней ляжа ў іх аснове можна выказаць і ў апавяданні. Калі думка прадуктыўная, яна будзе абрастаць новымі падрабязнасцямі, разгорнецца ўглыб і ўшыркі — нібы нінутка ў зямлю зерне, якое дае пачаток новаму жыццю.

Іван НАВУМЕНКА.

— Пойдзем вып'ем піва, хлопцы. — раптам запрашае Зянчук. — Карасцялёў цябе, Місіньскі, знойдзе і ў буфэце. Дый нікуды ён не паедзе. Хіба такі дурны, каб спадзявацца на вашу кантору? Сам адрамантуе трактар.

Мужчыны ідуць у буфет. Яшчэ ніколі не было, каб Жызнеўскі, напатакаўшы Зянчука, адчуваў сябе так спакойна. На чалавека, які прынёс столькі згрызненняў, пакут, ён глядзіць зусім абыякава. Ні злюсі да яго, ні якіх-небудзь іншых пачуццяў.

У буфэце, як заўсёды, столкі заняты, але ля дубовай бочкі, з якой Зіна пампе піва, спрытна падстаўляючы пад пругкі струмень пустыя баналы, чарга невялікая. Калі яны ўтрох падыходзяць да буфетнай стойкі, Зіна чырванее. Заўсёды ў прысутнасці Зянчука яна чырванее. Жызнеўскі нават наперад можа сказаць, як будзе яна трымацца. Ёй нібы прыбавіцца рухавасці, звяртаючыся да яго-небудзь з наведвальнікаў, яна пачне жартаваць, сыпаць вострымі слоўцамі. І ніводнага позірку не кіне на Зянчука.

Нарэшце вызваліўся столік, і мужчыны селі за яго.

— У Бабінавічах трактар толькі месяц працаваў нармальна, — зноў цягне Місіньскі. — Потым упаў ціск масла ў рухавік. Знялі паддон кірэтэра, думалі бог ведае што, а там у масляным насосе клапаны выкруціліся. Вось так збіраюць новую тэхніку. Цяп-ляп...

Жызнеўскі не слухае размовы. У Зіны з Зянчуком пачалося тры гады назад. Перамену ў паводзінах жонкі ён прыкмеціў адразу. Прыходзіла то ўзбуджаная, то разгубленая і прычхала, без ніякай прычыны магла ўсчаць лаянку, кінуцца ў слёзы. Дома была пераважна панылай. Затое на людзях, калі яму з ёй выпадала трапіць у кампанію, мянялася на вачах. Рабілася вогненна-ўзбуджанай, імкнулася прамаяўляць тосты, зварачаць на сябе ўвагу. Да яго, мужа, таксама пачала ставіцца іначай. Як бы шкадавала яго. Зрэшты, сям'я трымаецца на Зіне. Цягае сумкі з прадуктамі, мые, шые, варыць. Ён толькі прыносіць зарплату...

— Кінь пра трактары, — перабівае Місіньскага Зянчук. — Не веру, што ты пра іх толькі і думаеш. Проста ў камандзіроўку не хочаш. Я б сам не паехаў. Гарачыня, спякота, а там цягайся па кабінетах.

— Жніво зрываецца. Па галоўцы не паглядзяць.

— Будзе жыць ваша кантора. Калгасы самі выкручваюцца.

— Скажаш, што і ўгнаенні ляжаць па нашай віне?

— Па вашай. Тэхнікі на прыколе ў вас болей, чым у калгасах. Ведаю, як слялу памагаеце. Абы грошы сядраць...

Зіна нечым устрывожана. Раз-пораз кідае насцірожаныя позіркы на іх столік. Відаць, не можа зразумець, чаму ён сядзіць з Зянчуком. Можа, скандалу баіцца. Але скандалу не будзе. Яшчэ год назад ён сапраўды ледзь не вар'яцеў, уяўляючы, як Зянчук абдымае Зіну. Але тое сплыло. Ён цяпер нібы глядзіць на іх адносіны праз павелічальнае шкло пачуцця, якое, нарэшце, прыйшло і да яго. Ён сам палюбіў другую жанчыну, і свет перамяніўся. Тое, што здарылася, ён называў раней здрадай, пакутаваў, не спаў начамі, цяпер ведае другое слова — каханне. Зіна пакахала Зянчука. Іначай іх сувязь не цягнулася б так доўга. Выпадковыя сувязі доўга не трываюць...

— Ты праўду кажаш, — раптам падхопліваецца Місіньскі. — Карасцялёў не прыйдзе і навошта мне ехаць? Пайду эдам білет.

Партфель Місіньскі пакідае і, увільна выраючы між столікаў, выбіраецца з буфэта. Яны толькі ўдвух засталіся — ён і Зянчук. Гаварыць няма пра што, Зянчук і не збіраецца гаварыць. Ён барабаныць пальцамі па шклу баккала, аб чымсьці думае, і, глядзячы цяпер на яго твар зблізка, Жызнеўскі раптам бачыць на ім тое, чаго ніколі не бачыў раней. Па-свойму ён нават прыгожы, Зянчук. Фігурай не надта кідкі — тоўсты, прысадзісты, — але на твары як бы выраз дзіцячай наіўнасці, чысціні, летуценнасці. Штосьці іменна такое. І гэтая горкая складка каля губ.

Жызнеўскаму нават робіцца прыемна. У Зіны не такі дрэнны густ. Чалавек, якога яна палюбіла, багацейшы зместам, чым здаваўся на першы пагляд.

З'яўляецца Місіньскі, садзіцца за столік і аж грашчыць пад ім квола — пластмасавая накрывка, жалезныя ножкі — табурэцік.

— Здаў, — паведамляе, аддыхваючыся. — За той самы кошт. Давайце ніць піва.

Жызнеўскі глядзіць на гадзіннік. Праз пятнаццаць хвілін-прыбудзе цягнік, і тады ён выйдзе на перон. Каб махнуць на развітанне жанчыне, якая вылучыла ад пакут і хвароб. Яна не адна, яго жанчына, з ёй выязджаюць астатнія інжынеры, якія праектавалі шашу, і стаяць з ім на пероне, перакідаюцца нічымнымі словамі ён не хоча. Яго жанчыне хопіць аднаго позірку і ўзмаху рукі.

Місіньскі расказвае тым часам пра загадчыка камунгаса Кавальчука, знятага з пасады: пабудаванне доў у грамадскім садзе, палавіну дрэў вынішчыў, астатнія прыгарадзіў. Завітвае ў буфет жонка Зянчука: чарнявая, маўклівая, і, нібы не заўважаючы мужа, адразу выходзіць. На адно імгненне ў Жызнеўскага мільгае думка, што Зіна, магчыма, пацягнулася да Зянчука з пачуцця саверніцтва. Жонка начальніка пагрузачнай канторы відавочна прыгажэйшая за Зіну, а жанчыны любяць перамагаць. Але нечаканая гэтая думка адразу спывае, не выклікаючы ніякага ўзрушэння. Зіна, яе каханак, яго жонка — нібы старонія для Жызнеўскага людзі, у справы якіх ён зусім не хоча ўмешвацца.

Дзіўна, ён думае пра шашу, якой яшчэ няма, пра гладкі асфальт, які звяжа іхнія мясціны з абласным горадам. Там, у філіяле інстытута, працуе яго жанчына, і яе з ім ужо звязвала нябачная, існуючая толькі ў праектах шаша, бо апошні год ён толькі ёй і займаўся, мала бываў дома, праводзячы дні і месяцы на трасе будучай дарогі. На сагой вярсе гэтай трасы ён сустрэў сваю жанчыну, і што б там ні было далей, ён ёй удзячны, бо яна абудзіла ў ім прыспаныя сілы і жаданне жыць.

Зрэшты, не так многа трэба ў жыцці. Трэба, каб аб адным чалавеку клапаціўся другі і каб сэрцы гэтых двух біліся суладна. І каб было чэсна. Гэта самае галоўнае.

Прыбыў цягнік, і Жызнеўскі выйшаў на перон. Ён адразу заўважыў сінюю касынку, белы плашчык — жанчына трымала яго на левай руцэ, невялікі чамаданчык — яго яна трымала ў правай. Вагон, у які яна мусліла сесці, супыніўся як раз насупраць буфэта.

ВАЕННАЕ НЕБА

Зімовае і вясенняе,
У спёку і ў халадзе
Далёкае неба ваеннае
Гарэла чатыры гады.
І падала вобзям ля Кобрына
Ды так, што ў разлёт сінява.
Але не было пакорана,
Як Брэст, як сама Масква.
Луналі ля сонца высокага,
Пад зорамі вольна плылі
Крылатыя сэрцы сокалаў —
І неслі спакой зямлі.
Кружыў самалёт над сёламі,
Над гарадком франтавым

І неба ў дажджах, з вясёлкамі,
Ляцела на захад за ім.

**МАЛАДЫЯ
АКЦЁРЫ КІНО**

Зноў павеяла часам суровым,
І экран — што ў былое акно...
Зноў пра вас маё сціплае слова,
Маладыя акцёры кіно.
Не, тады не насілі пацешкі
Вы і ваша радня-малышня,
Як дымліся галавешкі
І свяцілі пажары да дня.
І не вы ў цяснюткіх бараках,
Не заснуўшы ўсю ноч да зары,
З рук бацькоў уміналі са смакам
Фронтавыя пайкі-сухары.
Новы свет вы пазней прывіталі,
Новы свет падарыў вам вясну.
Пра вайну толькі ў кніжках чыталі
І глядзелі кіно пра вайну.
А ці ж думалася парю,
Атрымаўшы на сталасць правы,
Што жыццё і бясмерце Герояў
На экранах прадоўжыце вы?
З кулямётам або вінтоўкай,
У танкетцы — Вы рушыце ў бой.
Паміраеце пад Кахоўкай,
Ажываеце пад Масквой!
Зноў агонь і агонь — безупынку,
І экран кананада трасе.

Незаўважна для залы хусцінку
Да вачэй франтавік паднясе.
Гэта ж ён з баявымі сябрамі...
Вунь сцяг па-над імі гарыць...
І, пазвоньваючы ардэнамі,
Выйдзе ў двор папяроску скуруць.
Панясе ён дамоў успаміны:
Ці то зараз было, ці даўно?
Мусіць, так вы іграць і павінны,
Маладыя акцёры кіно!

**ТАНКІ
НА ПАСТАМЕНЦЕ**

Пад небам свят і будняў
непрыкметных —
Ужо каторы год пасля вайны —
У скверах гарадскіх на пастаментах
Стаяць спакойна — грозныя яны.
Здаецца, толькі што з агню і сажы
Да Сонца выйшлі, зорак залатых.
Ды ўсё радзей былыя экіпажы
Да іх прыходзяць, колькі іх, жывых?
Адных даўно перараслі унукі,
А тых не закланіла і браня...
Маўчаць маторы і закрыты люкі,
За рычагамі дрэмле цшыня.
І кветкі, кветкі, як жывая памяць.
І сіль нябёс, вясёлкі у дажджах.

Не ведаю, гадамі ці вякамі
Стаяць ім на зыходных рубяжах.
Але старонь заўсёды будзе рана:
Над іхняй славай — не ўладарны час.
Бо, як там ні было, а ветэранаў
Не спісваюць ніколі у запас.

ПРА ГІТАРУ

Здаўна гітару славіў чалавек
І чалавека славіла гітара,
І ў гэты век, наш неспакойны век,
Паслухайце, Іграе Віктар Хара!
Сякеру кат занёс над галавой —
Тут не мінуць смяротнага ўдару.
А песня кліча і вядзе ў бой.
Вы чуеце? Спявае Віктар Хара!
Над мілай Чылі ў ясны весні дзень
Навісла смерць злавеснай чорнай хмарай.
Ды свеціць людзям сонечны прамень:
Вы слухайце, Іграе Віктар Хара!
Той спеў чуён на ўсіх мацерыках:
На Кіпры, над пралівам Гібралтара.
Кроў на губах, на струнах, на руках...
Паслухайце, Спявае Віктар Хара!
І — слухае яго дваццаты век!
Глядзі, на акрываўленай гітары
Іграе і спявае Чалавек!
Спявае і іграе Віктар Хара!

Уладзімір ЛЯПЕШКІН

З ЯЗЮЛІ

За гарой Іванавай вы чулі
Веснім ранкам ці увечары,
Як хлапцоў загінуўшых зязюлі.
Ад вайны гукаюць у бары.

Клічуць. Лічаць. Блытаюць падлікі.
Падляцяць да лапістых кляноў,
Адлачваюць і пачынаюць кляццё
І лічыць іх нанава ізноў...
Многа іх чарнявых, многа русых
Правяло на грозны бой сяло...
Многа іх вясёлых і бязвусых
На палях ваенных палягло...
Збажыну цяпер вятры там клячаць,
Там цяпер у сонцы далячынь...
У бары зязюлі хлапцоў клічуць
І не могуць паўных падлічыць.

ДАЎНІ ВЕЧАР

Садзіцца сонца. Пачало барвоцець
Галле бяроз за вёскай у гаі.
У канторы ціш. На вуліцы — каровы,
І крочыць дзед з падпасічам сваім.
У траве касу нябачна вострыць конік,
Над вуліцай у сие уздыгнуў кляён,
Акно раскрыта і на падаконнік
Паставіў бацька сіні патэфон.
Набег у сад чужы — ураз забыты...
Убок гулянка на лужку ў траве...
Аб партызане ў полі пад ракітай
За рэчку несня сумная плыве.
Зрасеў асот на ўзмежку рослы, козкі,
Не чуцен тупат ў вёсцы на дварах,

І выцягнула шыю перапёлка
Над шышым жытам, хаця «спаць пара».
І толькі там, крынічанька дзе звоніць,
Дзе луг дыван квяцісты распасцёр —
Скубуць травіцу спутаныя коні,
Начлежнікаў чырвоныша касцёр.

БЛАКАДА

І зноў варожая блакада...
Галосіць лютыя вятры,
Дзіўбуць зямлю, грывяць снарады,
Палаюць вёскі, як кастры.
Так ў час сівы сярэднявечча
Калісь палілі на крыжы...
Гарыць набытак чалавечы,
Сляза на вейчыне дрыжыць.
Трашчыць мароз, лясны лусчыць,
Казыча вушы, студзіць кроў.
У непразлазнай гушчы пунчы
Сядзяць вясёлыя ля кастроў.
Лятаюць «Юнкеры» над борам,
Мільгаюць крылы ўсе ў крыжах...
Нат дзеці шэпчуць — не гаворыць:
Праціў і іх смяротны жах.
Стукоцць справа кулямёты,
Танкеткі злева загулі...
Каліно прарвалі мсціўцы ротай —
У лясы пад Грэсчыну пайшлі.

Балота міны ззаду месяц —
Абстрэл праціўнік зноў вядзе...
Паранены над полем месяц
У лес скрываўлены ідзе.

ПУШКІН

Маленства час мой заімглыны...
Прыціх стары бацькоўскі дом.
«У лукомор'я дуб зелены,
Златая цень на дубе том», —
Чытае брат малым на печы.
Цяплінню дыхае чарань,
У шыбы птушчэй б'ешча вецер,
Мяцель лютуе на дварэ.
Курьў камянак прагна піпку —
Гарэлі смольныя карчы...
Мы залатую снілі рыбку
І рыбака ў глухой начы.
Чакалі ўдзень: хутчэй бы вечар —
Зноў Пушкін казку будзе віць —
«Плацкарт» заняць бы зноў на печы
І слова б кожнае лапіць,
Што грае музыкаю лёгкай
І так чаруе малышоў...
Так у маленства час далёкі
Мне ў сэрца Пушкін увайшоў...

Сярод кніг

З ПАЗІЦЫІ СЁННЯШНЯГА ДНЯ

У сваіх творах Міхась Парахневіч імкнецца (і гэта яму ў асноўным удаецца) прасачыць, як чалавек спасцігае непрыстыя, вечныя ісціны, такія як Дабро, Справядлівасць, Маральны абавязак, Чуласць, Праўдзівасць. Інакш кажучы, заклікае ўсюды і ва ўсім, заўсёды быць Чалавекам.
Вядома, гэта вельмі нялёгка. Здраецца, што чыста чалавечы адмаўляецца, жорсткасць прыводзіць да таго, што душэўная, а потым і фізічная рана наносіцца не толькі самому сабе, але і іншым людзям. Але чалавечы, добрага больш, чым благога. І аўтар раскрывае гэты добрае, стаючы ва ўсім яго характэве. Праходзяць перад намі савецкія людзі, тыя, хто жыў побач і багачце ўнутранага свету каго мы часам не ўяўляем.
З галоўным персанажам апавядання (дакладней, невялікай лірычнай наведы) «Хама-філосаф» герой, ад імя якога вядзецца расказ, сустраэўся ў глухой палескай вёсцы, дзе праводзіў свой чарговы адпачынак на ўлонні прыроды.
М. Парахневіч. Зара-зараніца. Апавяданні. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

Хама Каліна, якога ў вёсцы прызвалі філосафам, — чалавек няпростата характэру. «Слухаеш» яго разважанні аб жыцці і адразу заўважаеш, што чалавек гэты сціплы, шчыры і павольна мудры. Хама любіць родную зямлю і ў той жа час не імкнецца гэта некалькі выдзельці. Адчуваць штодзённа, што-хвілінна вабінась наваколя — для яго душэўная патрэба. І стала звычайным, нават будзённым праёўліне пачуццяў пры гэтым: «Харастаю, кажаце? А я от не бачу гэтага хараства, бо жыў з ім. Прыроду любіць — з прыродай жыць...»
Дзед пражыў доўгае і цікавае жыццё. «Першую сваю барану праклаў яшчэ на трактары «Фардзон», а перад вайной перасеў на новы «ХТЗ». А пасля вайны колькі было гэтых баранінаў...
Невялікае памерам апавяданне «Знаёмы рэйс». Васіль Голуб ехаў у чарговы рэйс. Былы шафёр Андрэй Крывашэў, якога за выпіўкі перавялі ў рамонтнікі, даў адрас знаёмай жанчыны і хітра зазначыў: «Паглядзістай яна да нашага брата!». Але рэйс не стаў для Васіля звычайнай паездкай.

Чалавек, якому не пашанцавала ў жыцці — пасля родаў памерла жонка, — ён рантам адчуў, што пакахаў жанчыну, у якой не спытаў нават імя. І яшчэ ён пераканаўся, што меркаваць аб чалавеку можна толькі па ўласных уражаннях, а не па меркаваннях другіх, бо гэтыя меркаванні бываюць памылковымі.
Апавяданні «Памяць», «Ліпеньская вясёлка», «Паездка ў Яромічы» таксама ўзнімаюць важныя пытанні маральна-этычнага плану. І пазіцыя аўтара ў іх выразна акрэслена. Ён услаўляе добрае, чыстае, светлае ў чалавеку і рэзка асуджае адмоўнае.
Кніга М. Парахневіча складаецца з двух раздзелаў. У першы — «Зара-зараніца» — увайшлі апавяданні, не звязаныя сюжэтам адным героем. Другі — «Не поле перайсці» — невялікая аповесць у наведлах, у цэнтры якой чулы, патрабавальны і разумны чалавек — старшыня калгаса Мікіта Патапавіч Ліпень.
Герой аповесці — гаспадары зямлі, адданыя ёй сэрцам і душой. Яны заўсёды застаюцца вернымі свайму хлебаробкаму прызыванню. Бывае, што часам

яны ў нечым памыляюцца, але ў сумленых разважаннях, ва ўнутранай барацьбе знаходзяць сваё месца сярод людзей. У многім ім дапамагае Ліпень — не толькі добры кіраўнік, але і своеасаблівы выхавальца, які разумее аднавіаскоўцаў, і, калі патрэбна, умее ўласным прыкладам заахоўваць на працу.
Не выпадкова дарога, што пракладзена ў лес праз балота, называецца цяпер Мікітавым шляхам.
«Як толькі Мікіта Патапавіч Ліпень вярнуўся з-пад Берліна з пустым рукавом і яго выбралі старшынёй калгаса, ён першанерш надумаўся пракласці шлях на бор. Самае галоўнае, лічыў ён, будзе дзе пасвіць жывёлу: у лесе столькі нікім не тапаных паляў, зарослых лугавым сціцом, дзяцельнікам, асакою». У вёсцы сабралі калгасны сход, на якім і вырашылі, што норма для кожнай хаты: «пракапаць канавы па дзесяць метраў у даўжыню, па сажаню ў шырыню. І тэрмін устанавілі — тыдзень».
Усе калгаснікі пагадзіліся з такой пастановай, толькі Маланя Залуцкая заўпарцілася: «У мяне няма каровы, нашто мне той бор...»
Можна, не ўяўляса б жанчына за рыдлёўку, каб аднойчы ноччу не ўбачыла, як працуе, капачуцы адной рукой, Ліпень. Ня-мала, мусіць, перадумала жан-

чына пасля ўбачанга і вырашыла: «Я дакажу яшчэ сваё!».
Здавалася б, выпадак нязначны. Але які ўрок атрымала Маланя! Ён не сатрэцца з памяццю, заўсёды будзе напамінаць аб неабходнасці падпарадкаваць учыні свайму чыстаму сумленню. Гэтаксама, як і Мікітаў шлях не забудуць людзі!
Чытаеш кнігу і з добрай прыязню ўспамінаеш Ліпеня, са спагадай адносішся да Саўкі («Колькі лет, колькі зім...»), разумеш Піліпа Коўсена (на-вела «Вяртанне»), які праз колькі гадоў блукання па свеце, нарэшце, знайшоў дарогу да матчынага парога і стаў шчаслівым.
Праўда, часам пісьменнік пачынае ісці праторанымі спежкамі і не вельмі паглыбляецца ў самую сутнасць той ці іншай жыццёвай з'явы, дае ёй прамалінейнае тлумачэнне. Так, напрыклад, на нашу думку, сталася ў наведзе «Не поле перайсці», якая дала назву ўсяму цыклу. Тэма і сітуацыя знаёмыя па цматлікіх творах многіх аўтараў.
У цэлым жа, кніжка М. Парахневіча «Зара-зараніца» сведчыць аб тым, што пісьменнік працуе плённа, тонка адчувае пульс нашага жыцця, заўважае ўсё лепшае ў нашым сучасніку, вобраз якога і паўстае са старонкаў зборніка.
Тамара НІКІШІНА.

У СУЧАСНЫМ літаратурным жыцці заўважаецца даволі парадаксальная с і т у а ц я я: жанр, які сам вывучае, аналізуе і абагульняе развіццё літаратуры, аказваецца найменш прааналізаваным і вывучаным. Што зрабіла сучасная беларуская крытыка, чаго дасягнула, якія не ўпущаны, недахопы і наколькі яны сур'ёзныя? — гэтыя пытанні ўсё яшчэ не часта абмяркоўваюцца ў друку з патрэбнай зацікаўленасцю, адкрытасцю і сур'ёзным крытычным падыходам.

Пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» патрабуе ад крытыкі большай творчай актыўнасці, вышэйшага прафесійнальнага ўзроўню, эфектыўнага ўздзеяння на літаратурны працэс і разам з тым накіроўвае ўвагу адпаведных устаноў «на глыбокае вывучэнне праблем тэорыі і метадалогіі літаратурна-мастацкай крытыкі...»

Спраўдныя крытыка заклікана «змясціць» твор у такую густую атмасферу грамадскіх, эстэтычных і духоўных інтарэсаў сучаснасці, у якой лёгка адкрываўся б яго асноўны сэнс. У сваю чаргу глыбокае і правільнае раскрыццё зместу твора павінна ўзбагачаць, яшчэ больш ушчыльняць гэтую атмасферу пэўнымі духоўнымі ісцінамі. Калі не баяцца спрашчэння, то, бадай, ролю крытыкі ў адносінах да мастацкай літаратуры можна параўнаць з воднай масай і харчаваннем. Чым вышэй і шчыльней маса, на якой трымаецца карабель, тым больш ён ходзіць, рухомы і вольны на яе прасторах, тым лягчэй яму дасягнуць партоў прызначэння, тым менш небяспекі заціпацца дном за водмель бездухоўнасці, завязнуць у затоцы правіцыйнасці ці зусім упасці ў расшчэліну забыцця.

Мастацтва, у тым ліку мастацкая літаратура, уяўляе сабой актыўнае жыццё духу. Дух імкнецца ўздзейнічаць на рух быцця, яшчэ больш падпарадкаваць яго законам дасканаласці. Ідэалу прыгожага. Мастацтва на працягу стагоддзяў шмат рабіла, каб надаць ходу гісторыі святло высакародства і чалавечнасці. Але ў мастацтва сваё спецыфіка. У. І. Ленін зазначаў у «Філасофскіх сшытках», што «мастацтва не патрабуе прызнання яго твораў за рэчаіснасць» (В. І. Ленін о литературе и искусстве, М., 1969, стар. 79). Спраўды, зусім дастаткова, што яно адлюстроўвае жыццё і ўжо адным гэтым служыць яго пераўтварэнню. Але, застаючыся «другой» рэчаіснасцю, маючы сувязь з першай рэчаіснасцю толькі ўмоўна, мастацтва ўздзейнічае на яе апасродкавана, сілай прыкладу і эмацыянальнага ўнушэння. Крытыка дапамагае мастацтву ў значнай меры пераадолець гэты «абмежавальны» момант спецыфічнай жыццядзейнасці і цяней

звязвае яго з «першай» рэчаіснасцю, разнастайныя гэтыя сувязі, выводзяць яго на прамую, беспасрэдную лінію ўздзеяння. Гэта дасягаецца тым, што крытыка не з'яўляецца «другой» рэчаіснасцю, яна пераадоўвае «параўнальную» сувязь мастацтва з жыццём, робіць з гэтай сувязі прамое абагульненне. «У крытыцы ёсць свае прамыя сувязі з жыццём, грамадскай барацьбой, разнастайнымі ідэалагічнымі плынямі. Гэтыя сувязі дапамагаюць крытыцы меркаваць пра літаратуру ў адпаведнасці з логікай жыцця, выпрацоўваць грамадскія крытэрыі для ацэнкі мастацкіх твораў, расцэньваць іх сэнс чытачам». (В. І. Куляшоў. Гісторыя рускай крытыкі XVIII—XIX стагоддзяў. М., 1972, стар. 3—4).

У агульным поглядзе ніхто не сумняваецца, што крытыка ўплывае на блыжы літаратурны працэс, хоць і сама залежыць ад яго напорыстасці, гушчын і ўзроўню. Аднак парадокс заключаецца ў тым, што чым больш канкрэтна мы разглядаем праблему ўплыву крытыкі на літаратурны працэс, чым больш засяроджваемся на індывідуальным факце мастацкай літаратуры, каб нека адшукаць у ім прыкметы становячага ўздзеяння крытыкі, тым больш праблематычнай робіцца найбольш уплыву наогул, тым больш няўлоўнай, няпэўнай, нядоказнай уяўляецца праблема ўплыву крытыкі на літаратурны працэс. На самай справе, якім чынам можна даказаць, што, напрыклад, выдатны раман І. Мележа «Люді на балоне» пісаўся таксама і пад ўздзеяннем ідэй, якія выказваліся тагачаснай крытыкай? І ці могуць быць тут непасрэднымі, баспярэчымі доказы наогул?

Такім чынам, сутнасць праблемы адносінаў крытыкі і літаратуры нельга разумець як просты і непасрэдны ўплыў, які дае зусім канкрэтны і лёгка не імгненны вынік, выяўлены адкрыта ў ідэяна-мастацкім змесце і пават у форме. Думаць інакш — значыць, захаляцца ілюзіямі. Хутчэй за ўсё такі ўплыў немагчымы, а калі і магчымы, то ў надзвычай рэдкіх і прыватных выпадках.

Даволі часта той факт, што крытыка не аказвае непасрэднага ўздзеяння на літаратуру, што яна не можа адразу ліквідаваць недахопы літаратурнага працэсу, выклікае пачуццё расчаравання як у асяроддзі пісьменнікаў, так і ў асяроддзі чытацкай. Чуюцца галасы: «Куды глядзіць крытыка? Чым яна займаецца?» Або: «Крытыку ніхто не слухае! Мы пішам, крытыкуем, засцерагаем, а ўсё ідзе па-старому. Васка слухае ды ёсць».

Але ў тым і справа, што крытыка ў цэлым ніколі не ставіла сабе мэтай толькі практычнае выпраўленне недахопаў. Нават калі б яна і хацела дасягнуць такой мэты

ў агульналітаратурным маштабе, гэта ёй наўрад ці ўдалося б, бо яе сутнасца прырода як своеасаблівага жанру ў літаратуры прызначана для іншага. Вядома, у рэцэнзіі вельмі часта сустракаецца ўстаноўка крытыка і на практычнае ўздзеянне на тыя ці іншыя моманты мастацкага зместу і формы твора або творчасці пісьменніка ў цэлым. Аднак і ў такім выпадку, як правіла, ствараецца ўсё тая ж парадаксальная сітуацыя: устаноўка ёсць, а практычныя вынікі праблематычныя. Яны могуць быць, а часцей іх не бывае. Пісьменнік выступае заўсёды з пэўным пазіцыям, раскрываючы ўсё свае магчымасці ў дадзены момант. А змена пазіцыі і рост магчымасцей адбываюцца надзвычай павольна. Таму зразумела, чаму практычная крытыка часта не дасягае хуткага эфекту.

Крытыка, безумоўна, уплывае на развіццё мастацкай літаратуры, у асобныя перыяды грамадскага жыцця ядзе за сабой літаратуру, накіроўвае яе галоўныя імкненні. Але робіць яна гэта і

непастаянны характар і спецыфічнасць, засвойваюцца яны ў сваім сапраўдным і вышэйшым выяўленні не заўчываннем, а актыўным творчым засаеннем ў жывым жыцці літаратуры і грамадства.

Значыць, важна ў даследаванні праблемы адносінаў крытыкі і літаратурнага працэсу не пошукі прысутнасці ў якой-небудзь форме крытычнай думкі ў літаратуры. Нават у рускай літаратуры XIX ст., якая адчувала на сабе велізарны ўплыў магутнага крытычнага таленту В. Р. Бялінскага, вышукванні нейкіх канкрэтных запавячанняў яркіх ідэй вялікага крытыка — даволі бескарэспандэнтная справа. В. Р. Бялінскі вялікі сваім агульным уплывам на развіццё літаратуры.

Таму раскрыццё творчай дзейнасці крытыкі ў сувязі з літаратурным працэсам азначае паказаць яе ідэяна-тарэтычны ўзровень, сацыяльную зоркасць, эстэтычную ўзброенасць, тонкасць і глыбіню аналізу, здольнасць бачыць важнейшыя тэндэнцыі літаратурнага і грамадскага развіцця. Права ўздзеяння на

зак крытыка — лунаць гэтак высока, каб ён мог з блізкай адлегласці разглядаць сонца».

Становіцца сучаснай беларускай крытыка ў літаратурным працэсе даволі складанае. Моцна дзейнічаюць фактары, якія вымагаюць ад крытыкі самаабмежавання. Гэта стрымлівае разуменне глыбінных працэсаў нацыянальнай літаратуры, яе ключавых і паваротных момантаў. Асабліва настойліва накіроўваецца крытыка на перабольшаную ацэнку дасягненняў сучаснай беларускай літаратуры.

Пяма патрэбы памяншэння ў сваім уяўленні рэальнага здабыткі беларускіх пісьменнікаў. Іх творы — сведчанне духоўнага жыцця народа, які выжыў у неспрыяльных умовах прыгнёту і здыкучы Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі нецярпліва рвануўся да вышэйня сусветнай культуры. Ленінскія з іх маюць такія эстэтычныя вартасці, якія даюць ім права лічыцца тыповым ўвасабленнем душы народа.

Пры ўсіх дасягненнях бе-

Віктар КАВАЛЕНКА

КРЫТЫКА

ажыццяўляе падобныя мэты праз самаразвіццё, праз творчы ўздзеянне уласных магчымасцей. Яна здольная на выкананне такіх задач, калі становіцца сур'ёзнай духоўнай сілай у грамадстве, калі ў полі яе зроку і інтарэсаў не толькі факты літаратуры, але жыццё ўсяго грамадства. Зноў як быццам узнікае парадокс: чым далей «аддалаецца» крытыка ад вузка літаратурных інтарэсаў, чым шырэй суадносіць і звязвае літаратурныя з'явы з бурнай плыню часу, тым наўней яна задавальняе ўласна літаратурныя імкненні. Але гэта ўяўны парадокс. Мастацтва — выяўленне грамадскай свядомасці. Таму арыентацыя крытыкі на вырашэнне толькі вузка практычных задач мастацтва азначае абмежаванне магчымасцей не толькі крытыкі, але і самога мастацтва.

Вядома, у тым накірунку сваёй дзейнасці, дзе крытыка абаніраецца на тэорыю літаратуры або сама выводзіць і ўстанаўлівае заканамернасці развіцця мастацтва, яна выконвае і выраза практычныя задачы, бо вучыць разуменню і адчуванню мастацтва. Але зноў-такі варта прыняць пад увагу, што многія заканамернасці мастацтва маюць надзвычай адносны і

літаратурны працэс даецца крытыцы вышэйшай духоўнай пазіцыі.

Сувязь крытыкі з літаратурным працэсам і ўплыву на яго — гэта безліч задач і абавязкаў. Тут і здольнасць адчуваць унутраны дух нацыянальнай літаратуры ў мностве як быццам разрозненых мастацкіх з'яў і фактаў, і ўменне ўключыць кожны новы твор у літаратурны працэс, які мае свае заканамернасці і накірунак, убачыць перспектыву ўсёй літаратуры і творчасці асобнага пісьменніка, разабрацца ва ўсіх вартасцях мастацкага твора, адкрыць сувязь яго зместу з часам, эпохай, заўважыць талент, творчую індывідуальнасць пісьменніка, яго своеасаблівае бачанне свету, адкрыць чытачу гэтую своеасаблівае, шукаць і шукаць ва ўсіх творах глыбінні чалавечага духу, множыць і множыць веру ў светлыя ідэалы чалавецтва. Менавіта гэта ўсё і накіравана ў першую чаргу на ўдасканаленне літаратуры і мастацтва, іх майстэрства і формы.

Уплыў крытыкі на літаратурны працэс узнікае тады, калі крытыка валодае высокім разуменнем жыцця і літаратуры, і толькі тады яна сама «творыць» літаратуру, жыццё, час.

Эдгар По сказаў: «Абавя-

ларускага літаратуразнаўства ў вывучэнні літаратурнай спадчыны, пры самай высокай ацэнцы канкрэтных навуковых прац, прысвечаных разгляду мастацкіх з'яў мінулага, відавочна, што прыцып гістарызму ў вывучэнні мінулага не заўсёды паслядоўна праводзіцца. Не так і рэдка мы ўсё гушкаем на арэях велізарнай разбейкі: або мадэрнізуем падыход да мінулага і тады амаль што поўнасна закрэсліваем дасягненні папярэдніх дзесяцігоддзяў, або падатліва ідзем за мастацкімі творамі, апісваючы з робленым значэннем усё, што трапіла нам у рукі. Наўрад ці выратуе нас і ацыроженская пазіцыя, якая чамусьці лічыцца часам дыялектчнай — «трохі пахвалім, трохі паганім», бо яна механічная, эклектычная. Застаецца нявысветленым, што і да якой мяжы хваліць і ганіць».

Вядома ж, ад закліку вытрымліваць прыцып гістарызму сам прыцып не складаецца. Ніхто не зможа адкрыць яго глыбіню абстрактна-аналітычным шляхам. Ён складаецца толькі ў выніку мэтанакіраванай практычнай навуковай працы, у мностве даследаванняў, напісаных з арыентацыяй на лепшыя ўзоры такіх прац ва ўсім савецкім літаратуразнаўстве.

АЎТОГРАФЫ ДАЮЦЬ

Юрый СЕМЯНЯКА

Рыгор ШЫРІМА

Сяргей ГРАХОЎСКІ

Генадзь БУРАУКІН

Максім ТАНК

Іван ШАМЯКІН

Праблема сувязі сучаснасці і гісторыі падзвычай скла-дана метадалагічна. Але, відаць, не толькі ў гэтым кры-еца галоўная прычына шматлікіх спрашчэнняў як у мастацкай практыцы, так і ў крытычных выказваннях. Хоць бесспрэчна, што і скла-данае праблема, і зусім

савала ўсе колькі-небудзь знач-най акцыі гэтага роду. Мудра-геліста сумесь гістарычна да-кладнага і выдуманнага падры-вае давер да фільма, на мой погляд, гэта непавага да гісто-рыі.

Разумею, што мне могуць за-пыраць — ёсць і зусім іншы пункт гледжання: «ведаю, што гэтага не было, але гэта магло быць, значыць, я магу пра гэта напісаць». Не згодзен з ім. Лі-

сумарнага збору ўсіх твораў і ўсіх пісьменніцкіх імянаў.

Гэтак ствараецца ідэаліза-ваны, прыхарашаны свет лі-таратурных спраў і інтэрэ-саў. Ён вымушае лічыць ад-ны крытэрыем развіцця лі-таратуры толькі тое, што да аднаго напісанага твора да-бавіўся другі. А які гэта твор

калькі меркаванняў.

Баурджан ускіпеў.

— Калі б літаратурны фронт, — рэзка сназаў ён, — быў сапраўды фронтам, дзе расстрэляваць баязліўцаў, вам даўно б не жыць».

Якія праўдзівыя і мужныя словы! Гэта словы франта-віка, галоўнай фігуры вайны, чалавека, які сапраўды тры-маў на ўласных плячах лёс усёй краіны. Ён меў поўнае права на такі рэзкі папрок літаратуры. Яна яго ў знач-най меры заслужыла.

Адумаемся! Мы сапраўды адстаем ад жыцця... Плету-чыся ў хвасце падзей, баю-чыся перадавой лініі жыцця, дзе вырашаецца сённяшні лёс народа і яго будучыня, мы праходзім на полі, дзе даўно пракаціўся бой. Яго правялі і вытрымалі другія. Мы ж, літаратары, ідучы па гэтым полі, бачым ужо толь-кі даўнія следы змагання і супраціборства. І калі мы крычым, прымаючы дымныя галавенкі за разрывы снара-даў, «Наперад! Да бою!», нас ніхто не чуе, бо рэха бою трюкача далёка наперадзе. Нам туды яшчэ трэба пас-пець.

Будзем шчырымі: абыва-цельскі псіхалагічны настрой у крытыцы самым ненасрад-ным чынам звязаны з такім жа абывацельскім настроем у літаратурным асяроддзі. Шмат каму трэба ўсхваляе, шмат хто не даруе крытыкі.

Імкненне сказаць праўду пра літаратуру і жыццё ўсё яшчэ цяжка прабівае сабе дарогу наперад. І тым не менш прабівае. Шукаць і адкры-ваць праўду — гэта трады-цыя савецкай літаратуры. Маючы на ўвазе лепшыя творы савецкіх пісьменнікаў пра вайну, А. Бачароў піша: «У нашай літаратуры, у нашых пісьменнікаў не было дзвюх праўд — адной для людзей, другой для сябе. І ў матані-кіраваным жаданні сказаць праўду, ва ўнутранай цэль-насці таксама знайшоў сваё выяўленне подзвіг нашай лі-таратуры».

І далей: «Праўда, якая складаецца ў нашай свядо-масці, складаецца з многіх фактаў. Літаратура ў цэлым, а не кожны асобны запіс (як і не кожны асобны твор), ства-рае агульны, «суразмерны» малюнак жыцця» (А. Боча-ров, Сердцем слитая с наро-дом. «Вопросы литературы», 1967, № 9, стар. 98, 99).

Праўда — гэта тое, што мы бачым, ахопліваем зро-кам, незалежна ад таго, вы-гадныя ўбачаныя факты нам самі ці не. Апусціць што-небудзь з гэтых фактаў або прыхарошыць — азначае здрадзіць праўдзе, учыніць злачынства перад жыццём.

Сучасная беларуская кры-тыка не вельмі часта аджа-ваецца на такі ўчынак — сказаць праўду пра сучасны стан літаратуры. Яе крытыч-ныя ацэнкі нярэдка кампра-місныя. Але і ў тым выпад-ку, калі імкненне даць аб'ек-тыўныя ацэнкі сучаснаму лі-таратуры працэсу выяў-лення выражана, яго, гэтае

Імкненне, як ні дзіўна, блакі-руецца, бывае, не кім іншым, як крытыкамі.

Любоў да роднай літарату-ры... Гэтае паучцё даўно стала важнай тэарэтычнай катэгорыяй у навуцы пра лі-таратуру — катэгорыяй, якую ніяк нельга скідаць з разлі-ку. Можна смела сцвяр-джаць, не баючыся пераболь-шання, што паучцё любві да роднай літаратуры прысутні-чае так або інакш у кожнай крытычнай ацэнцы, у кож-ным абагульненні, зробленым на матэрыяле нацыянальнай літаратуры, гістарычным ці сучасным. А на аснове па-чуцця любві ўзнікае і катэго-рыя, паняцце, якія ператва-раюцца ў сродак пазнання літаратуры. Гэтак жа, як пат-рыятычная рыса любві да радзімы а'яўляецца характары-зуючай якасцю зместу мас-тацкага твора або літарату-ры ў цэлым, любоў да роднай літаратуры ў крытыцы вы-растае да паказальнага пры-цыпу, сведчыць пра яе ўнут-раныя сілы і магчымасці.

Асабліва моцна заяўляе пра сябе прыцип любві да роднай літаратуры ў тых гі-тарычных перыяды, калі лі-таратура з найбольшай паў-натой выяўляе нацыянальную свядомасць народа. Адзі-на, бадай, з такіх перыядаў у рускай літаратуры — ад Пушкіна да Тургенева. У гэ-ты час як у мастацкай твор-часці, так і ў крытыцы над-вычай выразаюцца і дзейныя прыципы любві да роднай літаратуры, прычым ён вы-яўляецца ў адкрытых фар-мах. Калі А. С. Пушкін напі-саў у казцы «Руслан і Люд-міла»: «там руский дух, там Русью пахне», то змест гэтых радкоў можна аднесці да ўсёй рускай літаратуры таго часу — у ёй усюды жыў рускі дух і ўсё пахла Руссю. У празаічным вершы І. С. Тургенева «Руская мо-ва» адкрыта выказваецца гоар за поспехі вялікай рус-кай літаратуры.

Думаецца, што і ў шмат якіх артыкулах В. Р. Влін-скага, асабліва ў першым яго артыкуле «Літаратурныя ма-ры» адкрыта выявілася па-чуццё любві да айчынай лі-таратуры як прыципу, як по-гляд, як светаадчуванне на-огул. Сапраўды, толькі над-вычай вялікай любоўю магло быць падказана напамічнае сцвярдзенне В. Р. Влінскага ў артыкуле «Літаратур-ныя мары»: «Так — у нас няма літаратуры!»

А вось як сам В. Р. Влін-скі ў тым жа артыкуле пад-крэслівае рускі характар творчасці Пушкіна: «Пушкін, паэт рускі пераважна, Пуш-кін, у моцных і магутных песнях якога ўпершыню паве-яў подых жыцця рускага, гулівы і разнастайны та-лент якога так любіла і псе-ціла Русь, да гарманічных гукаў якога яна так прагна прыслухоўвалася і на якія адгуквалася з такой лю-боўю...».

(Заканчэнне на стар. 8).

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

НАША ТУРБОТА

няпростую пераемнасць ча-соў крытыка заўсёды павін-на ўлічваць, калі яна раз-глядае твор мінулага або суч-асны твор на тэму мінулага жыцця народа. Нагадаем, што праблема адносін да мі-нулага была заўсёды адной з важнейшых рыс ідэалагічна-га жыцця нашай краіны.

Здаецца, найменш прасвет-леным застаецца ў гэтай не-звычайна важнай сёння і складанай праблеме момант сучаснага погляду на гісто-рыю. Думаем, што азначае вядомы, можна сказаць, абыходнавы выраз «глядзець на мінулае праз прызму суч-аснасці»? І сама гэта «прыз-ма» якой павінна быць: мал-ельскай ці вялікай, калары-вай, ярыя размаляванай ці быскелерна-аб'ектыўскай?

Відаць, сёння самая вялі-кая небяспека — спробы гру-бай мадэрнізацыі гістарыч-ных падзей і іх сэнсу. Сяму-таму вельмі хочацца падня-ць да сябе гісторыю, зрабіць з яе паслухмяную служанку.

Думаецца, прыкладаў гвал-тоўнага абыходжання з аб'ектыўным сэнсам гісторыі можна знайсці нямала і ў мастацкай літаратуры, і ў літаратуразнаўстве, крыты-цы.

Мабыць, не абавязкова, каб у творы на гістарычную тэму ўвесь змест меў адкры-та надзённы сэнс. Археала-гі таксама вылучаюць тыя знаходкі, якія набываюць асаблівае значэнне для суча-снасці, але яны не выкідаюць і тых, якія маюць толькі агульную культурную каш-тоўнасць. Яны «бяруць» усё, бо ніхто не ведае, што нам спатрэбіцца заўтра.

Такая пазіцыя набывае ўсё большую распаўсюджанасць сярод дзячаў мастацтва. Кі-нарэжысёр Ю. Озераў, па-станоўшчык фільма «Вызва-ленне», разважае наступным чынам:

«Я не магу ні зразумець, ні прыняць ад пачатку да канца выдуманых сцэны, якія час ад часу ўзнікаюць на экране, у якіх прадуманыя аўтарамі ге-роі дзейнічаюць побач з зусім канкрэтнымі гістарычнымі ас-оабамі, маюць адносіны з імі. Кі-нагерой шмат ліх прыгодні-чых стужак урываюцца ў стаўні нацысцкіх верхаводаў, хоць хроніка вайны дакладна зафік-

чу, што мастак павінен утай-моўваць сваю фантазію, калі размова ідзе пра канкрэтыя гістарычныя асобы. У адварот-ным выпадку страчваецца адчу-ванне рэальнасці, знікае праў-да».

Хачу, каб мяне зразумелі правільна: я зусім не супроць белетрыстыкі, не супроць філь-маў і кніг пра вайну, у якіх дзейнічаюць не рэальныя, а вы-думаныя героі, якія здзяйсня-юць подзвігі, якія вядуць ба-рацьбу з ворагам. Гэтыя творы маюць вялікае выхаваўчае зна-чэнне, яны патрэбны. Але я за беражлівых адносін да гісто-рыі за тое, каб у апавяданні пра канкрэтных гістарычных падзей асноўнымі, галоўнымі ге-роямі былі тыя людзі, якія гэту гісторыю тварылі». (С. Абра-мов, С. Кружков. «Юры Озеры в работе и размышлениях». «Искусство кино», 1974, № 5, стар. 99—100).

Заклік глядзець на міну-лае праз прызму сучаснасці пры яго катэгарычнасці — шkodны.

Мадэрнізацыя мінулага звязана з ушчэрбным света-адчуваннем, з такімі ўяўлен-нямі, калі гісторыя склада-ецца толькі з мінулага і суч-аснага і пазбаўлена будучы-ны. Мадэрнізацыя мінулага — гэта спецыфічная фор-ма нявер'я, гістарычнага псе-мізму.

Настрой ружовай добра-прыстойнасці — у некаторых крытычных артыкулах та-му і магчымы, таму і існуе, што аўтарская пазіцыя неда-этаква выразная. Яна часта электычная, пасіўная і апі-сальная. Вядома, не ўсёй крытыцы. Ёсць крытычныя выступленні, заснаваныя на цвёрдых эстэтычных прыцыпах, на лепшых да-сягненнях думкі сацыялі-стычнага рэалізму, на вы-разным метадазе, якія ад-павядаюць самой сутнасці крытыкі. Але ім не ўдалося яшчэ канчаткова разбурыць ці хоць бы адцягнуць у цень збудаванні крытычнай думкі, якія ўзнікаюць з узнісла-антымістычных уяўленняў пра развіццё беларускай лі-таратуры.

Загана гэтая ўкаранілася глыбока, і яна вядзе да ад-рыву літаратурнай думкі ад рэальных фактаў жыцця і лі-таратуры. Канкрэтыны маста-цкі вопыт ігнаруецца. Урэш-це, не заўважаецца рух літа-ратуры, сулярчэнасці руху. Літаратура існуе ў выглядзе

на сваіх якасцях, ці рухае ён наперад літаратурны пра-цэс, — становіцца неістотным.

Бясспрэчна, што ў такой арыентаванасці сучаснай крытычнай думкі заўліе пра-сьбе, ажыццяўляецца і пашы-рае свае дамаганні славетая «тэорыя бесканфліктнасці», адчуваецца цяга да лагіроў-кі.

Дзе прычыны гэтай зага-ны сучаснай беларускай кры-тыкі? Як яе пераадолець?

Мабыць, прычына перш за ўсё ў няўвазе і ў непавазе да факта літаратурнага і жыц-цёвага. Гэта буйнае метадала-гічнае ўпущэнне сучаснай беларускай крытыкі. Пера-адолець іх можна толькі ад-ным — практычным, дэлавым зваротам у кнігах, артыкулах, рэцэнзіях да фактычнай паў-наты, развіццём зоркасці на падзеі і з'явы, усеагульным выхаваннем янавісці і па-гарды да замоўчвання і змоў-чвання. Гэта не толькі эстэ-тычны, але і высокі грама-дзянскі абавязак крытыкі сённяшняга дня.

Можна сказаць, што мета-д — гэта абагульненне за-канамернасцей самога жыц-ця. А заканамернасці — гэта рух падзей, змена фактаў. Няўвага, замоўчванне або снажэнне фактаў азначае і-гнараванне заканамернасцей. У выніку задача пазнання жыцця застаецца нявыраша-най у той меры, як гэта па-трабуе час і эпоха. Літарату-ра і крытыка, калі яны ўпу-скаюць факты і заканамер-насці, здраджаюць часу, эпо-се, самому жыццю.

У 78-м томе «Літаратур-наго наследства», у якім апублікаваны матэрыялы пра знаходжанне савецкіх пісь-меннікаў на франтах Вялікай Айчыннай вайны, змешчаны ўступ А. Бека да другой сва-ёй кнігі пра панфілаўцаў. А. Бек успамінае, як ён, за-пісаўшы апавяданне Баур-джана пра шлях, прайдзены ім на вайне, паказаў яму праз нейкі час свае запіскі.

«Баурджан быў незадаволе-ны мною, незадаволены сабою, уласным апавяданнем. — Чаму, — пытаў ён, — бы не паказалі малюнаў паражэння? Чаму не перадалі горкіх думак пра гэта? Гэта ж было вам рас-казана».

У апраўданне я прывёў не-

Я працюю на Беларускам аўтазаводзе, рабочы. Цікаўлюся разбой па дрэву. Хацелася б атрымаць кансультацыю: каму паказаць гатовыя работы, хто можа аказаць коаліфікаваную дапамогу, парадзіць, хто адбірае творы на выстаўкі, хто іх абмяркоўвае і г. д.

чыя сустрэчы з майстрамі прафесіянальнага мастацтва, выстаўкі, лекцыі і г. д.

Акрамя таго, пры дамах культуры ў гарадах і раёнах ствараюцца студыі і гурткі выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, праграмы якіх прадугледжваюць пэўную сістэму заняткаў. Яны будуць спрыяць развіццю творчых здольнас-

твазнаўцы, мастакі-прафесіяналы.

Пры Гродзенскім і Мінскім абласных дамах народнай творчасці адкрыты пастаянныя экспазіцыі, у якіх прадстаўлены лепшыя работы майстроў усіх відаў народнага мастацтва: разьба па дрэву, метал, пляценне з лазы і саломкі, ткацтва, жываніс, графіка, скульптура.

родны рукапіс па дрэву» (Масква, 1970 г.). Прынясе карысць і кніга Галіны Карклінь «Латышская драўляная скульптура», (Масква, 1969 г.). У ёй аўтар расказвае аб розных тэхнічных і кампазіцыйных прыёмах, якімі карыстаюцца майстры-рэзчыкі Латвіі, аналізуе лепшыя іх работы.

Варта таксама пазнаёміцца з кнігай А. С. Меліксцяна «Мазайка ў дрэве» (выдавецтва «Просвещение», Масква, 1969 г.). Аўтар знаёміць чытачоў з рознымі відамі мазайкі з дрэва, інтарсяй, інкрустацыяй, тэхнічнымі прыёмамі і тэхналогіяй апрацоўкі драўніны. Гэтыя і многія іншыя выданні можна набыць у кнігарнях. Ёсць яны і ў бібліятэках.

Цікавы матэрыял аб разьбе па дрэву і розных праблемах народнай і самадзейнай мастацкай творчасці друкуецца на старонках часопісаў «Дэкаратывное искусство СССР», «Творчество», «Художник».

Выстаўкі, музейныя экспазіцыі, літаратура, кансультацыі — усё гэта добрыя дарадчыкі для ўдмурлага, сур'езнага майстра. Чытаючы, слухаючы парадзі спецыялістаў, майстар павінен памятаць, што праца імкнуча ў кожнай рабоце выявіць свой творчы падыход да вырашэння тэмы, свой стыль, свой, як кажуць, почырк.

Ф. ВАЛАДЗЬКО,
мастацтвазнаўца.

стак-аматар жыве далёка ад вялікага горада. Дзе і што можна прачытаць, напрыклад, аб разьбе па дрэву, як выбраць матэрыял і пабудаваць кампазіцыю, дзе мож-

**ЧЫТАЧУ АДКАЗВАЕ
СПЕЦЫЯЛІСТ**

ДАРАДЧЫК НАРОДНАГА ўМЕЛЬЦА

на атрымаць кваліфікаваную кансультацыю і хто возьме работу на выстаўку?

Гэтыя і многія іншыя пытанні хвалююць народных умельцаў і мастакоў-аматараў, асабліва сельскіх, якія ў пераважнай большасці рэдка сустракаюцца адзін з адным. Для самадзейнага мастака, народнага майстра, таксама як і для мастака-прафесіянала, неабходна творчае асяроддзе, творчыя сустрэчы. Даўно наспела патрэба стварыць у рэспубліцы творчыя аб'яднанні народных умельцаў і самадзейных мастакоў. Такія аб'яднанні ўжо нараджаюцца. Так, напрыклад, пры мінскіх абласных дамах народнай творчасці і мастацкай самадзейнасці пачалі працаваць клубы мастакоў-аматараў і народных майстроў. Іх філіялы ствараюцца ў раёнах вобласці. Праўленні гэтых клубаў будуць арганізоўваць для самадзейных мастакоў кансультацыі, твор-

ней і навыкаў у студыйцаў, неабходных для самастойнай работы.

Для тых майстроў, якія працуюць самастойна, абласныя дамы народнай творчасці і мастацкай самадзейнасці арганізуюць кансультацыі, сумесна з Саюзам мастакоў БССР перыядычна праводзяць семінары. Звычайна на гэтых занятках адбываецца знаёмства з лепшымі ўзорамі народнага мастацтва, тэхнікай апрацоўкі матэрыялу, абмен вопытам.

Аднак лепшая школа гарта для мастакоў-аматараў — выстаўкі. Іх праводзяць гарадскія і раённыя дамы культуры, абласныя дамы народнай творчасці і мастацкай самадзейнасці. Яны і адбіраюць лепшыя работы для экспазіцыі. Звычайна, выстаўкі заканчваюцца абмеркаваннем работ, у якіх удзельнічаюць не толькі самадзейныя мастакі і народныя умельцы, але і маста-

Гэтыя экспазіцыі — наглядныя метадычны матэрыялы для ўсіх, хто цікавіцца самадзейнай мастацкай творчасцю.

А што чытаць? Па розных відах самадзейнай і народнай мастацкай творчасці напісана нямала. Для тых, хто цікавіцца разбой па дрэву, можна параіць ілюстраваныя выданні, напрыклад: альбом «Руская драўляная цацка», выдадзены Ленінградскім выдавецтвам «Художник РСФСР» у 1968 годзе, і «Народнае і прыкладнае мастацтва Савецкай Беларусі» пад рэдакцыяй М. С. Кацара, выдадзенае ў Мінску ў 1958 годзе, кнігу Юрыя Арбата «Рускі на-

Юныя ўдзельніцы танцавальнага ансамбля «Лялькі» Баранавіцкага гарадскога Дома культуры. Фота Э. КАВЯКА. (БЕЛТА).

КРЫТЫКА — НАША ТУРБОТА

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 6—7).

І. С. Тургенеў, пішучы «Успаміны пра Бялінскага», палічыў патрэбным падкрэсліць карэна рускае паходжанне крытыка, нават чысціню рускай крыві, якая цякла ў яго жылах: «... Уся яго павядка была чыста руская, маскоўская, нездарма ў яго жылах цякла бяспрымесная кроў — прыналежнасць нашага вялікарускага духавенства (дзед Бялінскага быў дзяком. — В. К.), столькі вяселі недасугнага ўплыву іншаземнай пароды».

Больш таго, у пэўныя часы дастаткова любіць родную літаратуру, і гэта будзе лічыцца важнай станоўчай якасцю, заслугой, дзеяннем на карысць духоўнага развіцця народа, нават калі пачуццё любові недастаткова падмацоўваецца ведамі. Вось як пісаў І. С. Тургенеў пра П. А. Плятнёва: «Як прафесар рускай літаратуры, ён не вызначаўся вялікімі ведамі: вучоны багаж яго быў вельмі лёгкі, затое ён шчыра любіў «свой прадмет», валодаў некалькімі нясмелым, але чыстым і тонкім густам, і гаварыў проста, ясна, без цэпльня».

У гісторыі беларускай літаратуры і крытыкі гэты перыяд прыпадае на 1905—1929 гады. Што казаць, большасць беларускіх дэвалюцыйных паэтаў і празаікаў, якія надрукавалі па некалькі толькі твораў і цяпер амаль забытыя, прыйшлі ў літаратуру на патрыятычным энтузіязме; кіруючыся толькі любоўю да роднай літаратуры, натхнёныя яе ўзорамі, нештаатлікімі, але ўражальнымі. Любоўю да радзімы стала асноватворным прычыпам творчасці вялікіх на-

цыянальных паэтаў Я. Купалы і Я. Коласа. Ён, гэты прынцып, прадаўжае заставацца душой мастацкай творчасці многіх паэтаў і ў 20-я гады.

О Беларусь, мая шыпына,
Зялёны ліст, чырвоны цвет!
...Плёткамі тваімі стану,
На дзіды сэрца накіло.

У беларускай крытыцы любоўю да роднай літаратуры амаль адкрыта сфармулявана ў словах М. Багдановіча: «...У нас ёсць пісьменнікі зусім асобнага духу, як напр. Купала, Гарун, Ядвігін Ш., Бядуля ды інш. І не толькі таму, што яны апісваюць беларускае мала дзе вядомае жыццё. Не, і апроч таго анойдзецца шмат чаго, вельмі хаця б і нацыянальнае пачуццё: не звінелі, ды і не могуць зазвінець у расійцаў, напрыклад, яго струны, так як у нашай пісьменнасці. І ясным робіцца праз гэта, што не толькі нашаму народу, але і ўсясветнай культуры нясе яна свой дар».

Як і ў кожнай літаратуры, у творчасці беларускіх пісьменнікаў, прынцып любові да радзімы, і роднай літаратуры хоць і адчуваецца, але ён часцей «разліты», «раствораны» ва ўсім мастацкім творы, урэшце, — ва ўсёй творчасці, ва ўсёй нацыянальнай літаратуры.

Вядома, і ў развітых літаратурах часам з'яўляюцца вершы, паэмы, эсы на тэму любові да радзімы, дзе гэтае пачуццё выказана адкрыта, шчыра, публіцыстычна. Так, адкрыта, шчыра, публіцыстычна, але ўжо не проста, не прымітыўна, не як звычайнае прызнанне ў любові — і ўсяго толькі. Сама тэма любові да радзімы становіцца ў сваю чаргу пазіцыяй, нават сродкам для раскрыцця нейкай іншай тэмы і праблемы. Яна

становіцца шматпроблемнай.

«Люблю отчизну я», — гэтак можа сказаць паэт усякай нацыянальнай літаратуры. Але рускай літаратуры трэба было падняцца на ўзровень Лермантава, каб паэт прадоўжыў іх так, як гэта мы чытаем у М. Ю. Лермантава. «Люблю отчизну я, но странною любовью. Не победит ее рассудок мой...» Гэта пра любоў да радзімы і яшчэ пра нешта, вельмі шырокае, глыбінае. Гэта — пра характар пачуцця, пра паэта, чалавека, свет.

Вось чаму так магутна загучаў, як песня, верш Я. Купалы «Спадчына», пакладзены на музыку. Прычына яго поспеху, папулярнасці, відаць, не толькі ў таленавітай музыцы, выкананні, аранжыроўцы. Тут, напэўна ж, мае сваё значэнне і тое, што пачуццё любові да айчыны выказана паэтам думна, праблемна, з глыбокім паэтычным асэнсаваннем.

Натуральна, што апісальнае ўсхваляе прыгажосці роднага краю, вельмі распаўсюджанае ва ўсіх жанрах сучаснай беларускай літаратуры, таксама ўжо не мае таго агульнаэстэтычнага значэння, той усенароднай, нацыянальнай духоўнай важкасці, як раней. Асабліва гэты недахоп добра відаць у прозе і таму асабліва там нецярпімы. Расчулена замілаваныя пасажы пра ясячкі, кветачкі, беражочкі ад частага паўтарэння страцілі шчырасць, страсць душы, сталі робленымі і спекулятыўнымі. Яны пустыя і халодныя, бо не нясуць ніякай думкі пра родную зямлю, не ставяць ніякай праблемы, важнай для сучаснага існавання народа. Сёння, калі ў кожнай вясковай школе днём, у кожнай

вясковай хаце вечарам, дзе ёсць дзеці, гучаць радкі Я. Коласа «О край родны, край прыгожы! Мілы кут маіх дзядоў!», бясконца вар'іраваць даўно адкрытае азначнае шчыры літаратурнае ўтрыманства.

Нібы адчуваючы, што голяя заклікі захапляцца прыгажосцю роднай зямлі залішне ўжо бязважкія па думцы, што ніяк не стасуецца з агульным узроўнем сучаснай літаратуры і напружанасцю, трывожнасцю яе пачуцця, шмат хто з пісьменнікаў імкнецца пайсці на такое «праблемнае» заглыбленне зместу твора, як паэтызацыя патрыярыяльных вясковага жыцця. Прызнаем з жаданнем максімальнага добрабычлівага разумення, што за паэтызацыяй патрыярыяльных элементаў вясковага побыту крыецца здарова і надзеяная, зусім апраўданая сёння трывога пра тое, што вясковы чалавек адчуваецца ад зямлі, што ў выніку бурнага развіцця тэхнікі існуе пагроза знішчэння прыроды. Але адначасна разам з тым, што становіцца момант зместу, які маецца ў падобных творах, наўрад ці акупляе тыя фальшывыя ідэйныя прыўнесенні, якія суправаджаюць тэму паэтызацыі патрыярыяльных элементаў, па сутнасці, выключаюць магчымасць рэалістычнай пастаноўкі праблемы.

Па-першае, спецыяльнае, наперад зададзенае вышукванне патрыярыяльных адзнак у вясковым жыцці, безаглядны зварот у мінулае з мэтай іх шырокай паэтызацыі адхіляе літаратуру ад надзённых, актуальных праблем сучаснай вёскі і сучаснага грамадства, робіць яе бездапаможнай перад ім, пазбаўляе сацыяльных інтарэсаў і аналізуючай унутранай сілы.

Па-другое, у выніку ствараецца фальшывая і шкодная ілюзія, быццам ідэалы сучаснага грамадскага развіцця не наперадзе.

Такім чынам, адна з неадкладных задач сучаснай беларускай крытыкі — развіццё ўсімі магчымымі спосабамі і сродкамі тэндэнцыю павярхоўнай, толькі знешняй паэтызацыі роднай зямлі, адварнуць частку нашай літаратуры ад фальшывых і бесперспектыўных захапленняў, якія вядуць толькі ў тупік.

У сувязі з гэтым, відаць, не варта даказваць, што і любоў крытыкі да роднай літаратуры павінна быць праблемная, аналітычная. Адно павярхоўнае пачуццё захаплення аддале крытыку ад літаратуры, а не збліжае з ёй. Крытыка не можа ў такім выпадку выконваць адну з самых сутнасных задач, без якой крытыка не можа быць спраўднай крытыкай, — судзіць творца з жыццём.

Нашы кандыдаты ў дэпутаты

БОДНЯ з шыхтай пльве над печам да крайняй печы. Бялко падышоў да зменшчыка Міхаіла Сушы, паляпаў па плячы. Суша ўсміхнуўся, паціснуў руку крыху мацней звычайнага.

— Віншую, Андрэй.
— З чым?
— З вылучэннем.
— Добра, Міхаіл, гэта ўсё ў будучым. Як печ?

— Парадак. Толькі васьць пад крыху выгарэў. Трэба, мусіць, кварцавым пяском з вадкім шклом падраўняць.

Бялко з яго шматгадовым сталяварскім вопытам і сам бы, вядома, убачыў, што падзіна «даходзіць». Як ніяк канец тыдня.

Электрапеч, лічы, пяць дзён без рамонту. І плаўку трэба весці з асаблівай асцярожнасцю. Ён гэта ведае. Але васьць такіх клопаты тава-

Сталявараў не аказалася. І наогул, кожны з іх меў даволі нялёгкае ўяўленне аб рабоце прафесіі.

— Ну што ж, — уздыхнуў начальнік. — Калі спецыялістаў няма, значыць, будзем вучыцца. Наладжвайце, хлопцы, свае асабістыя справы і да мяне зноў. Сталявары нам сёння падзарэз патрэбны. Цэх адкрываем. Падзеце ў Харкаў на ХТЗ вучыцца варыць сталь.

Вучыцца. З гэтага дня для Андрэя Бялко і пачалася вучоба вогненнаму рамству. І ён, прызнаны ўжо майстар сваёй справы, які закончыў вярчэрні тэхнікум, упарта працягвае вучыцца варыць сталь.

10 ліпеня 1954 года малады сталявар Леанід Пармон, хвалючыся, вёў першую плаўку ў гісторыі Мінскага трактарнага завода. Гэты

вуглярод можна толькі кіппрацэсам. І васьць ужо на лостру металу заскакалі імгненныя пратуберанты. Пачаўся кіппрацэс. У гэтыя хвіліны трэба глядзець ва ўсе вочы. Сталь павінна ўтрымліваць вугляроду не больш і не менш, а роўна сорак пяць сотых працэнта. Гэта сёння, а наогул Бялко на сваім вяку давялося варыць розную сталь. І заўсёды ён спраўляўся паспяхова. Варыў «трышцітку», «шасцідзесятку», «нержавейку». Вядома, так не бывае, каб нечаканасцей не было. Быў на маладосці ў Андрэя Бялко і брэк, і аварыя аднойчы здарылася.

Доўгі час варыць Бялко сталь сумесна з падручным Мікалаем Дзергачовым. Брыгада, якой ён кіруе, пастаянна дае звыш задання па 10—15 і больш тон звышпланавай сталі. Што дапамагае гэтаму? Бадай, не толькі майстарства, а і пачуццё локця, калектывізм. Не дарма ж усё тры змены на кожнай печы сёння працуюць у «агульны кацёл». Заробак пароўну, поспех пароўну. І што характэрна, як толькі сталявары-трактаразаводцы перайшлі на брыгадны кругласутачны метад работы, рэзка павысіўся з'ём сталі з кожнай печы. Печ перадаецца проста на хаду. Не мае значэння, завершана плаўка або яна яшчэ толькі ў разгары. Усё роўна сталявар прымае вахту. А інакш і нельга: сталь не любіць адзіночак. Па прыродзе сваёй праца сталявара калектывная. На самай справе, хто толькі не заняты на выплаўцы сталі. Шыхтоўшчыкі, кранаўшчыкі, падручныя, сталявары, разліўшчыкі, фармаўшчыкі, абмазчыкі... Сем пачаў на ўчастку. Са сваёй пляцоўкі Андрэй Іосіфавіч заўсёды бачыць, у якой стадыі плаўка на кожнай. І аднаведна гэтаму прымае рашэнне. Або паскорыць плаўку, каб не стаяла разліўка, або крыху прытармазіць, каб менш спрактыкаваны малады сталявар у гарачцы не «занароў» сваю плаўку, не выпусціў яе халоднай.

Адна халодная плаўка ўчастку каштуе 100 рублёў. У Бялко такіх «ЧП» практычна не бывае.

...Андрэй Іосіфавіч адкрывае рабочае акно. У які раз углядаецца ў кіпячую сталь, настолькі яркую, што прамень ад яе, нібы магутны пражэктар, праразае цахавы паўзмрок і высвечвае адначасова гадзіннік і вільзіны ў паўсцяны плакат. Гадзіннік паказвае роўна 17. Як бы не была цяжкая гэтая плаўка, а ўсё ж такі Бялко і ў ёй умудраецца перакрыць нарматывы. Надыходзіць самы адказны момант плаўкі: падрыхтоўка да выпуску сталі. Бялко адарваўся ад вочка толькі на імгненне, убачыўшы яркае зарыва над трэцяй печу і зняёмую постаць у брызентавай куртцы. Георгій Шышко. З ім у Андрэя Іосіфавіча адносіны асаблівыя. Самыя што ні ёсць сяброўскія. Вось ужо столькі гадоў кроцача яны нага ў нагу. Практычна з аднолькавымі вынікамі. У кожнага з іх на рахунку толькі ў гэтай пяцігодцы па некалькі тысяч тон

А. І. Бялко.

сэканомленай сталі. І абодва аднолькавымі ўзнагародамі за працу адзначаны. Самымі вышэйшымі — ордэнам Леніна. Начальнік плаўкі Астапенка, калі ў яго пытаюць пра Бялко і Шышко, усміхаецца:

— Сталявары ад бога.

Бялко адзін з ініцыятараў многіх пачынанняў. З гонарам стрымаў ён сваё слова «Пяцігодку — за чатыры гады», завяршыўшы яе яшчэ ў снежні 1974 года. Ён таксама адзін з ініцыятараў пачынання «Непрадукцыйным затратам — рабочы заслон». Гэтая ініцыятыва, падтрыманая ва ўсіх вытворчых падраздзяленнях Мінскага трактарнага, атрымала самае шырокае адабрэненне. Самі сталеліцейшчыкі неўзабаве пераканаліся ў яе выгоды. На дзевяць тысяч рублёў знізіўся ў цэху сабекошт прадукцыі толькі за адзін год. На чатырнаццаць тысяч рублёў сэканомлена розных матэрыялаў.

...Да печы падышоў майстар Мікалай Макаравіч Бусел, які пачуў ужо, што да Бялко трапіла шыхта з двай-

ной колькасцю вугляроду.

— Ну як, Іосіфавіч?
— Ды васьць, папраўлю, — адказаў Бялко. — Праўда, крэмній не аднаўляецца.

Спэцыяльна печ на некалькі хвілін. Гэта адзін з прыёмаў, народжаных практыкай. Так сталь лепш пракіпае і ў працэсе аднаўляецца крэмній. Яшчэ адна спроба, ён уважліва ўглядаецца ў астываючы кавалак металу. Спачатку на ім з'яўляецца нябачанае набочнаму воку павуцінне — марганец у норме, а васьць па металу, нібыта сляжынікі прабліскаюць, дае ведаць аб сабе крэмній. Парадак. Цяпер на злом. Структура, вуглярод у норме. Выдатна. Падб'ягае Бусел: — Як?

Бялко ў адказ узнімае вялікі палец.

Імгненна прабіваецца вострай пікай летка і першы струменьчык металу збгае па жолабу. Ён становіцца ўсё шырэй і шырэй. Вось ужо цэлы паток расплаўленай сталі ідзе ў коўш. Сталь ідзе. У які раз Бялко выцірае пот. Горача. Плаўка выдалася цяжкая.

В. ДРАЗДОЎ.

СТАЛЬ

рыша прыемныя. Апусціўшы шкельца, зірнуў у печ на ружова-вогненны под. У адным баку заўважыў наплыв. Падкінуў у гэце месца крыху спецаставу, кварцавага пяску з вадкім шклом. Націснуў на кнопку. Раскаленая печ павольна выехала на пляцоўку. Пераканаўшыся, што ўсё ў парадку, Бялко ўзяў руку. Кранаўшчыца «падвяла» велізарную бодню. Адтуль пасыпалася ў печ шыхта. Бялко зноў узняў руку. Кранаўшчыца падцягла кранам квадратную «бабу» і ударыла ёю разы два па шыхце, утрамбавала яе.

Бялко націснуў яшчэ адну кнопку. Пачалі сваю работу графітавыя электроды. Праз некалькі хвілін лям «пракладуць» сабе дарогу да самага пода, дзе ўжо ўтварылася маленькая лужынка расплаўленага металу. Гэта будзе пачатак плаўкі. А ў сталявараў у гэты момант з'яўляецца некалькі больш вольных мінут.

Сёння ўсё ў цэху заўважылі, што Андрэй Іосіфавіч нечым усхваляваны. Усё разумелі ў чым справа. А сам Бялко ў думках выртаўся ў цэх доследнай вытворчасці, дзе ён быў некалькі гадзін таму назад. Там яго вылучылі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Гэтага ён не забудзе ніколі. Не забудзе, як гаварылі пра яго і дырэктар Мінскага вытворчага трактарабудавнічага аб'яднання Пётр Іванавіч Байкоў, і ўсе выступаючыя. У думках некалькі разоў Бялко азіраўся назад, на практыкае. Успомніўся снежань 1953 года, калі дзесяць дэмабілізаваных салдат прыйшлі яшчэ ў вайсковых шынлях у аддзел кадраў Мінскага трактарнага. Начальнік аддзела, убачыўшы перад сабою цэлае аддзяленне, нават устаў з-за стала.

— На работу? Сталявараў сярод вас няма?

дзень і паклаў пачатак іспавання сталеліцейнага цеха. Тады тут стаяла адна-адзіная электрапеч. І варыў першую сталь Пармон тады цэлую ноч. І побач, вакол печы, стаялі тыя, каму суджана было потым упісаць нямала слаўных старонак у працоўныя подзвігі завода. Андрэй Бялко, Рыгор Шышко, Лявонцій Бондар, Мікалай Несцаровіч.

...Мігнула вочка на пульсе кіравання. Апусціўшы акулеры, Андрэй Іосіфавіч адкінуў дзверцу рабочага акна, угледзеўся ў вадкую сталь. Вызначыў тэмпературу. Раскідаў па лостры металу вапняк для разраджвання і наводкі шлаку. У яго павінны перайсці ўсе неметалічныя ўключэнні, вокіслы.

Вось цяпер трэба браць пробу на экспрэс-аналіз. Зачарнуўшы доўгай сталяварскай лыжкай сталь з печы, Андрэй Іосіфавіч наліў яе ў спецыяльную шклянку, астатак выплеснуў проста на падлогу. Сталь застыла моцным згусткам. Адправіўшы пробу, падхапіў рукавіцай гэты згустак, кінуў яго на металічную падлогу. Удар быў глухі. Бялко зморшчыўся. Павярнуўшыся, ледзь не сутыкнуўся са старшым майстрам Здановічам. Той таксама, прыўзняўшы сплаўлены кавалак металу, кінуў яго на падлогу.

— М-да. Плавачка табе дасталася. І як на злосць твай Бабенка яшчэ з няздэльку прахварэе, гавораць. Слухай, Іосіфавіч, можа, з другой печы каго да цябе перакінуць.

— Не трэба, спраўлюся. Экспрэс-аналіз пацвердзіў тое, чаго найгорш баяўся. Вуглярод амаль у два разы вышэй нормы. Завышаны крэмній і марганец. Шыхта трапіла. Горш, як гаворыцца, і не прыдумаеш.

Выхад узяма, трэба «рудзіць» або па іншаму акісляць метал. А далей вывесці

няў дзевятай пяцігодкі і дастойную сустрэчу XXV з'езда КПСС: публіцыстычна ярка расказаць аб знатных жанчынах рэспублікі, ветэранах партыі, рэвалюцыі, ваіны і працы, перадавіках вытворчасці, работніках навук і культуры, аб іх актыўнай грамадска-палітычнай дзейнасці; паказаць клопаты пар-

ты і ўрада аб далейшым паліпэзні ўмоў працы, быту, вучобы і адпачынку жанчыны.

Для ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца рэдакцыі газет, часопісаў, тэлебачання, радыёвяшчання, а таксама аэобныя аўтары. На конкурс будуць прымацца матэрыялы, апублікаваныя ў друку, перададзеныя па тэлебачанню і радыё з 1 чэрвеня па 31 снежня 1975 года.

Для пераможцаў конкурсу — рэдакцый рэспублікан-

скіх, абласных, аб'яднаных раённых, гарадскіх і шматтыражных газет устаноўлены 34 прэміі, у тым ліку 10 заахвочальных — для аўтараў лепшых нарысаў, карэспандэнцый, рэпартажаў, фотанарысаў і іншых матэрыялаў, прадугледжаных конкурсам.

Матэрыялы на конкурс прадстаўляюцца да 5 студзеня 1976 года па адрасу: 220041, г. Мінск, Ленінскі праспект, 77, Дом друку, Саюз журналістаў БССР. Журны конкурсу «Мая сучасніца».

Рэспубліканскі конкурс «Мая сучасніца»

Праўленне Саюза журналістаў БССР аб'яўляе творчы конкурс пад дэвізам «Мая сучасніца» на лепшае асвятленне ў друку, па тэлебачанню і радыёвяшчання ўкладу савецкіх жанчын у будаўніцтва камунізму ў нашай краіне, умацаванне міру і дружбы паміж народамі.

Мэта конкурсу — актыўна

садзейнічаць умацаванню ролі сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды ва ўсеабаковым раскрыцці ленінскай палітыкі партыі ў вырашэнні жаночага пытання ў СССР, шырока адлюстроўваць удзел савецкіх жанчын у камуністычным будаўніцтве, ва ўсенароднай барацьбе за паспяховае выкананне задан-

ДЕСЯТЬ гадоў назад адбыўся першы канцэрт Аб'яднанага хору Беларускага тэлебачання і радыёвяшчання і кансерваторыі імя А. В. Луначарскага. Чытаючы тады афішы, мы не падазравалі аб тым, што з'яўляемся сведкамі нараджэння новага творчага калектыву, без якога цяпер немагчыма ўявіць музычнае жыццё рэспублікі. Ужо з першых крокаў гэты калектыў заявіў аб сабе як аб цэласным мастацкім ансамблем, з арыгінальным творчым абліччам, з разнастайным і цікавым рэпертуарам. Штогадовыя вялікія канцэрты, якія па традыцыі праводзіцца ў красавіку, збіраюць шматлікіх аматараў і знаўцаў харавой музыкі не толькі сталіцы, але і іншых гарадоў Беларусі. Аб'яднаны хор — удзельнік усіх урачыстых канцэртаў, прысвечаных юбілейным датам. Ён выязджае ў іншыя гарады рэспублікі (Брэст, Віцебск, Гродна, Гомель) і за яе межы (Масква, Вільнюс, Рыга, Тарту) — і ўсюды яго выступленні праходзяць з вялікім поспехам.

У чым жа сакрэт гаспеху гэтага калектыву? Чаму канцэртны выступленні менавіта гэтага хору збіраюць такую велізарную аўдыторыю і заўсёды цёпла прымаюцца слухачамі?

Перш за ўсё прываблівае выканаўчая манера Аб'яднанага хору, яго сапраўднае вакальна-харавая культура. Уяўляе цікавасць рэпертуар калектыву, які складаецца з твораў розных жанраў і стыляў — ад эпохі Адраджэння да нашых дзён. Хор з'яўляецца першым выканаўцам і самастойным інтэрпрэтарам многіх, у тым ліку і самых «свежых» вакальна-харавых сачыненняў сучаснай

беларускай музыкі. Са з'яўленнем Аб'яднанага хору стала магчымым жывое гучанне ў нас у Беларусі такіх геніяльных, але вельмі рэдка выконваемых у нашай краіне твораў, як араторыя «Поры года» І. Гайдна, «Рэквіем» Г. Фарэ, «Сімфонія псалмаў» І. Стравінскага, Меса дэ мажор Л. Бетховена. Да гэтага трэба дадаць, што за час свайго існавання хорам былі выкананы: кантаты «Шлях дзесяці гадоў» і «Па шляху барацьбы і перамогі» М. Аладава, «Вечна жывыя» Г. Ваг-

кіраўніком Аб'яднанага хору з'яўляецца заслужаны дзеяч мастацтваў БССР прафесар В. Роўда — выдатны знаўца харавой справы, майстар тонкай, часам філіграннай апрацоўкі музычнага твора, смелы інтэрпрэтар. Творчая садружнасць хору тэлебачання і радыёвяшчання і студэнцкага хору кансерваторыі — даўняя і плённая. Але кожны з гэтых калектываў займаўся да пэўнага часу ажыццяўленнем «сваіх» мастацка-творчых задач і не думаў (па прычыне малалі-

Ул. Алоўнікава «Партызанскія акопы» (вершы М. Танка). З дзвюх беларускіх народных песень — «Там на раллі» ў апрацоўцы Р. Пукста і «Рэчанька» ў апрацоўцы К. Цесакова — хочацца вылучыць апошнюю. Калі Р. Пукст прытрымліваўся традыцыйных метадаў апрацоўкі, што, натуральна, паграбавала і традыцыйных метадаў выканання, то К. Цесакоў, пачаўшы ў традыцыйнай манеры, у далейшым даволі далёка адыходзіць ад арыгінала, праізаваўчы му-

БССР Р. Клячко). На фоне мяккага гучання хору спявае скрыпка — гэта як маналог артыста, што ў патхенні расказвае пра характасто жыцця. Часам галасы хору «пракрываюць» адзінокі голас «артыста» і нейкі час яго не чуваць. Але вось песняная хваля дасягнула кульмінацыі, пачынае затухаць, і тады зноў прабіваецца пашчотны, чысты, светлы голас скрыпкі.

Эстэтычную асалоду выклікала выкананне «Аве Мары» Луцы ў пералажэнні для хору Э. Тырманд. Партыю саліста, на якую ўскладзена асноўная вакальна-сенсаваля нагрузка твора, музычна тонка выканала Н. Ясева (у яе мяккі, чысты, прыемны тэмбр голас).

Кожны канцэрт Аб'яднанага хору радуе нас новымі знаходкамі, пошукамі новых сродкаў выразнасці. Так было і на гэты раз. Абедзве песні, апрацаваныя А. Спешніковым для хору без суправаджэння, — іспанская студэнцкая «Мы дзеці спякотнай Грэнады» і неапагітанская «Санта Лючыя» — былі выкананы ў суправаджэнні інструментальнага ансамбля Беларускага тэлебачання і радыёвяшчання (кіраўнік Л. Смялкоўскі). На жаль, акампанімент да песні «Санта Лючыя» аказаўся штучна «прышпіленым».

Увогуле ж канцэрт быў святачыным па настроі.

Пасля выступлення — кароткае інтэрв'ю аб далейшых планах Аб'яднанага хору. Усхваляваны, крыху стомлены Віктар Уладзіміравіч гаворыць: «Наш калектыў зараз сур'ёзна заняты падрыхтоўкай да канцэртных выступленняў у час Дзён літаратуры і мастацтва БССР на Украіне. Наведаем Кіеў і Адэсу. У перыяд такіх паездак адбываецца далейшае збліжэнне брацкіх культур. У гэты працэс і мы ўносім свой сціплы ўклад».

Новых творчых узлётаў табе, новых поспехаў, Аб'яднаны хор!

Мікалай ХВІСЮК.

АКРЫЛЕННЯ МЕЛОДЫІ

нера, балада «Шумелі бярозы» А. Багатырова, араторыя «Дзяўчына і Смерць» Г. Галыніна, «Патэтычная араторыя» Г. Свірыдава, кантата «Песні, якія вырваліся з пекла» і фрэска «Аве Марыя» (на вершы М. Танка) А. Фляркоўскага... Шматлікія харавыя творы зарубежнай, савецкай і беларускай класікі, апрацоўкі народных песень часта гучаць у выкананні гэтага калектыву. Не кожны хор можа паказацца такім шырокім рэпертуарам манументальных палатнаў, падрыхтаваных за такі кароткі час і выкананых на высокім мастацкім узроўні!

Аб творчым падыходзе да вырашэння аўтарскай задумкі добра знаўцаў індэўна вядомы савецкі кампазітар А. Фляркоўскі ў адным лісьце да В. Роўды: «...радасна лясць і тое, што вы — я маю на ўвазе цябе і калектыў — валодае рэдкім талентам і жаданнем працаваць музычны твор менавіта так, як ён задуманы аўтарам. Тэмп, характар, эмацыянальны лад... выліяюцца вамі з сапраўды творчай адназначнасцю. Вось калі б да творчасці кампазітараў так адносіліся ўсе выканаўцы! Мне здаецца бяспрэчным, што ў кожным з выкананых вамі твораў вы з'яўляецеся сааўтарамі, бо ўмеце раскрыць і данесці да слухачоў усё, што хацеў сказаць сваёй музыкай аўтар, а гэта — таксама творчасць!»

Арганізатарам і мастацкім

кага складу) аб вялікай рабоце. Мастацкі кіраўнік хору радыё В. Роўда (ён жа кіраўнік харавога класа ў кансерваторыі) рашыў аб'яднаць намаганні абодвух калектываў, спліваў у адно вялікі вопыт прафесіянальнага хору са званкагалоссеў, маладым запалам студэнцкага хору — будучых хормайстраў. Гэта дало вельмі цікавы і карысны ў мастацкім плане эфект. З'явіўся новы харавы калектыў шырокіх творчых магчымасцей, якому пад слух практычна любыя выканаўчыя задачы.

Гэта пацвердзіў і ндаўні канцэрт з серыі выступленняў майстроў мастацтваў рэспублікі, што праводзіць філармонія ў гонар 30-й гадавіны Перамогі савецкага народа над фашызмам.

У першым аддзяленні (больш строгім па зместу) прагучала шмат нацыянальнай харавой музыкі. Два творы А. Багатырова — хор з беларускай Леніншчы «Калісьці бура на Карпатах» (вершы М. Танка) і яскравае па музыцы, эмацыянальна насычанае харавое палатно «Шумелі бярозы» (вершы М. Лужаніна). Хвалючае ўражанне зрабіў хор

звычайную тканіну свежымі сучаснымі меладзічнымі і ладава-гарманічнымі зваротамі, не парушаючы, аднак, структуры народнай песні. Такі актыўны творчы падыход да народна-песеннага матэрыялу — вельмі сур'ёзнае выпрабаванне нават для прафесіянальнага хору.

У фінале аддзялення прагучала кантата А. Фляркоўскага «Песні, якія вырваліся з пекла» (на вершы афрыканскіх паэтаў).

Творчай вяршыняй канцэрта з'явілася другое аддзяленне, многія нумары якога па просьбе слухачоў былі паўтораны. Пачалося яно дзвюма вельмі складанымі ў выканаўчых адносінах партытурамі, што ўваходзіць у залаты фонд аўчыннай музычнай культуры: «Лісце» М. Кавала (вершы Ф. Цютчава) і «Татарскі палон» М.

Рымскага-Корсакава. Апошні твор прагучаў цікавай — дзякуючы больш тонкай дынаміцы і вакальна-інтанацыйнаму ладу.

Вялікі поспех выпаў на выдатна выкананы вакаліст Гравіціса «Артысту» для хору без суправаджэння з салірующей скрыпкай (саліст заслужаны артыст

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФШАХ

У Дзяржаўным драматычным тэатры імя Януба Коласа адбылася прэм'ера спектакля «Правінцальныя анекдоты». Аўтар п'есы — А. Вампілаў, рэжысёр В. Мазыніскі. На здымку — Калошын — народны артыст СССР Ф. Шманаў, Вікторыя — артыстка А. Цвяткова.

Фота С. КОХАНА.

Дзяржаўны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларускай ССР паназірае глядачам прэм'еру оперы В. Лебедзева «Чараўнік ізумруднага горада». Лібрэта напісана В. Рошчыным і В. Уфляндам па матывах казак А. Волкава і Ф. Баўма. Рэжысёры-пастаноўшчыкі спектакля А. Далгаполаў і В. Макараў, мастацкае афармленне Г. Сотнікава, дырыжыруе Л. Лях. На здымку — сцэна са спектакля. Фота Ул. КРУКА.

У ЛІТАРАТУРНЫМ лепцісе Вялікай Айчыннай вайны піру Васіля Быкава належыць востра драматычны старонкі. Героі яго прозы раскрываюцца ў трагічных сутыкненнях з ворагамі ў самым канкрэтным сэнсе, і ў маральна-этычным плане, у пераадоленні нечага чалавечам у самім сабе. Верным свайму пісьменніцкаму крэда, свайго тэме ён застаецца і ў творы, напісаным для тэатра, — у псіхалагічнай драме «Апошні шанц».

Упершыню свет рампы п'еса ўбачыла на сцэне Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра, але, на жаль, спектакль не атрымаў шырокага грамадскага рэзанансу. І вось яе пастаноўку ажыццяўляе Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Спектакль — вынік працяглай супольнай працы аўтара і рэжысёра В. Раеўскага. Скажам адразу, цікавай і плённай працы.

Тэма барацьбы з фашызмам у гады Вялікай Айчыннай вайны не новая для вядучага тэатральнага калектыву рэспублікі. Дастаткова прыгадаць такія выдатныя работы, як «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Гэта было ў Мінску» А. Кучара, «Цытадэль славы» К. Губарэвіча, «З народамі» і «Людзі і д'яблы» К. Крапівы, «Трыбунал» А. Макаёнка, каб перананача, што тэатр глыбока адчувае жыццёвы матэрыял, набыў значны вопыт па ўвасабленні і раскрыццю моцных характараў; вызначыў свае грамадзянскія пазіцыі і стылістычныя наноны. Разам з тым, спектакль

«Апошні шанц» шмат у чым новая з'ява ў творчым жыцці купалаўскага тэатра. Калі папярэднія пастаноўкі вайнавай тэматыкі базіраваліся галоўным чынам на падзейна-сюжэтнай аснове, калі дзеянне ў іх развівалася пераважна ў фэбульным каркасе, то мастацкім стрыжняем быў асноўнага твора з'яўляецца заглябленае пранікненне ў самяя патаемныя зрухі чалавечай душы, з нечаканымі паваротамі псіхалогіі ў крытычны момант выбару паміж жыццём і смерцю, мужнасцю і здрадай, смеласцю і страхам.

вы ў сваіх дзеяннях і рашэннях. Драматург і рэжысёр ускладаюць на яго плечы нялёгкую місію — быць судзей чалавечай слабасці і абаронцам рашучасці, быць сумленнем асуджаных аднаўляюцца. Выканаўца гэтай ролі П. Кармунін з глыбокім псіхалагічным пранікненнем у вобраз Імкнеца паказвае персанаж, у якім дзялячычна спалучаецца сіла і сла-

ДЫЯЛЕКТЫКА ЧАЛАВЕЧАГА ЛЁСУ

П'еса В. Быкава «Апошні шанц» у Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы

..У засценку гестапа, перад пагрозай немінучай пагібелі на шыбеніцы аказалася пяцёра розных па характары, па ўзросту, па выхаванню людзей. Гэта — акружэнец, былы армейскі старшыня Зуеў, камсамолка Юля, стары калгаснік Мацей, маці чацярых дзяцей Дар'я і стары хворы чалавек Гатоўчык. Прыкаваныя да драўлянай сцяны ў выглядзе зруба вясновай хаты (асноўны элемент дэкарацыйнага афармлення мастака Б. Герлавана), яны адстойваюць свой чалавечы гонар, пакутліва шукаюць выйсця са свайго трагічнага становішча.

У цэнтры спектакля (у абагуленым і літаральным сэнсе) — Мацей. Умудроны жыццём чалавек, няспешлі-

басць чалавечага характару. Імкнеца, але не заўсёды дасягае мэты. Тканіна драматургічнага матэрыялу настолькі «крокая», што як толькі актёр траціць унутраную ўпэўненасць, герой ператвараецца ў пакутніка. Тады на змену супраціўленню прыходзіць ахвярнасць і прымірэнне. Дарэчы, такія хібы актёрскай ігры характэрны не толькі для П. Кармуніна.

Пакутуе і кіраўнік падпольшчыкаў Цясленка (арт. В. Тарасаў) ад таго, што не ведае, як дзейнічаць у крытычнай сітуацыі, калі ён павінен ратаваць зняволеных. Пакутуе і Зуеў (В. Белавосцік), бо стаіць перад дyleмай — загінуць у змаганні або здрадзіць дзеля ратунку свайго жыцця.

НАРОДНЫ ХОР ЦІ АНСАМБЛЬ ТАНЦА?

НАПЭЖНА, кожнаму вядома, як можа ўздзейнічаць змена мастацкага кіраўніка на творчае аблічча таго ці іншага музычнага калектыву. Усе мы добра ведаем народнага артыста Савецкага Саюза Г. І. Цітовіча і славу, якую набыў пад яго кіраўніцтвам Дзяржаўны народны хор БССР. Таму аматары музыкі з цікавасцю акалі першага выступлення гэтага цудоўнага хору з праграмай, падрыхтаванай новым мастацкім кіраўніцтвам.

Ці будзе яна цікавай? Ці не згубіў калектыву набывага некалі мастацкага густу? Што новага прапанаваў увазе слухачоў? Якога творчага кірунку будзе прытрымлівацца? Вось пытанні, на якія аматары чакалі адказу. І вось нядаўна адбыўся адкрыты канцэрт...

Першае, на што звярнулі ўвагу слухачы, — хор, як і раней, сваёй пачэснай і галоўнай справай лічыць прапаганду лепшых

узораў беларускай народнай творчасці. Пасля традыцыйнай песні калектыву «Добры вечар», з якой пачаўся канцэрт, вядучыя вельмі ветліва запрасілі прысутных у зале ў першым аддзяленні наведаць дудоўны свет беларускай народнай песні і танца.

І тут можна было ўпэўніцца, што новы мастацкі кіраўнік хору М. Дрынеўскі — добры хормайстар. Амаль усе нумары прагучалі пераканаўча, зладжана, інтанацыйна і музыкальна чыста. Гэта адносіцца як да навінак у рэпертуары — «Туман пры даліне», «Чачотка» і «Ой навей, навей, буйны вясёрок», так і да песень, зведзеных нам на ранейшых выступленнях хору — жніўнай «Нахай будзе пагодка», «Закаці, закаці, яснае сонейка», «Святочнай застольнай» («Чарачка») і іншых.

На жаль, пры выкананні некаторых песень удзельнікі хору занадта шмат хадзілі па сцэне,

перастрайваліся, ад гэтага было ўражанне залішняй мітусні, што наўрад ці срыяла слухачам успрымаць самі песні.

Супярэчлівае ўражанне пакінулі танцавальныя нумары першага аддзялення (балетмайстар В. Цюрын). «Лявоніха», з якой пачала сваё выступленне танцавальная група хору, таксама як і апошняя харэаграфічная сцэна «Заручыны», і раней былі ў рэпертуары калектыву, але, наава «прачытаныя» балетмайстрам, страцілі нешта ў сваёй прыгажосці. Не, не так танцоўчы «Лявоніху» ў беларускіх вёсках! Балетмайстар замяніў чыста народныя танцавальныя рухі сваімі ці недзе запазычанымі, і ў выніку танец аказаўся даволі далёкі ад народнага. Залішне многа мітусні было і ў «Заручынах».

Не пераканала глядачоў і танцавальная «здоба» беларускай лірычнай песні «Стайць вярба», якая прагучала падзвычайнай шчырна і незразумела.

Песня С. Палонскага на словы Я. Купалы «Вечарышка ў калгасе», якой адкрылася другое аддзяленне, таксама перайшла са старога рэпертуару. Але і тут сансавала настрой залішняе жаданне зрабіць з добрай песні яшчэ і харэаграфічную інтэрмедзію.

Затое тры наступныя песні парадвалі добрым выканаўчым майстэрствам, цэльнай гучання, асаблівай музыкальнасцю. Гэта былі «Нёмлі» Н. Скалоўскага ў пералажэнні для хору К. Папалюскага (саліст — заслужаны артыст БССР У. Кавальчук), «Сядзяць у абдымку ветэраны» А. Пахмутавай ў пералажэнні для хору без суправаджэння М. Дрынеўскага і яго ж апрацоўка для хору і аркестра песні самадзейнага

кампазітара М. Вайцяхоўскага «Снявай, маё Палессе». Ва ўсіх гэтых песнях хормайстар дабіўся чыстай выканання і сярэдняй яго адухоўленасці.

Па традыцыі выступіла з самастойным нумарам і аркестральная група хору. Увазе слухачоў былі прапанаваны «Варыяцыі на тэму песні М. Пятрэвікі «Ручнікі» кіраўніка аркестра Н. Сіраты. Гэтая песня шырока вядома не толькі ў нашай рэспубліцы, але і далёка за яе межамі і з гэтай прычыны ўключана на правах народнай у «Анталогію беларускай народнай песні». Аднак тое, што іграў аркестр, было зусім не падобна ні на мелодыі, ні на гармонію на гэтую папулярную песню і нагадвала хутчэй насадобль. Аўтар «Варыяцыяў» настолькі шмат награвасці складалых гарманічных і рытмічных спалучэнняў і так вольна абышоўся з меладыйным матэрыялам песні, што яе не пазнаў бы і сам стваральнік.

У выкананні жаночай групы хору прагучала беларуская «Бульба». Шкада толькі, што яна суправаджалася танцам, які, напэўна, павінен быў паказваць, як расце гэтая самая бульба, што з ёй адбываецца. Аднак на такі паказ у балетмайстра не хапіла ні густу, ні ні фантазіі, не было для такога эксперыменту і народнай асновы.

У наступным харэаграфічным малюнку «Ішлі хлопцы з ярмаркі» такіх пралікаў было яшчэ болей. Якіх толькі танцаў і рухаў ні было тут! Украінскі «Гапак», і «Паўзуні», і акрабачыныя скачкі, і злы набор іншых дрыбмаў з танцавальнага арсеналаў. А адзін з выканаўцаў пад канец так разшыўся, што літаральна «з усіх чатырох» некалькі разоў, на жах глядачоў, падаў на падлогу, каб зноў усхочыць і працягнуць свой «танец». Думаецца, што такія чыста цыркавыя нумары зусім неадарэчы ў праграме народнага хору і могуць выклікаць толькі прыкрасы.

Потым прагучала песня ў выкананні дуэта (В. Крыловіч і Н. Башковіч) і жаночай групы хору «А я не верыла рабіне»

І. Кузняцова, беларуская народная песня «А ты ехаў, ехаў, ехаў» (салістка Л. Юрчанка) і задорная, вясёлая песня з даўняга рэпертуару хору «На птушкаферме». Шкада толькі, што ў апошняй добры густ здраўдзіў выканаўцам, якія ўзвінцілі тэмп і залішне гучна, натуралістычна «судахталі».

Закончыўся канцэрт вакальна-харэаграфічнай карцінай «Край мой квіццёты». Па задуме аўтараў тут павінен быў быць паказаны спеваблыны мантаж танцаў некалькіх абласцей Беларусі. Таму удзельнікі балетнай групы былі апрачаны ў розныя каштомы: некалькі артыстаў у саламяных брылях і палатняных гарнітурах, некалькі ў чырвоных кашулях з нейкім надабенствам цюбечейкі ці пілоткі на галаве і г. д. На якой аснове рабіў мастак эскізы такіх народных каштомаў, невядома, — ва ўсялякім разе, на беларускія яны не падобныя. Тое ж можна сказаць і пра асобныя танцы, у якіх хутчэй можна заўважыць элементы польскага, літоўскага ці малдаўскага фальклору, але толькі не беларускага.

Гэта ўсё, што можна было пачуць і ўбачыць у новай праграме Дзяржаўнага народнага хору БССР. Не ўдалося пачуць у ёй лаўрэата міжнароднага конкурсу, цудоўнага вакальнага ансамбля «Куналіпка». Міжвольна ўзімае пытанне: чаму новае мастацкае кіраўніцтва не ўключыла яго ў сваю праграму?

Думаецца, усё ж, што калектыву нямаля працаваў над новай праграмай: відаць у ёй і пошукі, і пэўныя здабыткі, і асобныя поспехі. Але ўражанне такое — у ёй пераважаюць танцавальныя нумары, прытым часта — няўдалыя. Таму можна толькі нагадаць, каб усё штучнае і пасрэднае з праграмы знікла, каб слухач, які прыйшоў на канцэрт, не ламаў галаву над пытаннем, што ён бачыць перад сабою — народны хор ці ансамбль танца?

Д. ЖУРАЎЛЕУ,
заслужаны дзеяч культуры
БССР.

Усё большую папулярнасць набывае ансамбль Беларускай дзяржаўнай філармоніі «Харошкі».
Фота І. ПАУЛАВА.

У сюжэтнай канве п'есы вобраз Зуева займае выключна важнае месца. Яго, маладога здаровага кадравага вайскоўца, вырашала ратаваць падполшчыні, ад яго чаканіць паратунку таварышы па турэмнай камеры. Яго ж вярнуць гестапаўцы як агента для барацьбы з партызанамі. Праз гэты вобраз драматург раскрывае філасофскі сэнс твора, паказвае дыялектыку мужнасці і здрады. І вельмі крыўдна, што ў вобразнай сістэме пастаноўшчыка спектакля В. Раеўскага Зуеў займае другародную пазіцыю. Больш таго, рэжысёр палічыў мэтазгодным паправіць аўтара п'есы. Калі ў З. Бывава Зуеў канчае жыццё самагубствам (усё ж актыўны ўчынак), у спектаклі ён з адчай крычыць аб гатоўнасці памёрці і аб нежаданні зрабіць гэта...

Не згаджаецца з аўтарам рэжысёр і ў трактоўцы вобраза Цяслені, (у сваіх меркаваннях я зыходжу з варыянта п'есы, з якім мне давялося пазнаёміцца). У спектаклі няма сцэны, калі Цясленя забівае здрадніка, прыслужніка гітлераўцаў Ксяндзова. І ці не таму кіраўнік падполля ў спектаклі В. Раеўскага выглядае вельмі ўжо разгубленым і нерашучым. Стрыманая, арганічная акцёрская ігра В. Тарасова і ў межах такой рэдакцыі ролі дае нам уяўленне аб Цясленку як чалавеку, якога вайна паставіла ў незвычайнае становішча. Ды не паказана эвалюцыя яго характару, а гэта ж важна — ён пад уплывам гэтых незвычайных абставін з простага вясцоўца ператвараецца ў свядомага змагагара супраць акупантаў!

Спектакль «Апошні шанц» пастаўлены купалаўцамі як канфрантацыя моцных думак, хаця і зняволеных у гестапаўскім засценку савецкіх людзей, з тымі, хто валодае ўяўнай уладай і фізічнай

перавагай, — з гестапаўцам Маерам, з яго прадажным паслужнікам Ксяндзовым, з паліцэйскім Будкам. Рэжысёр засяроджвае ўвагу глядача іменна на гэтым унутраным паядынку двух воражых лагераў як у ваенным, так і ідэалагічным сэнсе. Вырашаецца жорсткі, бескампрамісны канфлікт на сцэне, галоўным чынам, у псіхалагічным плане.

Напружанае дзеянне, эмацыянальны напал ігры акцёраў узмоцнены трыюмфальнымі музычнымі акордамі (кампазітар С. Картэс), якія робяць выключна моцнае ўражанне на глядзельную залу.

Гэта агульнае ўражанне. Спектакль складаецца з асобных сцэн, эпізодаў, якія, на мой погляд, патрабуюць і ўдакладнення, пераакцэнціроўкі.

Ключавымі ў драматычных калізіях п'есы з'яўляюцца сцэны ў турме. Тут да канца раскрываецца чалавечая сутнасць зняволеных, іх самыя затоеныя свет думак і пачуццяў. Хваравіты Гатоўчык ніяк не можа зразумець, за што на яго зваліліся такія пакуты — ён жа чалавек! І гэты рэфрэн («Я — чалавек»), які ён ашалела паўтарае, у вуснах акцёра А. Падабеды гучыць пратэстам супраць бесчалавечыя здзекаў і насілля. Маладому выканаўцу ўдаецца без штучнага націску перадаць у інтанацыі голасу не біясельны крык душы, а заклік, які гучыць і па-за сценамі камеры. У такім жа плане паслядоўнага супрацьўзвалення лёсу вырашае вобраз камсамолькі Юлі дзейснай ў дыялогах А. Едзяшвіч. Воля яе геральд — гэта дзеянне, актыўны

пошук ратунку. На жаль, такой унутранай напружанасці не хапае другой выканаўцы гэтай ролі Н. Піскаровай.

Вобраз Дар'і не нясе ў драме значнай функцыянальнай нагрукі. Старая жанчына — калгасніца ўзята немцамі ў турму як заложніца. Яна не можа сабе ўявіць жыцця без сваіх дзяцей і дзяцей без яе: не можа зразумець, чаму дзеціца такая несправядлівасць на свеце. Усе гэтыя натуральныя думкі і пачуцці Г. Макарава перадае шчыра, проста і праўдзіва. Ці не за многа толькі ў яе словах пакарліваецца? Не неаднаразовыя звароты да бога, як да нейкай звышнатуральнай сілы, якая магла б, на яе думку, дапамагчы ў такой складанай сітуацыі, занадта ўжо літаральныя і адназначныя.

Зусім іншая асоба — Зуеў. Ён не верыць ні ў бога, ні ў чорта, а толькі ў сваю сілу і вынаходлівасць. Для яго бог — ён сам. Так і трактуе вобраз акцёра В. Белахвосцік. Фізічна моцны, рашучы ў дзеяннях, яго Зуеў у першай сцэне ў камеры з'яўляецца той цэментуючай маральнай асновай, якая надае сілы і ўпэўненасці Юдэцы, падтрымлівае Гатоўчыка і Дар'ю, адцяняе на другі план мірагворныя разважання Мацея. Заяўка правільная і пераканаўчая. Аднак далей, асабліва ў сутыкненні з Маерам, дзе патрэбны не толькі (а можа, наогул менш за ўсё) кіпучы тэмператмент, а і псіхалагічнае напружанне, дынамізм думкі, акцёр раптам унутрана зацікаецца. Знікае яснасць і вастрыя думкі, распылістым і незразу-

мельным становіцца «другі план» яго ўчынкаў і слоў.

Адбываецца дзіўная трансфармацыя ўсёй дзейснай лініі п'есы. Маер як бы гіпатэзуе Зуева, вярбе яго амаль без супрацьўзвалення з боку былога чырвонаармейца. Занадта хутка (не ў фізічным, а ў маральным плане) гестапаўец пераконваецца, што ён — гаспадар становішча ў паядынку з Зуевым.

Праўда, у гэтым вінаваты не толькі выканаўца ролі Зуева. З самага першага з'яўлення на сцэне Маер падкрэслена самаўпэўнены і нахабны. У знешнім вострым і псіхалагічна дакладным сцэнічным малюнку персанаж Л. Рахленкі выглядае не захопнікам, пад нагамі якога гарыць чужая зямля, а гэтакім цыннічным дырыжорам сваіх прадажных памагатых — Ксяндзова, Будкі. У яго ні на імгненне не з'яўляецца і ценю сумнення, што яго паслужнікі могуць здрадзіць і яму. А чалавек, здрадзіўшы аднойчы, становіцца патэнцыйным здраднікам наогул. Гэтай ісціны не можа не ведаць Маер. У спектаклі ж ён зусім не вагаецца, калі мае справу з памагатымі.

Нялёгка сучаснаму акцёру іграць здрадніка, знайсці правільную матывіроўку яго ўчынкаў і паводзін. Тым больш, што ў драматургічным матэрыяле «Апошні шанц» прычына пераходу Ксяндзова ў лагер ворага тлумачыцца толькі асабістай крыўдай гэтага чалавека на тое, што яго да вайны не прынялі ў партыю. Магчымы аргумент, але скажам адкрыта: не самы пераканаўчы.

Вось і ходзіць па сцэне чалавек, на твары якога мы ніяк не можам прачытаць — ці ён атрымлівае асалоду ад таго, што дарваўся да ўлады над людзьмі, ці пакутуе сам ад сваёй здрады. Выканаўца ролі А. Мазлоўскі ходзіць недзе «вакол» вобраза і ніяк не можа ўвайсці ў яго «зерне». Яго Ксяндзоў як бы ахвяра абставін, а не канкрэтны ўдзельнік падзей. Адзіны раз ён вызваліцца са стану псіхалагічнай прастраты — у сцэне з Палінай Іванаўнай, і тое ненадоўга.

А вось паліцэйскі Будка ў артыста У. Нудзвіча усё ведае і усё разумее. Ён ведае, чаму стаў паліцэйскім (адчуць уладу над людзьмі), ведае, што яго мэта — здзекі і помста за сваю непаўнацэннасць. Спрошчаны да прымітыву, амаль планатны ў сцэнічным партрце, гэты персанаж не заўсёды ўлічваецца ў рэалістычную тканіну спектакля, хоць вызначаны даволі данладна па агульнаму гучанню. Дарчы, такі Будка востры падірэслівае асобныя правыя панорлівацы і ахвярнасці ў вобразах Мацея і Зуева. Бо яны ж і інтэлектуальна вышэй за яго, а вось зрабіць рашучы крок хоць бы ў думках не могуць.

Спектакль «Апошні шанц» ужо не першы месяц іграецца на сцэне Акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Ён павінен — выконваць адказную місію на эстэтычнаму і грамадзянскаму выхаванню глядача. Сталее і расце яго мастацкі ўзровень, шліфуецца акцёрская ігра. І выказаныя тут мною меркаванні і ўражанні я не лічу бездакорнай ісцінай: яны, вядома, вельмі індывідуальныя і не заўсёды вычарпальныя. Работа купалаўцаў заслугоўвае таго, каб творчая размова пра яе працягвалася.

А. ЛАВОВІЧ,
кандыдат мастацтвазнаўства.

РОЗНАКАЛЯР О В Ы Я
афішы, якія былі вывешаны на людных месцах, наведвалі, што ў вядзельню 25 мая ў Століне адбудзецца «Святая праца», прысвечанае 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і завяршэнню вясняной саўбы.

Хвалілася ўсе і, у першую

ўсталявалася роўнае. Неба прыкметна пасвятлела, і павесілася мо і ад таго, што на плошчу Леніна з усіх канцоў горада ішлі і ішлі на-святотчана му аранутыя людзі, і ў многіх з іх на грудзях ззялі ўрадавыя ўзнагароды.

Каля помніка салдату-вызваліцелю і мемарыяльнай дошкі з барэльефам засмучанай маці, дзе напісаны словы: «Вечная слава воінам 397-й Сарненскай Чырванасіяжнай ордэна Кутузава II ступені стралковай дывізіі, якія загінулі пры вызваленні Століна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, жыхарам горада, якія палі на франтах Вялікай Айчыннай вайны ў 1941—45-х гадах», — занялі месцы кіраўнікі раёна, госці з Мінска і Брэста, ветэраны вайны, прадстаўнікі працоўных раёна і Століна.

Ніколі не згаіне ў памяці народнай гераізм савецкіх лю-

аб непахіснай веры нашага народа ў канчатковую перамогу над ворагам, што напаўняла сэрцы ў той грозны час.

М. Я. Ліфанаў гаварыў аб працоўных поспехах, якіх дасягнулі працаўнікі палёў і фермаў раёна ў гонар 30-годдзя Перамогі, аб тых складаных кліматычных умовах, у якіх даводзілася змагацца за ўрадавай завяршальнага года дзевятай пяцігодкі. Закладзена добрая аснова новага ўрадавага разгортвання сямілітэтычнага спароніцтва паміж працоўнымі калектывамі ў горадзе і ў вёсцы за дастойную сустрэчу XXV з'езда КПСС.

— Святкуючы 30-годдзе Перамогі, мы славім працу. — зварнуўся да прысутных старшыня калгаса «Запаветы Леніна», кавалер ордэна Леніна, іншых баявых і працоўных ўзнагарод І. С. Гваздзюкевіч. — Мы, ветэраны вайны, прынеслі на сваіх плячах Мір і Перамогу. Але ў гэтым не толькі наша заслуга. Зброю, хлеб, адзенне даваў фронту народ.

Мы пасівелі ў баях і працы. Нашы рады парадзелі. Але, працягваю І. С. Гваздзюкевіч, мы высока вясём наш сцяг Перамогі, заўжды на пярэднім крыві барацьбы за камунізм. І рады, і ганарымся тым, што разам з намі, па-ўдарнаму на тэхнічна працуе наша слаўная моладзь.

На мітынг уступілі ўдарнік камуністычнай працы токар Давыд-Гарадонкага спецаддзялення «Сельгастэхніка» А. П. Паддубны, дырэктар Гальдоўскай сярэдняй школы Г. Л. Украінец, піянеры.

Былі ўскладзены кветкі да помніка У. І. Леніну і на магільніку загінуўшых воінаў...

Святая пераносіцца ў жывапісны Манькавіцкі парк. Тут, непадалёк ад рэчкі Гарыні, на шырокай паліне гасцей і жыхароў Століна чакалі ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. Святочную эстраду ўпрыгожвалі сцягі ўсіх саюзных рэспублік і эмблема 30-годдзя — ордэна Перамогі.

Перад пачаткам канцэрта выступіў міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

— Нам прыемна было даведацца пра вашы працоўныя поспехі, — сказаў ён. — Паді вашай працы нас радуе. І ва ўсіх гэтых справах, вядома, галоў-

ны творца — чалавек.

— У прапагандзе выдатных дасягненняў нашага народа вялікая роля належыць работнікам культуры, — падкрэсліў Юры Міхайлавіч. — Дзякуй райкому партыі і райвыканкому за іх клопат аб развіцці культуры ў раёне. Я з вялікай радасцю наведваю, што пераходны Чырвоны сцяг Савета Міністраў БССР і Белсаўпрофа «За лепшую пастаноўку культурына-масавай работы сярод насельніцтва» прысуджаны Столінскаму раёну. Гэта да многага абавязвае, і я ўпэўнены, што высокая ўзнагарода пахніць вас на новыя поспехі.

Да ўдзельніцкаў урачыстасці з'явіўся намеснік старшыні выканкома раённага Савета дэпутатаў працоўных В. І. Рай.

— Прысуджэнне пераходнага Чырвонага сцяга Савета Міністраў БССР і Белсаўпрофа — сведчанне высокай ацэнкі партыі і народа працы работнікаў культуры, якія з дня ў дзень прапагандуюць усё новае, перадавое, тым радасня змены, што адбываюцца ў нашым раёне.

Намеснік старшыні райвыканкома падкрэсліла, што ў ад-

каз на высокую ўзнагароду работнікі культуры будуць уласна-канальваць і пашыраць формы і метады сваёй работы, будуць і надалей надзейнай апарай партыйных і савецкіх органаў у паспяховай вырашэнні на-дзельных задач.

І палыцелі, паплылі па парку, высока ў неба ўрачыстыя і магутныя гукі «Песні пра Леніна» С. Тулікава. Яе пачынаў паўтаратысячны зводны хор раёна (дырыжыравалі Д. Бажко — метадыст Рэчыцкага ГДК).

Песні змяняліся танцамі, вступленнем аркестра народных інструментаў, фальклорнага ансамбля, дацячага танцавальнага калектыва.

Дзве з паловай гадзіны працягваўся канцэрт мастацкай самадзейнасці, дэманстравалі свае таленты лепшыя калектывы раёна. І пляска вылучыў з іх які-небудзь, бо амаль кожнае вступленне самадзейных артыстаў было па-свойму арыгінальным і неподобным на іншыя.

Да позняга вечара не змаўкала музыка і песня ў парку — свята працы працягвалася.

В. ПОЛЯК,
спец. нар. «Літаратуры і мастацтва».

Святая ў Століне

чаргу, адказныя за правядзенне гэтага мерапрыемства. Мелася на ўвазе, што ў Століне прыедуць ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, знатныя людзі, перадавікі сельскагаспадарчай вытворчасці, прадстаўнікі інтэлігенцыі, лепшыя калектывы мастацкай самадзейнасці раёна. Гэтай значнай падзеі папярэднічала вялікая арганізацыйная і гаспадарчая падрыхтоўка (пабудавалі дванаццацігадзінную эстраду для двух тысяч самадзейных артыстаў) — словам, усё было зроблена для таго, каб свята прайшло змястоўна і цікава. І трэба сказаць, што ўсё так і атрымалася.

Хача зранку і хмурылася неба, і нават спрабаваў накрапаць дожджык, але да адзінаццятых гадзін — да часу адкрыцця ўрачыстасцей — надвор'е

дзей, працягваю ў барацьбе з лютым ворагам. Удзячныя налічкі ўшаноўваюць іх гераічны подзвіг, адкрываюць усё новае і новае імяны байноў, што лічыліся загінуўшымі без вестак. У камені і бронзе, граніце і мармуры — фігуры тых, што аддалі сваё жыццё за свабоду і незалежнасць роднай Айчыны. Але, акрамя гэтага, ёсць яшчэ памяць сэрца, незагойнай боль на родных і блізкіх, што не вярнуліся з поля бітвы...

Таму такія строгія і засяроджаныя твары людзей, што наўкругам выстраіліся каля манумента загінуўшым.

Да мікрафона падыходзіць першы сакратар Столінскага РК КПБ М. Я. Ліфанаў. Адкрываючы мітынг, ён яшчэ раз нагадаў прысутным аб мужнасці і стойкасці савецкіх салдат,

Энтузіясты з бацькавым дарам

ўсе вясковыя музыкі ў наваколлі ігралі на змайстраваных ім інструментах. Непрыкметна прывучаў іграць і сына. Хлопчык рос уважлівым да прыгожых гунаў і душой цягнуўся да іх. Аднойчы праз вёску праходзіў вайсковы аркестр, і Васіль быў так уражаны пачутай музыкой, што бег за ім аж да суседняй вёскі. Хлапец не раз заўважаў, як стомленыя цяжкай працай вясковыя людзі на вечарынах пад гукі цымбалаў і скрыпкі рабіліся раптам вясёлымі, жыццярэдымі спевамі і танцамі. І тады, можа, падсвядома ў яго ўзнікла думка — як патрэбна людзям музыка, якую яна радасць прыносіць у іх жыццё.

Васіль ужо досыць добра іграў на цымбалах і балайцы, але бацькі яго нават і не думалі аб тым, каб сын набыў музычную адукацыю. Хоць у дваццатых гадах ў вёску шырока пранікала асвета (Васіль хадзіў вучыцца ў сямігодку), але ў сямі ўсё яшчэ жылі старымі ўяўленнямі. Перад вачамі жывы прыклад: хіба бацька з музыкі жыве? Не, хлеб яму дае сялянская праца. І да яе прывучаўся хлопчык...

Пасля заканчэння сямігодкі Васіль паспяхова вучыцца

ў школе ФЗН у Бабруйску, пасля прыходзіць працаваць на станкабудаўнічы завод імя Варашылава (зараз завод імя Кастрычніцкай рэвалюцыі). З маленства прывучаны да сельскай працы, юнак хутка авалодвае і заводскай прафесіяй, ды так, што становіцца слесарам вышэйшай кваліфікацыі, яму прысвойваецца ганаровае званне ўдарніка другой пяцігодкі.

Малады работчы актыўна ўдзельнічае ў мастацкай самадзейнасці. З няменным поспехам выконваў ён на цымбалах беларускія песні і танцы. Членам журы адной з алімпіяд мастацкай самадзейнасці, якая праходзіла ў клубе «Металіст», быў вядомы беларускі кампазітар І. Любан. І ён у ліку іншых удзельнікаў заўважыў здольнага цымбаліста, пагутарыў з ім, настойліва параў яму вучыцца. Падбадзёраны ўвагай вядомага кампазітара, Васіль паверыў у свае сілы. Ён паступае ў Мінскі музычны тэхнікум на аддзяленне народных інструментаў. Вучыцца было нялёгка. Ад музыкі-самавука да музыкі-прафесіянала — дыстанцыя вялізнага памеру. Юнак пераадоўвае яе хоць з цяжкасцямі, але паспяхова. Мела зна-

чэнне і тое, што Васіль адначасова з вучобай у тэхнікуме іграў у аркестры народных інструментаў Беларускага радыё. Вельмі часта з аркестрам выступалі Л. Александровская, І. Валочін, М. Дзянісаў і іншыя. Ён уласнымі вачамі бачыў, з якой высокай патрабавальнасцю ставяцца да сябе выдатныя майстры мастацтва, і гэта было для яго добрым прыкладам, дапамагала ў вучобе. У музычным тэхнікуме заўважылі здольнасці В. Зінкевіча як педагога, яму даручылі весці клас домы ў музычнай дзіцячай школе. Старанная вучоба дала свае вынікі, тэхнікум ён закончыў на выдатна і быў рэкамендаваны для паступлення ў Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю, дзе і пачаў вучыцца восенню 1940 года на факультэце музыказнаўства. З вялікай увагай і цікавасцю Васіль слухаў лекцыі, наведваў практычныя заняткі. Будуцае здавалася бясхмарным, не прадбачылася ніякіх перашкод.

Але чэрвеньскай раніцай 1941 года ў разгар экзаменацыйнай сесіі на Мінск пасыпаліся фашысцкія бомбы. Праз некалькі дзён Васіль пайшоў на ўсход. Ды было

ўжо позна, шлях быў адрэзаны ворагам, і Васіль з вялікімі цяжкасцямі прыходзіць у родную вёску. Але пачуццё разгубленасці цягнулася нядоўга. На змену яму прышло цвёрдае перакананне, што барацьба з лютым ворагам з'яўляецца адзінай для яго, як і для ўсіх савецкіх людзей, дарогай. Толькі яна зможа прывесці да аднаўлення савецкага жыцця, а разам з тым і яго шчаслівага лёсу. Праз малодшую сястру Жэню, якая да вайны працавала настаўніцай, Васіль наладжвае сувязь з інструктарам Лепельскага падпольнага райкома партыі М. С. Петрачэнкам, а пасля ўступае ў партызанскую брыгаду імя Дубава, якую ўзначальваў праслаўлены партызанскі камандзір Герой Савецкага Саюза Фёдар Дуброўскі. Музычна стаў народным месціцам. Вайна вымусіла адкласці на час музычныя інструменты і зноў узяць у рукі сялярскі рыштунак. Васіль Зінкевіч быў залічаны ў групу боесілкаванна, задачай якой было здабываць зброю і аднаўляць тую, якая выйшла са строю. На ўсё жыццё Васілю запамінуўся такі момант. Трэба было тэрмінова адрамантаваць кулімёт, а неабходнай для

АРКЕСТРЫ ВЕСЕЛА ІГРАЮЦЬ...

Некалькі месяцаў рыхтаваліся да рэспубліканскага конкурсу самадзейных калектываў духавых аркестраў. Перад гэтым адбыліся абласныя конкурсы, на якіх і адбіраліся лепшыя выканаўцы. Быў створаны рэспубліканскі аргкамітэт (старшыня — сакратар Белсаўпрофа Л. Барабанова), зацверджаны мастацкі кіраўнік і рэжысёр.

І вось лепшыя з лепшых аркестрантаў з'ехаліся ў беларускую сталіцу. Яны выступалі на прадпрыемствах, гарадскіх пляцоўках, у парках, спаборнічаючы за высокую якасць майстэрства. Ім у дапамогу былі вылучаны спецыялісты з рэспубліканскіх музычных устаноў. Жюры ўзначаліў вядомы беларускі кампазітар Ю. Семіянка.

У суботу, 24 мая, аркестранты ў арыгінальных яркіх касцюмах выстравіліся перад помнікам У. І. Леніну. Тут былі ўскладзены кветкі. Адгэтуль роўнымі квадратамі, выконваючы розныя мелодыі, самадзейныя музыканты накіраваліся на плошчу Перамогі. Наперадзе ішлі барабаншчыцы ў чырвоных касцюмах, падобных на гусарскія.

На ўсім шляху гучала музыка шматлікіх аркестраў Беларусі. Для помніка Перамогі члены аргкамітэта і прадстаўнікі маршу-параду таксама ўсклалі кветкі.

На другі дзень, у нядзелю, у Беларускай дзяржаўнай філармоніі пасля таго, як

Ю. Семіянка абвясціў рашэнне журы і былі ўручаны дыпламы пераможцам, адбыўся вялікі заключны канцэрт духавой музыкі. Выконваліся творы кампазітараў П. Чайкоўскага, М. Багаслоўскага, А. Новікава, Ул. Алоўнікава, Б. Аляксандрава, І. Лучанка, С. Тулікава. Гэта — «Урачысты марш», сімфанічная паэма «Васіль Цёркін», песні «Расія», «Лясная песня», «Свяшчэнная вайна», «Наміль сэрца», «Не старэюць душой ветэраны» і многія іншыя музычныя творы. Выконваліся таксама некалькі песень у суправаджэнні духавога аркестра. Вялі канцэрт Ул. Шаліхіна і З. Бандарэнка.

У святочнай праграме выступалі самадзейныя духавыя аркестры Мінскага радыёзавода імя 50-годдзя Кампартыі Беларусі, Гомельскага Палаца чыгуначнікаў, Магілёўскага ордэна Працоўнага Чырвонага сцяга завода «Стромашына» імя 50-годдзя Вялікага Кастрычніка, Палаца культуры нафтавікоў г. Наваполацка, Кобрынскага раённага Дома культуры. Усяго 18 калектываў і 3 дзіцячы.

Так закончыўся II рэспубліканскі конкурс самадзейных духавых аркестраў, прысвечаны 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне.

П. СТАРАСЕЛЬСКІ.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА і В. СТАСЮКА.

гэтага спружыны не было пад рукамі, і яму, музыканту, прыйшлося зрываць для гэтай мэты струны з райля, які быў знойдзены ў разбітым фашысцкім гарнізоне. Але як радаваўся пасля Васіль, калі ўбачыў, як пад музыку гэтага кулямётнага станцаваў танец смерці не адзін фашыст. Лясному салдату прыйшлося звацца шматлікія нягоды партызанскай вайны: блакады, голад, раненне. Насцёрна цяжка было перажываць смерць блізкіх людзей. Не вынесшы пакат акупацыі, памёр бацька, першы яго настаўнік музыкі. Сястра Жэня за сувязь з партызанамі разам з усімі жыхарамі вёскі Вішанькі была спалена фашыстамі.

Пасля вызвалення Беларусі В. Зінькевіч на працягу трох гадоў самааддана працаваў на адраджэнню разбуранага вайной жыцця. Але душа далей не магла жыць без музыкі, без сталых заняткаў ёю. І ў 1947 годзе ён паступае вучыцца ў Львоўскую кансерваторыю на музыкантаў факультэт. З гэтага моманту яго жыццё на доўгі час звязваецца з Украінай. І ён захаваў у сабе найвялікшую ўдзячнасць братняй зямлі за тое духоўнае ўзбагачэнне, якое яна яму дала. Тут ён у 1950 годзе стаў камуністам. Тут ён атрымаў вышэйшую музычную адукацыю. Яму асабліва пашчасціла ў тым, што яго непасрэдным настаўнікам быў рэктар кансерваторыі, вядо-

мы музыканта прафесар С. А. Паўлючэнка. Тут жа, працуючы выкладчыкам Львоўскага музычнага педучылішча, В. Зінькевіч сфармаваўся як педагог, як выкладчык музыкі. Яго самааддана праца на гэтай ніве была высока ацэнена Міністэрствам асветы УССР, якое ўзнагародзіла яго значком «Выдатнік народнай асветы».

У 1967 годзе Васіль Зінькевіч пераязджае ў Беларусь і ўліваецца ў шматлікі педагогічны калектыв Маладзечанскага музычнага вучылішча, дзе ён і на сённяшні дзень выкладае тэорыю музыкі, гармонію і салфеджыю.

Цяжка ахапіць усе аспекты шматграннай педагогічнай дзейнасці, і таму зварымся з Васілём Ягоравічам гутарку аб тым, што ён зараз лічыць самым важным у сваёй працы.

— Я, як і кожны савецкі педагог, — гаворыць ён, — у аснову сваёй працы паклаў мудрае ляскае палажэнне аб тым, што наша камуністычная моладзь павінна быць нашчадкамі усяго лепшага, што выпрацавала чалавецтва.

Вось чаму ён на ўроках і ў пазакласнай рабоце звяртае ўвагу сваіх навучэнцаў на ўсё самае выдатнае ў нашай савецкай, а таксама ў класічнай і народнай музыцы і вхоўвае іх на гэтых вялікіх узорах. В. Зінькевіч зусім справядліва лічыць,

што прывіццё маладому пакаленню высокіх мастацкіх густаў — адна з важнейшых задач камуністычнага выхавання.

Шмат увагі надае Васіль Ягоравіч вывучэнню марксісцка-ленінскай тэорыі. Гэта дае яму магчымасць і глыбей пранікнуць у сутнасць музыкі. Асабліва хочацца адзначыць у гэтай сувязі працытаны ім на тэарэтычнай канферэнцыі выкладчыкаў музвучылішчаў даклад «Гармонія ў святле марксісцка-ленінскай дыялектыкі», які быў з вялікай цікавасцю ўспрыняты слухачамі і выклікаў ажыўленае абмеркаванне.

У апошнія гады Васіль Зінькевіч распачаў і, трэба сказаць, не без поспеху ўласную песенную творчасць. І гэта не выпадкова. З самага маленства ў яго душы жылі родныя мелодыі, хвалявалі яго, творча трансфарміраваліся ў яго свядомасці. Менавіта ад іх ён ідзе ў напісанні сваіх твораў. Характэрна, што адну са сваіх першых песень «Пад Прыдзвінскім краем» (дарэчы, напісаную, як і некаторыя іншыя, на ўласныя словы) В. Зінькевіч прысвяціў сваім баявым сябрам — вясельнікам партызанам. Яна стала папулярнай і часта гучыць у музычных перадачах Беларускага радыё. Прэм'я на рэспубліканскім конкурсе была адзначана яго песня «Будачылічча» (надрукавана ў зборніку «Песні аб Леніне»).

В. Зінькевіч сістэматычна перачытвае беларускія паэтычныя зборнікі, знаходзячы ў іх тэксты для сваіх песень, а з некаторымі беларускімі паэтамі ён знаходзіцца ў творчым кантакце. Лырычнай цэльнай і мелодычнасцю вызначаецца яго песня на словы М. Танка «Вечар вясенні» (яе задумана слявае заслужаны артыст БССР Ю. Смірноў), а таксама песня «Цвітуць дугі» (словы Н. Мацяш) і іншыя. Выключна вялікі поспех выпаў на песню «Чорныя вочы» (словы Я. Купалы). У друку адзначалася, што галоўная яе вартасць — у яркай запамінальнай мелодыі (Д. Жураўлёў. «Выдаткі пошукі, ці самазаставаенне», «ЛіМ» ад 18 мая 1973 г.). Яна ўключана ў рэпертуар «Песняроў» і разам з іншымі песнямі гэтага славутага мастацкага калектыву запісана на грамплацінку. У канцы мінулага года ў музвучылішчы быў паладжаны творчы вечар В. Зінькевіча. З цэльнай і ўдзячнасцю гаварылі пра яго дырэктар Ю. Шпандарук, сакратар партарганізацыі Л. Пазняноў. Лепшыя песні кампазітара натхніла праспявалі салісты педагогі В. Малькова і В. Волгін, а таксама хор вучылішча пад кіраўніцтвам А. Шунтава.

В. Зінькевіч не замыкаецца толькі ў рамках педагогічнай і творчай працы. Ён адначасова і актыўны грамадскі працаўнік. Камуністы вучылішча неаднаразова выбі-

ралі яго членам бюро партыйнай арганізацыі. Чалавек неспакойнай душы, ён няўменна ўзначальвае групу народнага кантролю вучылішча. Тут таксама выяўляецца яго прынцыповасць: непрымірны да безгаспадарчасці, марнатраўства, да тых нядобрасумленных асоб, якія імкнуцца паменш даваць грамадству і болей браць ад яго для сябе.

Як былі партызан, ён лічыць сваім вялікім абавязкам і ўдзел у ваенна-патрыятычным выхаванні нашых людзей. Разам з ветэранамі вайны К. Гаруновым, І. Сухавічам, Л. Пазняковым, якія працуюць у вучылішчы, ён часта сустракаецца з моладзю і расказвае ёй аб гераічных падзеях Вялікай Айчыннай вайны, актыўным удзельнікам якіх ён сам быў, аб ратных справах сваіх баявых сяброў, вялікі подзвіг якіх заўсёды павінен быць прыкладам для новых пакаленняў савецкіх людзей.

Атрымаўшы ў дзяцінстве ад бацькі неацэнны дар — любоў да музыкі, — Васіль Зінькевіч не толькі захаваў, але, несучы яго праз жыццё, намнога ўзбагаціў. Нягледзячы на ўжо немалады ўзрост, ветэран вайны з маладым запалам прадаўжае сваю галоўную мірную службу ў жыцці — адкрывае нашай моладзі чароўны свет музыкі, аднаго з найпрыгажэйшых выяўленняў чалавечага духу.

Мікола ЕРМАЛОВІЧ.

Мне пашчасціла сустрэцца некалькі разоў з Героём Са-
вецкага Саюза, летчым-камандаўтам СССР Пятром Клімуком,
яго сваякмі, якія жывуць у вёсцы Камароўка на Брэстчыне.
Уражання з гэтых сустрэч ляглі ў аснову гэтага нарыса.
Аўтар.

У АДПАЧЫНАК Пецю
звычайна чакала ўся
сям'я. Збор назна-
чаўся ў галоўнай «стаўцы»
Клімукоў, як Пеця жар-
там называў родную хату.
З Брэста прызджала сястра
Ніна — яна працуе правадні-

Цітоў яе «чортавым колам»
назвае. Пасадзяць цябе ў
спецыяльную лодку, прывя-
жуць рамянямі — і, трымай-
ся!

— А што яшчэ? — пыта-
ецца Міша.

— А яшчэ «ротар» ёсць у

С Я М ' Я

ком на экспрэсах, якія ад-
праўляюцца за мяжу, другая
сястра Тоня і яе муж Аляк-
сандр жывуць побач, настаў-
нічаюць у Камароўцы. Тут
жа самыя малодшыя — Міша
Клімук — будаўнік.

Адразу пасля прыезду, Пе-
цю закідвалі пытаннямі: —
калі ў космас паляціш, што ў
падрыхоўцы касманаўтаў
самае складанае?

На гэтае пытанне ў свой
апашні перад тым палётам
прыезд, ён адказаў:

— Ёсць у нас такая шту-
ка — цэнтрыфуга. Герман

нас для складанай трэніроўкі.
Уяві: сядзіш ты ў крэсле, а
крэсла гэтае разам з табой
круціцца вакол сваёй восі,
рама з кабінай — вакол дру-
гой, а ўся ўстаноўка — вакол
сваёй, трэцяй восі. Да прыхо-
ду ў «Зорны» я на «Мігах»
лятаў. Перагрузкі здаваліся
ўга якімі, а ў параўнанні з
«ротарам» — нішто.

Слухаюць яго блізкія, і не
верыцца, што гэты чалавек і
ёсць Іхні Пеця — сын і брат...

А сам ён думае, што мно-
гаму, вельмі многому абавя-
заны вольным простым, са-

мым родным у свеце людзям.

Тоня... Ён у яе не толькі
самастойнасці вучыўся, але і
мужнасці. Дарэчы, яна пры-
несла дамоў першую ў сям'і
ўзнагароду — за ахову дзяр-
жаўнай грамадскай.

...Пазней ужо, калі Тоня
вучылася на настаўніцу, яна
яму вельмі часта дапамага-
ла. Падказвала, якія кніжкі
трэба абавязкова прачытаць,
прывучала самастойна ары-
ентавацца ў кніжным моры.
І сёння ён лічыць, што сваёй
любоўю да кніг сястры абавя-
заны...

Міша... Самы малодшы ў
сям'і. Калі ён нарадзіўся, То-
ня сказала Пецю:

— Я цябе гадала, а ця-
пер ты маці дапамажы...

І Пеця з малым увесь час
няньчыўся. Як некалі Тоня,
вучыў Мішу чытаць, крыху
пазней — у футбол браў з
сабой гуляць, да любімай
сталёрнай справы прывучаў...

Калі даведаўся Пётр, што
Міхаіл з арміі граматы пры-
вёз, першым яго навішваў.
Сказаў:

— Дзякуй, табе, брат! Не
падвёў!

А вось, што расказвае брат
Пятра Ільіча, Міхаіл.

— Я такі выпадак добра
памятаю. Пакрыўдзілі мяне
неякі хлопцы. Пабеў я свай-

му галоўнаму абаронцу скар-
дзіцца — Пецю. Пакрыўдзі-
лі, кажу, мяне, адномсці. А
за што, пытаецца, пакрыўдзі-
лі. Я расказаў. Несправядлі-
ва цябе пакрыўдзілі, — гаво-
рыць. — А колькі тых хлап-
цую было?

— Двое, — адказваю.

— Ну, і не сорамна табе
скардзіцца. Трэба самому бы-
ло разабрацца, а пасля, калі
б у цябе не атрымалася, пры-
бегаў бы за дапамогай... Вось
так, брат!

Я тады нават пакрыўдзіў-
ся на яго. Але пасля зразу-
меў правату Пецевых слоў.

П. І. Клімун сярод прадстаўнікоў грамадскасці г. Мінска.
Фота Ф. БАЧЫЛЫ.

В АННА застала нас —
артыстаў Гомельска-
га абласнога драма-
тычнага тэатра — на гастро-
лях у Бабруйску. У прастрон-
нага фэае толькі што ўзведзе-
нага тэатральнага будынка
шла рэпетыцыя спектакля,
калі паявіўся бледны і ўскуд-
лачаны Лёша Маляроўскі і,
закачваючы ад хвалявання,
вымавіў: «Слухайце радыё!»
Самы старэйшы з нас Павел
Бахцін — яму споўнілася ўжо
30 гадоў — уключыў радыё-
прыёмнік, адчукаў Маскву.
Перадавалі ўрадавае паведам-
ленне: фашысцкія самалёты
ўварваліся ў паветраную пра-
сторы нашай Радзімы. На
граніцы ідуць жорстка баі.
Вайна!

Адна з актрыс не можа
стрымаць слёз. Яе муж слу-
жыць у пагранічных войсках
у Прыбалтыцы. Рассоўваючы
крэслы, яна выбягае з залы,
не зачыніўшы дзвярэй, і мы
доўга чуюм стук яе абцасаў
па лесвіцы, які паступова за-
ціхае.

Так, недзе ўжо ідуць баі,
льецца кроў, гінуць людзі, і
нам, раптам, зусім непатрэб-
ным здаецца ўсё тое, дзеля
чаго мы сабраліся тут.

Рапцай 23 чэрвеня над
Бабруйскам паявіліся фа-
шысцкія самалёты. У той жа
дзень былі адпраўлены ў
Гомель работнікі тэатра, абавя-
заныя з'явіцца ў ваенкам-
ат у першы дзень мабіліза-
цыі, і жанчыны з дзецьмі.

24-га чэрвеня, калі ў гора-
дзе амаль не спынілася па-
ветраная трывога, у Гомель
выязджала апошняя група
работнікаў тэатра.

Толькі на дошцітку, пасля
цэлай начы маневравання, по-
езд прыбыў у Гомель. Пры-
вакзальная плошча і сусед-
нія вуліцы былі пустэлыя.

...У вестыбюлі Гомельска-
га абласнога драматычнага
тэатра, куды зайшоў дырек-
тар Беларускай дзяржаўнай
філармоніі Рыгор Паўлавіч
Прагін, было цемнавата і ха-
ладнавата. Ля ўваходу за
доўгім дашчаным сталом сяд-
зеў дзяжурны — акцёр Ігар
Рукавіцкі: высокі малады
чалавек з прастуджаным,
хрыплым голасам. Прыдзір-
ліва разглядаючы дакументы
Прагіна, Ігар сказаў, што
дырэктар тэатра хутка будзе,
і прапанаваў пачакаць.

Але Прагін ведаў, што ка-
лі сядзе, расслабіцца, то ад-
разу пачне драмаць, — ад
бамбёжак, цяжкай дарогі да

Гомеля, ад бяссонных начэй
кружылася галава, і Рыгор
Паўлавіч пайшоў па шырокім
калідоры, які паўкругам агі-
нае амфітэатр. У паўзмроку
глядзелі на яго з партрэтаў
маладыя акцёры, прыгожа
апанутыя, з вясьлівым твар-
амі — Ната Панова, Ліля
Сахарова, Павел Гольшаў,
Віктар Цярэнцьеў, Ніна Ра-
манова... Не прайшло і двух
гадоў, як яны прыехалі сю-
ды. Яны і думаць не маглі,
што неўзабаве, зусім хутка на
іх абрынецца вайна, што дні
многіх з іх ужо злічаны. Пой-
дуць на фронт, каб ніколі не
вярнуцца, Радзімон Ашчэ-
каў, Лёша Маляроўскі, Ба-
рыс Кукес...

каў», трэба было ўкамілек-
таваць брыгаду выканаўцамі
іншых жанраў. Вось тут і
аказаліся патрэбнымі работ-
нік Смаленскай філармоніі
сатырык Рыгор Тварцоў і ар-
тыст беларускай оперы
Іван Сайкоў, адзін з нямно-
гіх акцёраў, якому ўдалося
вырвацца з палаючага Брэс-
та. «Драматычны тэнар», —
запісвае Прагін у сваю кні-
жыцу. Потым мы ўсе друж-
на раім Прагіну запісаць так-
сама студэнтку Беларускай
кансерваторыі Вераніку Бары-
сенка, якая прыехала пера-
д пачаткам вайны ў родны
Гомель. З яе цудоўным го-
ласам мы ўжо знаёмы. Ра-
камендуем выдомага ў гора-

кажуць эстраднікі, «збіраец-
ца» кожны выканаўца
свойму. Вераніка Барысенка
ў доўгай, белай канцэртнай
сукецы (падарунак нашай
касцюмернай) ціхенька напя-
вае нешта, прыклаўшы да
вуха далонь жменькай. Тое ж
самае робіць і Матраеў. Па-
водле іх слоў, так яны лепш
сябе «чуюць». Чытальнікі хо-
дзілі па лаўцы, Сайкоў час
ад часу так «кладзе гук у
маску», што прымушае нас
уздыгваць. Чытальнікі хо-
дзілі між соснаў, вучаць
новыя вершы, часам загля-
даюць у газеты. Мы стара-
емся ўключыць у рэперту-

Іграюць гумарыстычную
сцэнку.

— Вельмі патрэбную спра-
ву робіце, — гаворыў нам
ваенкам пасля канцэрта. —
Адпачылі хлопцы. Выдатная
зарадка!

І мы выступаем яшчэ раз
для новых груп папаўнення.
Потым нас «збіраюць» да
сябе лётчыкі авіяцыйнага
палка — часці, якая пасле-
ла праславіцца падзвігамі
свайго асабовага саставу.

У Гомель мы вяртаемся
позна ўначы. Да шаны нас
праводзіць «гаспадар часці»
падпалкоўнік Ю. А. Нямец-
віч. Наперадзе машыны,
якая едзе з пагананымі фа-
рамі, кроцьць група страл-
коў, і толькі па іх цёмных
слухах шафёр арыентуец-
ца.

Гомельскі гарваенкамат
выдзеліў у наша распарад-
жанне трохтонку, плямісты,
як ягуар, вельмі выносливы
аўтобус і чорную, быўшую
ва ўжытку «эмку». Да бры-
гады былі прымацаваны па-
літрук Уладзімір Пліпавіч
Караткевіч, шафёры-чырво-
наармейцы Саўчанка і Са-
доўскі.

Так пачало сваё франта-
вое жыццё адно з самых не-
звычайных падраздзяленняў
Дзеючай Арміі — Першая
франтавая канцэртная бры-
гада артыстаў беларускіх тэ-
атраў.

Мы даем па тры—чатыры
канцэрты ў дзень. Коль-
касцю канцэртаў, як гаво-
рыць намеснік начальніка па-
літаддзела 21-й арміі та-
варыш Марклін, вымяраецца
«агнявая моц» нашага пад-
раздзялення. Марклін часта
бывае ў нас, абмяркоўвае з
Прагіным праграмы канцэр-
таў, удакладняе маршруты
выездаў. Выступаем мы ў
самых розных ваенскіх час-
цях, як у самым Гомелі —
у зенітчыкаў, у «Белых ка-
зармах», у штабе 21-й ар-
міі, у ДOME Чырвонай Ар-
міі, так і за горадам — у
часцах, якія выйшлі з бою
для перафарміравання.

Наперадзе былі сотні кі-
ламетраў франтавых дарог.
Разам з часцямі Трэцяга Бе-
ларускага фронту брыгада
дайшла да Усходняй Прусіі.
За час вайны яна дала больш
як 2.500 канцэртаў, пера-
важна на перадавой лініі.

С. АСТРАВУМА,
заслужаны дзеяч культу-
ры БССР.

НАРАДЖЭННЕ БРЫГАДЫ

Калідор прывёў Прагіна ў
глядзельную залу, дзе было
пуста і ціха. Тут ён і знай-
шоў дырэктара. Яны ведалі
адзін аднаго не першы год і
былі рады сустрэчы. Прагін
паказваў Шчудкаму пасвед-
чанне, выданае яму ЦК
КП(б) Беларусі, якое па-
цвярджала, што яму дару-
чана работа па арганізацыі
эстрадна-тэатральных бры-
гад для мастацкага абслугоў-
вання часцей Дзеючай Чыр-
вонай Арміі.

— Дапаможам, — сказаў
Шчудка, вяртаючы дакумент
Прагіну. — Пойдзем, назна-
ёмлю. Праўда, многіх акцё-
раў ужо няма: на фронце...

У куце тэатральнага двара,
дзе рос адзіны чызлы
каштан з бурым ад нільу ліс-
цем, акцёры будавалі бомба-
сховішча: паглыблялі і па-
чыралі наснеж выкапаную
траншею.

Тут жа, у двары, пачаўся
адбор або, як сказаў Прагін,
«мабілізацыя» акцёраў у
першую франтавую канцэр-
тную брыгаду.

Перш за ўсё былі залічаны
занятыя на «зямельных
работах» акцёры Пятро Чар-
ноў, Яўген Палосін, Міхаіл
Персцін, Іван Кірзеў, Павел
Гольшаў, Зоя Аўчарова і я.

Аднак, акрамя «размоўні-

дзе ўдарніка аркестра Макса
Маслоўскага, баяніста
Ю. Гузка. У брыгаду былі
залічаны таксама дырэктар
Беларускай кансерваторыі
заслужаны артыст БССР Ар-
кадзь Бергер і тэнор, студ-
энт кансерваторыі Юрый
Матраеў.

...Зараз пачнецца наш пер-
шы канцэрт. Усё навокал не-
відмае, усё ўпершыню. І
глядзельная зала — велізар-
ная лясная палына ў нізіне,
што парасла рэдкім сасонні-
кам, і гледачы — толькі што
мабілізаваныя чырвонаар-
мейцы, некаторыя з іх яшчэ
не паспелі нават апрануць
ваенную форму. Яны размес-
ціліся грунамі ў цялку, сяд-
зяць на аленевым моху, на
астраўках, дзе растуць суні-
цы. Тут жа і прадстаўнікі во-
інскіх часцей, якія прыбылі
за папаўненнем. Паклалі
шапкі побач з сабою, расшпі-
лілі каўняры гімнасцёркаў,
Горача. Сярод гледачоў пра-
ходзяць работнікі ваенкама-
та, выкрываюць чыесці
прозвішчы, складаюць нейкі
спісы. Мы старанна рых-
туемся «да выхаду» крыху
воддала, сярод соснаў на
цёплым хваёвым дыване.
Тут жа складзены касцюмы,
рэквізіт, музычныя інстру-
менты. Рыхтуецца або, як

ар надзённае — самі напіса-
лі сатырычныя куплеты і
рэпрызы ў папярэднюю бя-
сонную ноч.

Рыгор Паўлавіч мітусіцца
сярод сваёй рознагалосай
«дружыны» і дае апошнія
настаўленні. Ён ужо заява-
ваў наш давер не толькі як
старэйшы таварыш, але і як
чалавек творчы, дасведчаны.

З хваляваннем мы пады-
маемся ў кузаў грузавіка з
апушчанымі бартамі — сцэ-
нічную іляцоўку, якая на
доўгія гады вайны стане па-
стаўным, можна сказаць,
класічным відам франтавой
канцэртнай эстрады.

— І песней, і стихом,
і пляскай, і словам,
Мы оддых вам любовно
расцветим, —

чытае Чарноў вельмі гуч-
на, імкнучыся «дакрычацца»
да самых далёкіх слухачоў.
Размовы адзіноч, гледачы
паступова падсоўваюцца да
грузавіка, акружаюць яго
ўсё больш цесна, усаджва-
юцца зручней.

Канцэрт ідзе, як кажуць,
з нарастаючым поспехам.
Выдатна іграе на ксілафоне
«Беларускае польку-Янку»
Макс Маслоўскі.

Вераніку Барысенка не хо-
чуць адпуская. Байцы акру-
жылі яе і патрабуюць, каб
яна снявала яшчэ і яшчэ.
З. Аўчарова і Я. Палосін

спадчыны. Яно дапамагае яшчэ глыбей раскрыць гуманістычныя каштоўнасці ў творчасці Томаса Мана і зрабіць іх яшчэ больш дзейнымі для фарміравання сацыялістычнай асобы.

Ушаноўванне Томаса Мана ў ГДР праводзіцца на шырокай грамадскай аснове; у ім прымаюць удзел дзяржаўныя органы, грамадскія арганізацыі і ўстановы культуры. У цэнтры — урачысты сход Савета Міністраў ГДР, які адбыўся ў Дзяржаўнай оперы ГДР у Берліне.

У Іенскім універсітэце імя

ВЯЛІКІ ГУМАНІСТ

Па прапанове Савета Міністраў Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі прэзідыум Сусветнага Савета Міру аб'явіў стагоддзе з дня нараджэння Томаса Мана днём памяці сусветнага руху за мір. Наша краіна адзначае юбілей вялікага нямецкага гуманіста ў год трыццацігоддзя вызвалення ад гітлераўскага фашызму. Мы звязваем ушаноўванне з 1000-гадовым юбілеем горада Веймара, які прысвоіў Томасу Ману ў сувязі з яго знаходжаннем у ГДР у 1949 годзе званне ганаровага грамадзяніна.

Томас Ман належыць да тых вядомых дзеячаў культуры нашага стагоддзя, якія, выходзячы з глыбокай адказнасці за будучыню чалавецтва і за яго культурныя дасягненні, рашуча адмажыліся ад буржуазіі і ад негуманнасці імперыялістычнага грамадства і якія па сваіх пазіцыях набліжыліся да мэт і ідэалаў барацьбы рабочага класа за грамадства рэальнага гуманізму.

Яго творчасць апавядае аб састановай часткай прагрэсіўнай сусветнай літаратуры і нашай сацыялістычнай культуры. Вывучэнне і прапаганда гэтай творчасці з пазіцыяй марксісцка-ленінскай навукі і сацыялістычнай культурнай палітыкі — неад'емная частка нашага духоўнага і культурнага жыцця. Творчасць Томаса Мана мела вялікае значэнне для выпрацоўкі новай, антыфашысцка-дэмакратычнай арыентацыі нашага народа пасля вызвалення ад фашызму. Яго духоўна-мастацкая спадчына сёння служыць умацаванню гістарычнай самасвядомасці будучага развіцця сацыялістычнага грамадства.

Ушаноўванне Томаса Мана ў Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы з'яўляецца кульмінацыйным момантам у справе захавання і творча-крытычнага выкарыстання яго гуманістычнай

Фрыдрых Шылера з удзелам Цэнтральнага Інстытута гісторыі літаратуры Акадэміі навук ГДР адбылася канферэнцыя на тэму «Томас Ман — яго творчасць і дзейнасць у нашу эпоху».

Выдавецтва нашай краіны плануе выдаць нямецкамоўнае выданне твораў Томаса Мана. У выдавецтве АУФБАУ-Ферлаг выйдзе першая частка (раманы і апавяданні ў 10 тамах) новага вялікага выдання прац Томаса Мана. Тамы забяспечаны пасляслоўямі, якія асвятляюць гісторыю напісання і стварэння твораў.

Кнігі Томаса Мана выхадзілі ў ГДР агульным тиражом 1 900 000 экзэмпляраў. Адно толькі «Будэнброкі» былі выдадзены (з 1952 па 1975 гады) тиражом звыш 200 000 экзэмпляраў. «Прызнанні аферыста Фелікса Круля» за той жа час — тиражом 210 000 экзэмпляраў. Першае месца займае наваела «Марыя і чараўнік»: тираж яе 16 выданняў дасягнуў 850 000 экзэмпляраў. Наваела займае трывалае месца ў вучэбнай праграме сярэдніх школ ГДР.

Аб высокай ацэнцы творчасці Томаса Мана гавораць і такія факты: у ГДР выпушчана юбілейная паштова марка і памятная манета, імя Томаса Мана прысвоена вуліцы ў сталіцы ГДР — Берліне, дзвюм сярэднім школам і новаму кніжнічнаму магазіну. У Акадэміі мастацтваў ГДР, выдавецтвах, бібліятэках, абдуцця ўрачыстыя сходы. Саюз свабоднай нямецкай моладзі і Аб'яднанне свабодных нямецкіх прафсаюзаў шмат зрабіць для таго, каб азнаёміць моладзь і рабочых з творчасцю Томаса Мана.

Мы стаім на баку ўсіх брацкіх сацыялістычных краін, якія — выходзячы са значэння Томаса Мана для сусветнай літаратуры — таксама адзначаюць стогадовы юбілей пісьменніка.

Клаўс ХЕПКЕ,
намеснік міністра
культуры ГДР.

КАР'ЕРА

Мы з ім канчалі разам будаўнічы тэхнікум. Моцна сябравалі, хоць і была розніца ў гадах, у характарах. Я, маладзейшы, ніяк не мог пазбавіцца юнацкай сарамлівасці і няўпэненасці, Колька — наадварот: гаварліва і бесцэрмонна. Яго не было мякка. Здавалася, усё лепшае ў гэтым свеце толькі і чакае, каб паўстаць перад Колькам... Пасля выпуску на вечара ён сардэчна абняў мяне за плечы і, бліскаючы сваімі гарачымі вочкамі, урачыста сказаў:

— Ну, цяпер, брат, трымайся! Цяпер... нас не спыніць. Будучае за намі! Або ты на кані, або...

Гэтая недасказаная патэтычная фраза азначала, што ў жыцці трэба прабіваць сабе дарогу і не спаць у шапку, што Колька не з такіх, каб доўга хадзіць у прабах; што, у рэшце рэшт, пораху ў яго на большае хопіць і ён — возьме сваё!

Прайшло некалькі гадоў. Прыехаў я ў горад юнацтва, Шмат якіх знаёмых сустрэў, пашчасціла і з Колькам убачыцца. Праўда, цяпер гэта быў і Колька, і не Колька: чорт ведае, што з хлопцам зрабілася, распёрла яго — жах! Кілаграмчыкаў гэтак на сто, не меней. Прыгожы твар заплыў, чырвоныя шчокі звісаюць, нібы гліны прыліплі на добра прыгоршыцы з двух бакоў, а вочы паранешаму гарачыя і хітрыя, надзейна схаваліся ў тлустых складках і адтуль бліскаюць упэўнена і крышку нахабна: паспрабуй, дастань нас, разумненькіх.

— Ну, як ты? — цікаўлю-

ся. — На кані? Кім працуеш? Дзе?

— Прапрабам. Там жа... Праўда прапаноўвалі мне адно тут добраўкае месца — не пайшоў...

— Чаму?

— Ты ж мяне ведаеш: калі ўжо крапацца з наседжанага месца, то каб... ого-ого! А так — навошта? Павышацца дык павышацца... Чакай, наша нам будзе. Яшчэ, як і ты, інстытут скончу...

Неяк непрыкметна час ляціць. Не паспеў азірнацца — гадкоў пяць за плячамі... Але сябры студэнцкія на ўсё жыццё сябры. І пры першай жа матчымаці сніпаешся наведзець іх, хай і спраў тых камандзіровачных шмат. Прыехаў — адразу да Колькі. Эх, сябра, сябра... Ужо і лысна ў таўстуну, ужо і склератычныя блакітныя жылкі на твары! Што ж ты, Колька, а? Узваліў сабе на плечы, мабыць, нейкае будаўнічае ўпраўленне і цянеш, і аб здароўі не клапацішся?

— Скажы, дружка, што робіш, дзе працуеш? — пытаюся.

— А ты?

— Я — начальнікам будаўнічага ўчастка...

— Ха, падумаеш, пасада вялікая! — ганарліва смеецца сябра, — Ніколі б не пайшоў... Павышацца дык павышацца. Тут у нас ва ўстаноў падае цікавыя васьмь-восьмь абдуцця: Пячонкіна на пенсію праводзім, Загневіча — туды ж... Цяміш? Вакансіі салідныя... Каму даручыць кіраванне? Будуць прасіць мяне — упэўнен. А я... яшчэ надумаю, раней чым што ў хамут сунуць... Хай напро-

сяць добраўка!

І зноў прыязджаў я ў горад юнацтва, і зноў я бачыўся з Колькам, адзін раз нават у бальніцу заходзіў: сябра ад адтлусцення лячылі. І было чуліва бачыць яго ўпаўнёныя чорныя вочкі і чужыя цвёрдыя спакойны голас: «Пачакай, наша нам будзе!»

А потым здарылася так, што некалькі гадоў мы зусім не бачыліся: працаваў над доктарскай дысертацыяй і некалі было зазірнуць у родныя мясціны. Але калі, нарэшце, завітаў, адразу ж, перш-наперш паспяшаўся, безумоўна, да Колькі. Сустрэліся якраз ля яго дома. Абняліся.

— Ну, як ты там, у сталіцы? Чуў, чуў... у навуку падаўся...

— А ты, Колька? Як у цябе?

— А наша — нам... Вось запрашаю на адну ўрачыстасць. Абавязкова прыходзь сёння надвечоркам. Прабач, спяшаюся...

І ён цяжкавата пасунуўся на вуліцы.

Надвечоркам я быў у сябра. Сабраліся ўсе яго саслужыўцы. Гаварылі за сталом доўгія прамовы, узнімалі ў гонар гаспадара тосты, і дружна віншавалі Кольку... з пенсіяй.

Я. ІВАНОВ.

ТРЫНАЦЦАТАЯ ГАЛАВА

П'еса-казка ў адной дзеі
ДЗЕЙЮЧЫЯ АСОБЫ:

Удовін Сын

Дванаццацігаловы Змей

Дзея адбываецца каля будынка Саюза пісьменнікаў. Удовін Сын і Дванаццацігаловы Змей ідуць паеустрач адзін аднаму.

Змей: Здароў, Удовін Сын!..

Удовін Сын: Здароў, калі не зазнаўся.

Змей: Чуў, што новы зборнічак падрыхтаваў. Нарэшце... А ўвогуле — ты слабак.

Удовін Сын: Чаму ж так думаеш?

Змей: А ці многа адной галавой створыш? (З форсам). Вось у мяне дык штогод кніжка, а то і дзве. Пяку!

Удовін Сын: А што нахонт іх думае крытыка?

Змей: Крытыкі звычайна пішуць пра класікаў, а я тым часам там выдаю. Тут верны, тут проза, ды ці мала чаго яшчэ. Як-нітак, у мяне дванаццаць галоў.

Удовін Сын: І ўсе таленавітыя?

Змей: Сам памяркуй. Уявуды цябе, так сказаць, у сваю творчую лабараторыю. (Стукае пальцам у лоб першай галавы). Гэтай галавой думаю, калі рыфму, вершы і пазмы габлюю. Зморыцца адна, адразу падключаецца другая. І тады — толькі паспявай запісваць — верлібры шчаргаю.

Удовін Сын: Шкава... А што робіць трэцяя галава?

Змей: Го! Трэцяя мая галава працуе над апавяданнямі. Не многа — не мала, а два-тры ў тыдзень зрабіць магу.

Удовін Сын: А чацвёртая?

Змей: Кожны месяц па апошці кляпаю, дзякуючы ёй.

Удовін Сын: А пятая?

Змей: І гэтая мая галава не-благая. Па раману ў год стругаю. (Хапаецца за шостую галаву). А гэтая не сказаць, каб вельмі кемлівай была, ды і не скажу, што бяздарная. Каралеўкамі набіта. Вось паслухай...

Ганарыцца качарга,

Што яна, нібы нага.

Кароткасьць, браце, сястра таленту.

Удовін Сын: То чым жа астатнія галавы забітыя?

Змей (Лічыць на пальцах): Сёмая — творами для дзяцей, восьмая — драмамі, дзевятая — нарысамі, дзесятая — мемуарамі, адзінаццатая — рэцэнзіямі, дванаццатая — літаратуразнаўчымі і мовазнаўчымі артыкуламі.

Удовін Сын: Аднаго шкада.

Змей: Чаго ж?

Удовін Сын: Няма галавы, якая б пісала добрыя байкі.

Змей (Падскочыў): Гэ! Байку я магу экспромтам напісаць.

Удовін Сын: Усе іх пішуць па прыпынку: стук-грук або ў друк.

Змей (Не чуе яго): Слухай! «Асёл і Салавей».

Удовін Сын: У Крылова было.

Змей: «Асёл і Казёл».

Удовін Сын: Было.

Змей: «Асёл і Вол».

Удовін Сын: І гэта было.

Змей: «Кот і Крот», «Бабёр і Тхор».

Удовін Сын: Надакучыла. Трынаццатая галава трэба.

Змей: Нецікавая лічба: трынаццаць.

Пайшоў і не развітаўся.

Канец

Літаратурны запіс
Р. ЯУСЕВА.

Дарыгія сябры!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ШТОТЫДНЬВІК

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

на другое паўгоддзе 1975 г.

Падпіска прымаецца да 17 чэрвеня ўсімі паштовымі аддзяленнямі і агенцтвамі «Саюздруку», упэўнаважанымі па падпісцы ў арганізацыях, на прадпрыемствах, у калгасах і саўгасах, у навучальных установах.

Падпісная цана на штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» да канца года 2 руб. 10 кап.

Супрацоўнікі цэнтральнага апарату Міністэрства культуры БССР выказваюць глыбокае спачуванне намесніку міністра культуры Ваніцкаму Арсенію Мікілавічу з выпадку напаткаўшага яго вялікага гора — смерці МАЦІ.

УСМЯШКІ МАСТАКА

БЕЗ СЛОУ...

Я. Царкоў.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

КВЕТКІ ПАЭТА
ТВОРЧАСЦЬ ФОТАМАТАРАЎ
МЯДЗЕЛЬСКІЯ МАТЫВЫ

ІСКРЫНКІ ТАЛЕНТУ

Шчодро раздае свой талент
людзям Леанід Уладзіміравіч
Шостак — жыхар г. п. Крывіч,
што на Мядзельшчыне. І
гэтая шчодрасць параджае ў
людзях ўзаемнае пачуццё
ўдзячнасці і захаплення.
А Твардоўскі ў вершы «Са-
братам на піру» заўважае:

Верно, горшкі обжыгаюць
не боги!
Но обжыгаюць их —
мастера!

Гэтыя словы прыйшлі на па-
мяць, калі я ў Мядзельскім
музеі народнай славы сустрэў-
ся з творчасцю гэтага талена-
вітага разбіра на дрэву. Пер-
шыя яго работы я бачыў гадоў
15 назад. Тады Леанід Уладзі-
міравіч толькі «асвойваў» до-
лата і стамеску.

У творчасці ўмельца перава-
жаюць дзве тэмы: падзвіг на-
рода ў Вялікай Айчыннай вай-
не і падзвіг у мірнай працы.

Вось скульптурная фігурка
«Падрыўнік». Леанід Уладзі-
міравіч смела і ў той жа час шчэ-
дліва робіць партрэт народна-
га месціца, свараўданага сал-
дата, абаронцы Радзімы.

Тэма вайны знайшла ўвааб-
лонне і ў іншых яго работах —
такіх, як «Бараньба за жыццё»,
«Партызан на допыце».

Умелец любіць ствараць
вобразы сельскіх працаўнікоў.
Ім прысвечаны скульптуркі
«Буракавод», «Цялятніца»,
«Спаірка», «Агароднік» і ін-
шыя.

Дрэва ў стараннай апра-
цоўцы аживае, набывае абры-
сы юнай летучыніцы, пастыч-
нага вобраза. Глядзіць на свю
работу Леанід Уладзіміравіч,
радасна ўсмешкаецца:

— Вось вам і казка... Я
даўно марыў зрабіць скульп-
турную фігурку юнай школьні-
цы, піянеркі. Рысы яе таару,
увесь скульптурны партрэт даў-
но выношаваў у душы.

Цікавіць да разбы на
дрэву ў Леаніда Уладзіміраві-
ча ўзнікла не выпадкова. Гэта
была патрэба душы. Ён узяўся
за разец, каб выказаць сваё
адчуванне цудоўнага, уславіць
прыгажосць чалавека, стварыць
гімн працы, уславіць герцічнае
мінулае і сучаснае Радзімы.

Яго першыя работы адразу
знайшлі прызнанне — яны дэ-
манстраваліся ў Мінску, на

ўсесаюзных выстаўках у Маск-
ве, а потым — Іза- мяжой — у
Італіі і Францыі. І амаль кожны
раз адбываліся ўзнагароды —
прэміі, дыпломы, падзкі.

Леанід Уладзіміравіч Шо-
стак не трэба выдумляць сваіх
герояў. Яны заўсёды — побач
з ім — яшчэ з суровых га-
доў выпрабаванняў, калі ён
разам з імі ваяваў у парты-
занскім атрадзе, працаваў на-
боршчыкам і друкарком парты-
занскай газеты, выразаў з дрэ-
ва загалоўкі, да артыкулаў,
карыкатуры, на фашысцкіх
валях.

— Залатыя рукі ва ўмельцы з
Крывічоў. У апошнія гады ён
выконвае заказы Маладзечы-
нскай фабрыкі мастацкіх выра-
баў. Яны карыстаюцца вялікім
поштанам у пакупнікоў.

М. СІСКЕВІЧ.

Пісьменнікі адказваюць на анкету

Больш як тысячы савецкіх лі-
таратараў зброй і пяром
удзельнічалі ў Вялікай Айчын-
най вайне. Звыш чатырохсот
загінулі на франтах і ў парты-
занскіх атрадах. Часопіс «Во-
просы літаратуры» на сваіх
старонках неаднаразова пісаў
аб літаратуры, прысвечанай
мінуламу вайне. Напярэдадні 30-
годдзя Перамогі над фашызмам
рэдакцыя звярнулася да выдо-
мых пісьменнікаў з анкетай, у
якой прапанаваліся пытанні,
што тычацца ўласнага твор-

чага вопыту і развіцця літарату-
туры аб Вялікай Айчыннай вай-
не ў цэлым.

Адказы пад рубрыкай «Гэтых
дзён не змоўне слава...» зме-
шчаны ў пяты нумары часопі-
са, які нядаўна атрымалі чыта-
чы. На анкету адказваюць і бе-
ларускія пісьменнікі Аляксей
Адамовіч, Іван Мележ, Іван
Навуменка, Іван Чыгрынаў, Іван
Шамлін. Яны гавораць аб сваіх
працы, дзеляцца творчымі
планами.

СЦЕЖКАМІ ПАМЯЦІ КУПАЛАВЫ БУЖЕТЫ

Усе, каму даводзілася бываць
перад вайной на старой Купа-
лавай сядзібе, памятаюць: уся
яна была ў зелянінах, а перад
войнамі густа палымелі разна-
колерныя кветкі.

«Купала любіў кветкі, — згад-
вае Уладзімір Юрэвіч, адзін з
тых, каму часта даводзілася
бываць у доме Івана Дамініна-
віча. — Але любіў гэтая была
сцішаная, ён не выказаў сваё-
го захаплення ўголас».

Так, Купала любіў кветкі. Ён
вырас сярод чароўных у сваёй
першабытнай красе беларускіх
лясоў і лугоў, увабраў разам з
матчыным малаком усю іх пры-
гажосць.

Але, як кажуць, Купала да
ўсяго шчэ быў мастак рабціў
адмысловыя бунеты, умеў плесці
незвычайна красы вячкі. Прычым рабіў гэта з вялікім
густам і кутка.

Купалавы біёграфы згад-
ваюць, што калі ў 1912 годзе гру-
па віленскіх літаратараў пры-
ехала ў Барынаўшчыну, каб
ушанаваць памяць Уладзіслава
Сьраномлі, Купала ўмомант
сабраў бунет палыхых красак,
звіў з іх гірлянда і ўіваціў
круглы Сьраномлеў стол, зроб-
лены з жорнаў. І быў той вян-
ок «з васілічнаў сінях, мур-
ваў зялёнай» і папараці-кветкі.
Дзе ж Купала прайшоў школу
гэтага вытанчанага майстэрства?

«Недалёка ад Вячы, за не-
калькі метраў ад правага бера-
га, там, дзе не гэтак даўно пра-
ходзіла старая асфальтаваная
шаша на Радзашовічы, схава-
лася ад людскога вонка сярод
густых лясных шатаў вабная

сонечная палынка. Увесну і
ўлетку яна была зелянінаю і па-
лявым кветкамі. Старая ўтра-
вянелая дарога, што вынырае
з-пад энзатычна звесістых
ялін, падзяляе ле папалам. На
паўночным захадзе яна ўпіра-
ецца ў здзічалы куст ружаў, і
яноўсці шчэ, нязвычай для
беларускай флоры, расліннасці...»

Побач таполя, падобная на
акультураную грушу. Яна ні-
бы выскачыла з гэтага строга-
га карагоду цёмна-зялёных
дрэў, каб пагрэцца на санцапё-
ку. А ля самага дрэва і кустоў
руж нібы рэшткі якога пасе-
лішча...»

«Так і ёсць... Мы на месцы
былога Казіміраўскага фаль-
варка. Назва гэтая ўсім нам
знаёмая. Калісьці, між 1895 і
пазнейшымі гадамі, тут часта
можна было убачыць руслага
хлалчуха ў палатнянай сляян-
скай вопратцы. Гэта быў тры-
наццацігадовы Ясь Луцэвіч —
Янка Купала, якога бацькі ад-
далі да сваякоў у фальварак
Мачаны спасцігаць навуку ў
хатнага настаўніка. Тады Ясь і
пазнаёміўся з сынам дырэктара
Мінскага рэальнага вучылі-
шча Івана Іванавіча Самойлы,
якому і належыў фальварак
Казіміраўка (Казімерава). Стары
Самойла быў чалавекам лібер-
альных поглядаў, высокай
культуры. Моцным яго захап-
леннем былі кветкі. Ён спісаваў
з вучонымі замежных краін,
разводзіў у сваёй аранжарэі,
якая была ці не самая лепшая
ва ўсёй Мінскай акрузе, самыя
энзатычныя расліны. Расназва-
юць, падзівіцца на гэтую аран-
жарэю прыходзілі сляяне ледзь

не з усіх навакольных вёсак,
такія яна была вабная і дзіво-
сная. Кветкі вырошчвалі Самой-
лы не толькі ў аранжарэі,
Яны разводзілі іх у пакоях, у
фальварку і на мінскай кватэ-
ры.

Янка Купала ледзь не ўсё
тое лета, калі пазнаёміўся з
сынам Самойлы, правёў у Казі-
міраўцы. Уладак, як мы ведаем,
рыхтаваў тады Купала да па-
ступлення ў рэальнае вучылі-
шча. У тое ж лета падлетак
Ясь спасціг і характава само-
лаўскай аранжарэі, увабраў у
сваё сэрца каліровыя гамы
разнастайных красак. Самой-
лы тады шчодро падзяліліся
з сляянскім хлалчухом сваімі
ведамі, бо ўгледзелі ў ім чала-
века незвычайных здольнасцей,
ввілкай будучыні.

«Ян і даўней, на старой Ку-
палавай сядзібе — а цяпер
парку імя паэта — сярод утуль-
най зеляніны дрэў палымне-
юць дываны самых разнастай-
ных кветак. Бронзавы Купала
глядзіць на іх сваім сцішаным
да болю позіркам. Так, у паэта
былі да гэтага цуда прыроды
свае, асаблівыя дачыненні. І
найбольш ярка яны выка-
заны, мне здаецца, у вершы
«Як я полем іду...»»

Як я полем іду, гнецца колас
на мне,
З ім маркотнай душой
ціха шэпты вяду...
...Як я лугам іду, траўка
сцелецца ў ног
Абсыпае з сябе жыўчых
росак ваду:
Кветкі жаляцца мне —
поўны дзіўных знямог...
Уладзімір СОДАЛЬ.

СПЫНЕНАЕ ІМГНЕННЕ

У фаше мінскага кінаатэатра
«Партызан» людзей, чым звы-
чайна. На добрай традыцыі тут
адрылася чарговая выстаўка.
Гаспадарамі сталі фотаматараў.
Рэспубліканскі Дом мастац-
кай самадзейнасці Беларускага
запрашае на рэспубліканскую
выстаўку мастацкай фатаграфіі,
прысвечаную 30-годдзю
Перамогі савецкага народа ў
Вялікай Айчыннай вайне.

«Салдат побач са стайновым
куліметам. Вай годны што за-
кончыўся, адбіты падзенны апа-
лі ворага і моцна прышну пе-
радыхуіцы. А на памяць сфата-
графавання. Каб потым праз
дзевяці гадоў, глянуць на
здымак, успомніць франтавых
сміроў, пяхоту і родную роту.
Здымак гэты і стаў своеасаб-
ливай эмблемай выстаўкі. Аўтар
яго — А. Дзіглаў, а салдат —
кавалер ордэна Славы, удзель-
нік баёў за Віцебск, старшыня
А. Качанаў з 37 гвардзейскага
Ярцаўскага палка.

Большасць здымаў вярта-
юць нас да грозных дзён на-
роднага змагання, напамінаюць
аб тым, якой вялікай цаной да-
лазея Перамога. Кампазіцыя
Я. Каруці складаецца з чатырох
работ. На іх — Хатынь, Сённяш-
няя Хатынь, учарашняя няма, і
як памяць аб ёй застаўся гро-
зны і велічны мемарыял. Дзеля
нас з ім, дзеля новых і но-
вых пакаленняў, людзям жыць на
вечна прыгожы і радаснай зям-
лі.

Фотаматар М. Вартанаў з
Брэста зняў нісьменніка Сяргея
Смірнова. Праінклівы, дабыт-
ны позірк і нейкая задумен-
насць на твары...

Кампазіцыйна вырвана пабу-
даваны і здымак М. Моіча
«Салют Перамогі». Гэта ўжо
сённяшні дзень, мірны, спакой-
ны. Дзеля яго гінулі тысячы
людзей, аддавалі жыцці, каб
планета зноўку была шчаслі-
вай.

Светлая матывы ў работах,
якія расказваюць пра мірныя
будні савецкіх людзей. Партрэт
старага — А. Дудкін «Дзядзька
Яфім»... Колькі перажыта гэтым
чалавекам! За кожнай маршчы-
най на ягоным твары глыбокія
барозны памяці, пройдзенага. А
вось імклівы ў сваіх лямбастах
маладосць. Партрэт дзяўчыны,
выкананы В. Баранавым, называ-
ецца «Вечер».

Прыяблінае серыя здымаў
В. Цішкоўскага з Магілёва.
«Працоўны семестр» — іх агуль-
ная назва. Гэта — расказ пра
студэнтаў, пра іх працу ў час
летніх канікулаў.

Моцна называць яшчэ шмат
цікавых работ, і ўсе яны свед-
чаць аб тым, што фотаматары
рэспублікі імклівы ў пошукі
сваіх тэм, у іх мастацкім адлю-
страванні. «Спыненнае імгнен-
не» — так можна было б наз-
ваць гэтую выстаўку.

А. БАДРОУ.

ВЫСТУПЛЕННІ СПЕВАКОЎ

Удзельнікі гэтага харавага
калектыву — навуковыя суп-
рацоўнікі даследчых інстытутаў
Акадэміі навук БССР. Розны ў
іх узрост, прафесіі, але ўсіх
яднае любоў да спеваў. Кіруе
калектывам аспірант Інстыту-
та мастацтвазнаўства, этна-
графіі і фальклору — Віктар
Кушніярэнка.

У хоры спяваюць і тыя, што
пачыналі пяцінаццаць гадоў на-
зад — П. Карнач, А. Курскоў,
Д. Ерошына, С. Бамні, В. Куз-
няцова, Л. Марнеўская, В. Дро-

бышава, і маладзейшыя энтузі-
ясты — Р. Анісаровіч, Н. Гаў-
рылікіна, Ж. Паўлоўская,
А. Бычкоў, Я. Шалудзякоў,
Н. Ганус, Л. Алейчык, Н. Галь-
зяніна і іншыя.

Нядаўна хор выступіў на
акадэмічным аглядзе. Спewa-
коў сустрэлі цёпла. Потым бы-
лі выступленні, прысвечаныя
30-годдзю Перамогі савецкага
народа ў Вялікай Айчыннай
вайне, канцэрты ў калгасах і
саўгасах.

У яго рэпертуары — «Сын Ра-
сіі» С. Тулікава, «Стэпам»

А. Пашкевіча, «Серэнада»
С. Таісева, «Радзіма мая да-
рагая» У. Алоўнікава, творы
савецкіх і зарубешных аўтараў,
народныя песні.

Вялікую дапамогу калектыву
па ўдасканаленню выканаўчага
майстэрства аказваюць вучо-
ныя-мастацтвазнаўцы і фаль-
кларысты А. Т. Карповіч і
К. Г. Кабашнікаў, намеснікі
старшыні групкома АН БССР,
старшыня культкамсіі Ю. М.
Сохар, Н. М. Царова і іншыя.

В. АФАНАСЬЕУ.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-
месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзна-
га санктара — 33-44-04 аддзела грамадска-палі-
тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела
прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бі-
бліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-
кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва,
архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-
дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-
вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-51-62,
бухгалтэры — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс
БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый
ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар
ДАБРАЛЮБАЎ, Васіль ІВАШЫН, Віктар
КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік
галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Віктар
ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,
Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакра-
тар], Рыгор ШЫРМА.